

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS

Ieva Dzidolikaitė

**LIETUVOS JAUNIMO SUBJEKTYVI ASMENINĖ IR SOCIALINĖ
GEROVĖ**

Baigiamasis magistro projektas

Vadovas

Doc. Dr. Audronė Telešienė

KAUNAS, 2017

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS

**LIETUVOS JAUNIMO SUBJEKTYVI ASMENINĖ IR SOCIALINĖ
GEROVĖ**

Baigiamasis magistro projektas
Studijų programa 621L40002

Vadovas

Doc. dr. Audronė Telešienė
2017-05-29

Recenzantas

Doc. dr. I. Luobikienė

Projektą atliko

Ieva Dzidolikaitė
2017-05-29

KAUNAS, 2017

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS

Ieva Dzidolikaitė
Socialinės politikos studijų programa, II Kursas

Baigiamojo projekto “Lietuvos jaunimo subjektyvi asmeninė ir socialinė gerovė”

AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA
2017-06-08

Kaunas

Patvirtinu, kad mano Ievos Dzidolikaitės baigiamasis projektas tema “Lietuvos jaunimo subjektyvi asmeninė ir socialinė gerovė” yra parašytas visiškai savarankiškai, o visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

PAGRINDINĖS SAŲVOKOS

- „Asmeninė gerovė – plati kategorija reiškinių, tarp kurių yra asmens emocinė būseną, pasitenkinimas asmeniniu gyvenimu ir bendras pasitenkinimas gyvenimu“ (Diener, Suh, Lucas ir Smit, 1999 p. 277). Individo subjektyvus savęs vertinimas pagal asmens asmeninę gerovę (Diener et al., 1999). „Asmeninė gerovė siejama su elgsena ir nuostatomis, susijusiomis su privataus, asmeninio individo gyvenimo aspektais ir dažnai naudojama sinonimiškai psichologinės gerovės sampratai“ (Telešienė, 2015 p. 94).
- Jaunimas (jaunas žmogus) - Pagal Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymą jaunu žmogumi laikomi 14 – 29 metų asmenys (Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymas Žin., 2003, Nr. 119-5406).
- Jaunimo politika – „kryptinga veikla, kuria sprendžiamos jaunimo problemos ir siekiama sudaryti palankias sąlygas formuotis jauno žmogaus asmenybei bei jo integravimuisi į visuomenės gyvenimą, taip pat veikla, kuria siekiama visuomenės ir atskirų jos grupių supratimo bei tolerancijos jauniems žmonėms“ (Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymas Žin., 2003, Nr. 119-5406).
- Gerovė – apsirūpinimas materialiomis (angl. welfare) ir dvasinėmis gėrybėmis (angl. wellbeing) (Vainienė, 2008). Gerovė (angl. welfare) yra valstybės ar organizacijų pagalba asmenims, kurie patys negali pasirūpinti savim. Gerovė (angl. wellbeing) yra jausmas ar būseną, kai asmuo jaučiasi laimingas (Cambridge dictionary).
- „Gerovės valstybė – socialinių institutų visuma, leidžianti valstybei reguliuoti ekonomiką, prekybą, socialinę sferą, dirbančiųjų ir darbdavių santykius, kainodarą, socialinį ir materialinį aprūpinimą, gyvenamąją statybą, darbo, sveikatos ir socialinę apsaugą ir draudimą, užimtumą, netgi kultūrą ir mokslinius tyrimus“ (Aidukaitė, Bogdanova ir Guogis, 2012 p. 58).
- „Socialinė gerovė yra ne tik pajamos ir turtas, bet ir žmogaus sąmonės sąveika su jį supančia aplinka, ir kad yra daug žmogų supančių objektyvių aplinkybių, į kurias individas reaguoja specifiškai“ (Gataūlinas 2012, p. 246). „Socialinė gerovė – tai visuotinis gerovės valstybės ir gerovės visuomenės funkcionavimas“, kuomet abiejų dėmenų sistema veikia išvien (Guogis, Urvikis, 2011 p. 70).
- Subjektyvi gerovė – įvardija visas žmogaus gyvenimo puses, tiek teigiamas tiek neigimas. Tai apima kognityvinius vertinimus, tokius kaip pasitenkinimas gyvenimu ir pasitenkinimu darbu, pomėgiai ir įsitraukimas į visuomenę, emocinė būseną į tam tikrus gyvenimo įvykius,

tokius kaip džiaugsmas ar liūdesys (Diener, 2015). „Subjektyvi gerovė yra susijusi su jausmais, suvokimu ir asmens patirtimis“ (Skučienė, 2012 p. 155).

Turinys

PAGRINDINĖS SAŲVOKOS	4
SANTRAUKA	8
SUMMARY	9
LENTELĖS	10
PAVEIKSLAS	12
ĮVADAS.....	14
1. JAUNIMO GEROVĖS TEORINĖ APIBRĖŽTIS.....	16
1.1.1. Subjektyvi asmeninės ir socialinės gerovės samprata	16
1.1.2. Gyvenimo kokybė	20
1.1.3. Socialinis optimizmas	25
1.2. JAUNIMO GEROVĖ	25
1.2.1. Aukštojo mokslo ir asmeninio tobulėjimo prieinamumas.....	27
1.2.2. Jaunimo psichologinė gerovė	30
1.3. GEROVĖS VALSTYBĖS.....	32
1.3.1 Gerovės valstybės samprata.....	32
1.3.2 Gerovės valstybės tipai ir modeliai	35
1.3.3. Gerovės valstybės modelis Lietuvoje.....	37
1.4. JAUNIMO POLITIKA	40
1.4.1. Jaunimo politikos pagrindų įstatymas	40
2. TIRIAMOJI DALIS: LIETUVOS JAUNIMO SUBJEKTYVI ASMENINĖ IR SOCIALINĖ GEROVĖ	44
2.1. Tyrimo metodinė dalis	44
2.2. Lietuvos jaunimo subjektyvios asmeninės ir socialinės gerovės tyrimo rezultatai	46
2.3. Bendras Lietuvos jaunimo pasitenkinimas gyvenimu	48

2.3.1. Subjektyvus sveikatos vertinimas.....	52
2.3.2. Švietimas ir darbo rinka.....	54
2.4. Psichologinė gerovė.....	59
2.5 Socialinė subjektyvi jaunimo gerovė.....	65
2.5.1. Socioekoniminė gerovė	65
2.5.2. Socialinis optimizmas.....	67
2.5.3. Socialiniai ryšiai	71
2.5.4. Socialinis aktyvumas ir įsitraukimas	80
Išvados.....	83
Rekomendacijos	85
Naudota literatūra.....	87
Priedai.....	93

Dzidolikaitė, Ieva. *Lietuvos jaunimo subjektyvi asmeninė ir socialinė gerovė*. Baigiamasis magistro projektas / vad. Doc. dr. Audronė Telešienė; Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas, Kauno Technologijos Universitetas.

Mokslo kryptis ir sritis: L400 Socialinė politika

Reikšmingi žodžiai: *Lietuvos jaunimas, subjektyvi asmeninė ir socialinė gerovė, jaunimo gerovė*.

Kaunas, 2017. 95 psl.

SANTRAUKA

Magistro baigiamajame darbe nagrinėjama Lietuvos jaunimo subjektyvi asmeninė ir socialinė gerovė. Tyrimo metu išaiškėjo, kaip jaunimo bendras pasitenkinimas yra vidutinis, žemas socialinis optimizmas, mažas įsitraukimas į visuomeniškas veiklas taip pat nepalankiai vertinama Lietuvos ateitis. Teorinėje dalyje nagrinėjama jaunimo gerovei reikalingos sąlygos ir kaip yra įgyvendinama jaunimo gerovės praktinė pusė. Tyrimo dalyje buvo analizuojama jaunuolių subjektyvi asmeninė ir socialinė nuomonė apie jų gerovę Lietuvoje, vertinami skirtingi gyvenimo aspektai. **Projekte nagrinėjama problema** – kaip jaunimas vertina savo subjektyvią asmeninę socialinę gerovę? **Tyrimo tikslas** - išanalizuoti Lietuvos jaunimo subjektyvią asmeninę ir socialinę gerovę. **Tyrimo objektas** - Lietuvos jaunimo subjektyvi asmeninė ir socialinė gerovė. **Projekto uždaviniai** - Pateikti socialinės gerovės konceptualizaciją ir operacionalizaciją. Atlikti antrinę duomenų analizę ir išanalizuoti Lietuvos jaunimo populiacijai būdingą subjektyvią asmeninę ir socialinę gerovę. **Tyrimo metodai** - mokslinių šaltinių ir dokumentų analizė, kiekybinis tyrimas – antrinių duomenų analizė. **Tyrimo rezultatai** – Lietuvoje jaunimo pasitenkinimas yra vidutiniškas, dauguma respondentų pasisakė, kad yra daugiau laimingi nei nelaimingi, tačiau yra manoma, kad situacija Lietuvoje blogėja, o ne gerėja. Jaunimo politikos pagrindų įstatymas nėra pajėgus užtikrinti socialinės gerovės Lietuvos jaunimui.

Dzidolikitė, Ieva. *Subjective Personal and Social Wellbeing of Lithuania Youth*. Master's thesis in Social policy / supervisor assoc. prof. Audronė Telešienė. The Faculty of Social Sciences, Arts and Humanities, Kaunas University of Technology.

Research area and field: L400 Social Policy

Key words: Youth of Lithuania, subjective personal and social wellbeing, youth wellbeing.

Kaunas, 2017. 95p.

SUMMARY

Master's graduate Project analyses the subjective personal and social wellbeing of Lithuanian youth. This analysis shows that youth of Lithuania has medium life satisfaction and also is characterized by lack of trust in individuals living around them. According to Lithuanian youth the perspective of the future of Lithuania is uncertain. Theoretical part of the project presents a theoretical analysis of youth wellbeing and youth policy. The theoretical part deals with the well-being of young people and how the well-being is conditioned by various factors. **The problem of the research** - how young people assess their subjective personal and social wellbeing? **Research subject** - Lithuanian youth subjective personal and social wellbeing. **The aim of the research** - Analyze the Lithuanian youth subjective personal and social wellbeing. **Objectives of the research** - The social wellbeing conceptualization and operationalization. Perform a secondary analysis of the data and analyze the Lithuanian youth subjective personal and social wellbeing. **Research methods** - document analysis, quantitative research - secondary survey data analysis. The research uses Lithuanian data set from European Social Survey. **Results of the research** - Lithuanian youth satisfaction is medium, though majority of respondents stated that they are more happy than unhappy. On the other hand, it is believed that the situation in Lithuania is getting worse rather than better. Youth Policy Framework law is not capable of ensuring social welfare to Lithuanian youth.

LENTELĖS

1 lent. BVP kitimas Lietuvoje 2010 – 2015 metais.....	22
2 lent. Lietuvos jaunimo skurdo rizikos 2012 – 2015 metais.....	22
3 lent. Socialinės apsaugos išmokos, palyginti su bendroju vidaus produktu 2008 – 2014 metais.....	23
4 lent. Lietuvos jaunimo nedarbo ir užimtumo lygis 2012 – 2016 metais.....	26
5 lent. Priimamų studentų skaičius į valstybės finansuojamas ir nefinansuojamas vietas universitetuose 2012 – 2015 metais.....	29
6 lent. Psichinės sveikatos veiksniai.....	30
7 lent. Savižudybių riziką keliantys veiksniai.....	32
8 lent. G.Esping-Anderseno modeliai ir jų palyginimas.....	37
9 lent. Lietuvos socialinės apsaugos struktūra.....	39
10 lent. Lietuvos jaunimo subjektyvios asmeninės ir socialinės gerovės tyrimo populiacija.....	45
11 lent. Lietuvos jaunimo subjektyvios asmeninės ir socialinės gerovės tyrimo struktūrizuotas planas.....	46
12 lent. Bendras Lietuvos jaunimo pasitenkinimo gyvenimu ir laimės suderinamumas.....	51
13 Lent. Lietuvos jaunimo ir asmenų vyresnių nei 29 metai bendro pasitenkinimo gyvenimu apskritai analizė.....	52
14 lent. Lietuvos jaunimo ir likusios visuomenės dalies subjektyvus bendras sveikatos vertinimo analizė pagal Mann-Whitney testą.....	54
15 lent. Lietuvos jaunimo ir likusios visuomenės dalies dabartinės Lietuvos švietimo sistemos vertinimo analizė pagal Mann-Whitney testą.....	56
16 lent. Lietuvos jaunimo pasitenkinimo darbo ir Lietuvos švietimo sistemos būklės priklausomumas.....	58
17 lent. Lietuvos jaunimo suderinamumas tarp laiko kada jausdavos laimingas ir laiko kada jausdavos kupinas energijos.....	61

18 lent. Lietuvos jaunimo ir likusios visuomenės dalies laimės pujučio analizė per pastarąją savaitę pagal Mann-Whitney testą	62
19 lent. Lietuvos jaunimo būsena kuomet jautėsi liūdnas/a ir būsena kuomet atrodė, kad viską reikia daryti per vargus suderinamu analizė.....	64
20 lent. Lietuvos jaunimo ir likusios visuomenės dalies padėties visuomenėje pagal Mann-Whitney testą.....	67
21 lent. Lietuvos jaunimo optimistiškumas savo ateities atžvilgiu.....	68
22 lent. Lietuvos jaunimo ir likusios visuomenės dalies optimistiškumas savo ateities atžvilgiu analizė pagal Mann-Whitney testą.....	68
23 lent. Lietuvos jaunimo savo ir pasaulio ateities optimizmo suderinamumas.....	70
24 lent. Lietuvos jaunimo ir likusios visuomenės dalies socialinis pasitikėjimas.....	80

PAVEIKSLAS

1 pav. Subjektyvi gerovė.....	19
2 pav. Gyvenimo kokybė.....	21
3 pav. Lietuvos aukštojo mokslo sistemos socialinio teisingumo vertinimas, studentų požiūriu, proc.....	28
4 pav. Gerovės valstybės samprata.....	34
5 pav. Jaunimo gerovės prioritetai.....	41
6 pav. Jaunimo politiką įgyvendinančios institucijos.....	42
7 pav. Jaunimo politiką formuojantys dokumentai.....	43
8 pav. Lietuvos jaunimo pasitenkinimas dabartiniu gyvenimu apskritai.....	49
9 pav. Lietuvos jaunimo laimės dažnis.....	50
10 pav. Lietuvos jaunimo subjektyvus bendras sveikatos vertinimas.....	53
11 pav. Lietuvos jaunimo Lietuvos švietimo sistemos būklės vertinimas.....	55
12 pav. Lietuvos jaunimo pasitenkinimas darbu proc.....	57
13 pav. Lietuvos jaunimo pasitenkinimas siekiant suderinti laiką skirtą darbui su kt. gyv. sritimis.....	59
14 pav. Lietuvos jaunimo teigiamas afektas.....	60
15 pav. Lietuvos jaunimo neigiamas afektas.....	63
16 pav. Lietuvos jaunimo padėtis visuomenėje.....	66
17 pav. Lietuvos jaunimo optimizmas dėl pasaulio ateities proc.....	69
18 pav. Lietuvos jaunimo subjektyvi asmeninė nuomonė apie Lietuvos ateitį.....	71
19 pav. Lietuvos jaunimo įvertinimas artimų žmonių atžvilgiu.....	74
20 pav. Lietuvos jaunimo subjektyvi asmeninė nuomonė apie pagarbų elgesį.....	75
21 pav. Lietuvos jaunimo ir kaimynystėje gyvenančių asmenų santykiai proc.....	76
22 pav. Lietuvos jaunimo nuomonė apie kaimynystei gyvenančius asmenis.....	77
23 pav. Lietuvos jaunimo laisvalaikio dažnumas tarp draugų ir kitų artimųjų.....	78

24 pav. Lietuvos jaunimo laisvalaikio dažnumas su kitais žmonėmis lyginat su bendraamžiais.....	79
25 pav. Lietuvos jaunimo socialinis aktyvumas ir įsitraukimas.....	81

PRIEDAI

1. Asmenų vyresnių nei 29 metai pasitenkinimas gyvenimu.....	91
2. Asmenų vyresnių nei 29 metai laimingumas.....	91
3. Asmenų vyresnių nei 29 metai subjektyvus savo sveikatos vertinimas.....	92
4. Asmenų vyresnių nei 29 metai subjektyvi asmeninė nuomonė apie savo ateitį.....	92
5. Likusios visuomenės dalies nuomonė apie daugumos Lietuvos žmonių gyvenimą.....	93

ĮVADAS

Rūpintis savo gerove, žmogus yra įpratęs nuo senų senovės. Iš pradžių gerovė buvo suprantama, kaip pastogės ar maisto pastovus turėjimas, vėliau kai pastovias maisto atsargas tapo kasdieniu reikškiniu, buvo pradėta galvoti apie kitokias asmens gerovės formas. Individas suprato, kad jis turi ir kitų poreikių, kaip liaudies patarlė byloja „žmogus, ne tik duona gyvas“, tad ir asmens gerovės supratimas kito. Daugiau dėmesio buvo skiriama patenkinti poreikius, kurie yra tiesioginiai arba netiesioginiai laimės šaltiniai, todėl gerovės ir laimės sąvokos suprantamos panašiai.

Laimę ir gerovę mes kiekvienas suprantame skirtingai ir jos šaltinių ieškome individualiai, visgi galima rasti bendrus gerovės principus. Gerovę, galima laikyti viena iš gyvenimo siekiamybių įvairaus amžiaus žmonėms. Vienas iš valstybės tikslų yra piliečių gerovė ir pasitenkinimas gyvenant joje. Tam didelį poveikį turi gerovės valstybės politika, tai ypač svarbu jaunimui. Sėkmingai jauno žmogaus integracijai į visuomenę yra reikalinga socialinė gerovė, kuri reiškiasi, kaip tinkamos gyventojų pajamos, išsilavinimo lygis, socialiniai ryšiai ir kt. Pastaruoju metu yra skiriamas vis didesnis dėmesys socialinei žmogaus gerovei ir jos palaikymui, tačiau retai išskiriamas jaunas žmogus, kurio gerovės supratimas ir poreikiai yra kitokie nei likusios visuomenės dalies. Iškyla subjektyvios asmeninės ir socialinės gerovės aktualumas. Tradiciškai gerovė buvo suvokiama tik materialine prasme. Nepaisant to, dabartinis gerovės supratimas yra kur kas platesnis ir aprėpiantis gerovę materialiniu pasitenkinimu ir asmenine individo gerove.

Tyrimo tikslas: Išanalizuoti Lietuvos jaunimo subjektyviąją asmeninę ir socialinę gerovę.

Tyrimo problema: Lietuvoje jau yra atlikta subjektyvios asmeninės ir socialinės gerovės tyrimai (pvz. Gataūlinas, 2012; Skučienė, 2012; Servetkienė, 2012; Telešienė, 2015) kurių metu išsiaiškinta Lietuvos gyventojų subjektyviai suvokiama asmeninė ir socialinė gerovė, kuri pasirodė nesanti aukšta, tačiau linkusi nežymiai didėti. Bendras pasitenkinimas gyvenimu ir laimės jausmas laikomas žemu. Populiacijai būdingas socialinio optimizmo trūkumas, niūrios ateities prognozės. Tačiau mažai tyrinėta jaunimo subjektyvi gerovė. Tyrimo metu bus siekiama išsiaiškinti kokia yra Lietuvos jaunimo subjektyvi asmeninė ir socialinė gerovė. Ar Lietuvos jaunimui yra užtikrinta subjektyvi asmeninė ir socialinė gerovė? Neišsiaiškinta ar Lietuvos jaunimas savo gerovę vertina, kaip žemą, ar vis dėl to jaunimo akimis rezultatai yra kitokie, žymiai geresni?

Tyrimo aktualumas: Lietuvoje jaunimas yra priskiriamas atskirai socialinei grupei, kuri susiduria su įvairiomis problemomis: integracija į visuomenę, aukštojo mokslo prieinamumas ir jo kokybė, integracija į darbo rinką bei identiteto problemos. Be šių problemų taip pat yra pastebima jaunimo amžiaus grupės

skaitlingumo mažėjimas, remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis 2016 metais iš Lietuvos emigravo virš 20 tūks. jaunuolių. Didelis Lietuvos jaunuolių migracijos mastas turi tiesioginį poveikį šalies socialinės, demografinės ir ekonominės padėties prastėjimui. Siekiant išsiaiškinti jaunimo migracijos priežastys buvo atlikti tyrimai, kurių metu pagrindinis dėmesys buvo skiriamas ekonominėmis priežastimis (Siniavskaitė ir Andriušaitytė, 2015; Rakauskienė ir Ranceva, 2014). Nepaisant ekonominių emigracijos priežasčių, ryškėja subjektyvios asmeninės ir socialinės gerovės problema, kaip viena iš emigracijos priežasčių. Dėl šios priežasties turi būti skiriamas didesnis dėmesys jaunimo subjektyviai asmeninei ir socialinei gerovei. Lietuvoje jau buvo vykdomi subjektyviosios asmeninės ir socialinės gerovės (Gataūlinas, 2012; Skučienė, 2012; Servetkienė, 2012; Telešienė, 2015), tačiau buvo nagrinėjama visų Lietuvos gyventojų mastu. Jaunimo atvejis liko mažai nagrinėtas. Todėl yra svarbu atlikti jaunimo subjektyviosios asmeninės ir socialinės gerovės tyrimą tam, kad išsiaiškintume, kokia yra Lietuvos jaunimo subjektyvi asmeninė ir socialinė gerovė.

Tyrimo uždaviniai: Siekiant įgyvendinti darbo tikslą, išsikelti šie uždaviniai:

- Pateikti subjektyvios asmeninės ir socialinės gerovės konceptualizaciją ir operacionalizaciją;
- Atlikti antrinę duomenų analizę ir išanalizuoti Lietuvos jaunimo populiacijai būdingą subjektyvią asmeninę ir socialinę gerovę.

Tyrimo objektas: Lietuvos jaunimo subjektyvi asmeninė ir socialinė gerovė.

Tyrimo medotai: Tyrimo metu bus atlikta mokslinių šaltinių ir dokumentų analizė, kiekybinis tyrimas – antrinių duomenų analizė.

Darbo struktūra: Baigiamąjį magistro projektą sudaro du skyriai. Pirmajame skyriuje jaunimo gerovės teorinė apibrėžtis yra pristatoma teorinė medžiaga apie Lietuvos jaunimo subjektyvią asmeninę ir socialinę gerovę. Antrajame skyriuje yra analizuojami Europos socialinio tyrimo duomenys siekiant išsiaiškinti kokia yra Lietuvos jaunimo subjektyvi asmeninė ir socialinė gerovė.

1. JAUNIMO GEROVĖS TEORINĖ APIBRĖŽTIS

Jaunimą galima priskirti atskirai socialinei grupei Lietuvos visuomenėje. Šiai socialinei grupei būdingos skirtingos socialinės problemos ir poreikiai. Dabartinis Lietuvos jaunimas pagal Siniavskaitę ir Andriušaitę (2015) yra aktyvus, išsilavinęs, kūrybingas ir nebijantis pokyčių. Tačiau šiuolaikinis Lietuvos jaunimas susiduria su įvairiomis problemomis, kurios turi tiesioginį poveikį jų subjektyviai asmeniniai ir socialinei gerovei. „Dauguma išsilavinusių, gabių ir aktyvių jaunų žmonių, turinčių įvairiausių tikslų, siekių, norų kurti sėkmingą ateitį tėvynėje, susiduria su ekonomiais, socialiniais sunkumais“ (Siniavskaitė ir Andriušaitė, 2015 p. 210). Lietuvos jaunimas papuola į socialinės rizikos grupę kuomet vyksta perėjimas iš paauglystę į suaugusio žmogaus gyvenimą. Tuomet reikalinga užtikrinti sėkmingą integraciją iš švietimo sistemos į darbo rinką. Anot Mikutavičienės ir Bražienės (2013) Lietuvoje auga NEET (angl. not in Education, Employment, or Training) fenomenas, kuris didina socialinę atskirtį ir mažina jaunuolių integraciją į visuomenę. Tuo pačiu mažina Lietuvos jaunimo subjektyvią asmeninę ir socialinę gerovę. „Blogėjantys įsidarbinimo, žmogiškojo kapitalo plėtros rodikliai formuoja tam tikrų grupių subordinaciją ir socialinę atskirtį“ (Mikutavičienė ir Bražienė, 2013 p. 109). Siekiant sumažinti Lietuvos jaunimo socialinę atskirtį svarbu didinti subjektyvią asmeninę ir socialinę gerovę. „Gerovė skatina ir palaiko optimalią psichikos sveikatą, užtikrina karjerą, geresnius socialinius santykius ir ilgaamžiškumą, galima teigti, kad svarbu tirti jaunų žmonių psichologinę gerovę“ (Bulotaitė, Pociūtė, Bliumas ir Dovydaitienė, 2012 p. 87). Todėl toliau baigiamajam darbe bus siekiama išaiškinti Lietuvos jaunimo subjektyvią asmeninę ir socialinę gerovę, siekiant išsiaiškinti Lietuvos jaunimui būdingą gerovės supratimą.

1.1.1. Subjektyvios asmeninės ir socialinės gerovės samprata

Šiame poskyriuje bus siekiama išanalizuoti subjektyvios gerovės sampratą, išsiaiškinti kokie veiksniai lemia subjektyvią asmeninę ir socialinę gerovę. Bus siekiama išskirti ir paaiškinti skirtingas subjektyvios gerovės prieigas.

Kalbėdami apie žmogaus gyvenimo kokybę mokslininkai vartotoja sąvoką *subjektyvi gerovė*. Ji pasireiškia per žmogaus gyvenimo kokybę, gerą bendrą savijautą, fizinę bei psichikos sveikatą, pasitenkinimą gyvenimu ar atskiromis jo sritimis. Tad būtų svarbu išsamiau apžvelgti šią sąvoką. Buvo įprasta apie gerovę kalbėti labiau iš filosofinės pusės, neįtraukiant socialinių problemų. Tačiau norit efektyviau išanalizuoti šią sąvoką reikėtų žiūrėti plačiau. „Aukštos gerovės neįmanoma pasiekti žvelgiant fragmentuotai, ignoruojant visumos vienovę“ (Dunn 1959 cit. iš Kaliatkaitė ir Bulotaitė, 2014 p. 4). Asmeninė gerovė negali susidėti iš vieno komponento, ji turi atsispindėti kognityvinei ir emocinėje dedamojoje. Kitaip tariant subjektyvi asmeninė gerovė tai individo asmeninė nuomonė ir potyriai iš tokių

gyvenimo sričių, kaip bendras pasitenkinimas gyvenimu, darbas, sveikata ir kiti su darbine veikla susiję procesai.

Jeigu objektyviojo gerovės elemento atsiradimą galima sieti su rinkos santykių vystymusi, tai subjektyviojo gerovės elemento atsiradimą tikriausiai galima sieti su suvokimu, kad gerovė yra ne tik pajamos ir turtas, bet ir žmogaus sąmonės sąveika su jį supančia aplinka, ir kad yra daug žmogų supančių objektyvių aplinkybių, į kurias individas reaguoja specifiškai (Gataūlinas, 2012 p. 246).

Filosofiniu požiūriu subjektyvi gerovė gali pasireikšti dvejais būdais: hedonine ir eudaimonine prieigomis. Žymus Antikos filosofas L.A. Seneka savo knygoje „Apie sielos ramybę“ bandė suprasti, kas visgi yra laimingas gyvenimas:

Galijone, broli, visi trokšta laimingai gyventi, bet dauguma miglotai įsivaizduoja, kas sudaro laimingo gyvenimo esmę. Pasiiekti laimę nėra lengva todėl, kad išlydęs iš kelio žmogus tuo greičiau nuo jos tolsta, kuo atkakliau į ją veržiasi; žengiant priešinga kryptimi, pats skubėjimas kaltas dėl didėjančio atstumo (Seneka, 1997 p. 11).

Laimės ar gerovės paieškose yra svarbus laikas ir svarbiausia išsigryninti, koks yra tikslas, tuomet galima ieškoti kelio link jo. Antikoje buvo manoma, kad laimės reikia ieškoti pačiam savyje, tyrinėjant savo potyrius, o ne gamtoje ar tarp materialių turtų. Taip pat buvo manoma, kad laimės jausmą galima išsiugdyti ir jį išmokyti patirti kitus asmenis. Telešienė (2015) teigia, kad hedoninė prieiga gali reikštis, kaip būseną, kurią asmuo tuo gyvenimo momentu jaučia ar „turi“. Teigiamos ir neigiamos emocijos susijungia ir galima bendro pasitenkinimo visumą. Tokios gerovės formų ištakų galime rasti senovės Antikoje, kur hedonizmo filosofija atsirado. Pagrindinis hedonistų etikos teorijos bruožas, kad malonumas yra svarbiausias dalykas, vienintelis gėris ir galutinis žmonijos tikslas. Ryan'as ir Deci (2001) teigia, kad hedoninė gerovė reiškiasi per malonumą kūnui ir sielai. Vadinasi norint, kad individas pasiektų hedoninę gerovę valstybė turi užtikrinti galimybę gyventi oriai ir užtikrinti užimtumą. Tuo tarpu eudaimoninė subjektyvi gerovė pagal Telešienę (2015) suvokiama, kaip vidinis procesas, kaip visuma veiksmų, kurie veda individą prie jo ilgalaikių troškimų ir suteikia jam pasitenkinimo jausmą pasiekus tam tikrą tašką savo gyvenime. Priešingai nei hedonistinei gerovės sampratoje malonumas nėra laikomas pagrindiniu tikslu, Aristotelis manė, kad pasidavimas malonumui daro mums mūsų troškimų vergais ir reikia koncentruotis į ilgalaikius tikslus tik tuomet galima tikėtis tikrosios laimės. Kitas žymus filosofas Epikūras teigia:

Taigi kai sakome, kad malonumas yra tikslas, mes turime galvoje ne nusivylusių žmonių malonumus ir ne malonumus, glūdinčius jutiminiuose pomėgiuose, kaip mano kai kurie neišmanėliai ir

nesutinkantys su mumis arba blogai suprantantys, bet kokią būseną, kai ir kūno neskauda, ir siela rami. Mat nei nuolatinės išgertuvės, nei triukšmingos vaikštytės, nei pasismaginimai su berniukais ar moterimis, nei gardžiavimasis žuvimi ar dar kas nors, ką siūlo valgiais apkrautas stalas, neteikia malonumų gyvenime. Malonų jį padaro blaivus protas, kuris tyrinėja bet kokio pasirinkimo ar atsisakymo priežastis ir išvaiko tokias mintis, kurioms užplūdus sielose kyla didžiausia sumaištis (Seneka, 1997 p. 5).

Epikūro nuomone gyvenimo gerovę ir laimę gali garantuoti blaivus ir aštrus protas, kurio pagalba galima suprasti mus supantį pasaulį, priimti sprendimus, kurie mums atneša ne tik laimės jausmą, tačiau užtikrina kokybišką ir orų gyvenimą. „Eudaimonine prasme, individai patiria gerovę tuo atveju, jei jie jaučia gali savarankiškai tvarkyti savo gyvenimą, jei jų gyvenime yra domėjimasis ir įsitraukimą skatinančių dalykų, jei jų gyvenimas yra kryptingas, ir jei jie jaučia, jog viskas klostosi teigiama linkme“ (Telešienė, 2015 p. 294). Eudaimoninę gerovę būtų galima padalinti į dvi dalis: asmeninę ir socialinę. Savęs realizavimo galimybę yra svarbi gerovės dedamoji, ji leidžia pajusti pasitenkinimo savimi, savo atliktais darbais jausmą, kuris didina gerovės suvokimą. Remiantis Ryan‘u ir Deci (2001) Gerovę patirti nepakanti tik pasitenkinimo ar emocijų balanso, individas turi realizuoti savo tikrąjį potencialą, savąjį *daimon*.

Antika nėra vienintelis laikotarpis, kuomet buvo ieškoma gerovės ar laimės. Šia tema buvo domėtasi nuolatos ir kiekvienas laikotarpis ar mąstytojas atneša vis kažką naują. Ž.Ž. Ruso apibūdinti laimę buvo iš ties sunku, jis ją supranta kaip būseną ar jausmą, kai tu tiesiog jautiesi laimingas, nors tam jokių konkrečių paaiškinimų tarsi ir nėra. „Tikroji laimė žodžiais neišsakoma, ji tik jaučiama, ir kuo stipriau ji jaučiama, tuo sunkiau ją aprašyti, nes ji nėra faktų rinkinys, o nuolatinė būseną“ (Ruso n.d). Tuo tarpu latvių rašytojas Ž. Gryva gerovę supranta, kaip asmens pastangas dėl pačios gerovės; sunkus ir sąžiningas darbas yra raktas į gerovę: „Kiekvienas, kuris nori susilaukti saldaus gyvenimo vaisiaus, laimėsobelį turi pats pasodinti“ (Gryva n.d). Galima manyti, kad laimė yra svarbu žmogaus gyvenimo aspektas. Nesibaigiančios laimės paieškos, mums rodo, kad nėra vieningo supratimo, kaip yra randama ar užtikrina laimė ar asmens gerovė. Tai yra būseną, kurią kiekvienas asmuo supranta skirtingai, tačiau raktas į laimę yra blaivus protas, sunkus ir tikslingas darbas.

Dabartinis požiūris į subjektyvią gerovę yra paremtas individo emocine būkle. Anot Diener (2000) subjektyvią gerovę sudaro trys matmenys: „

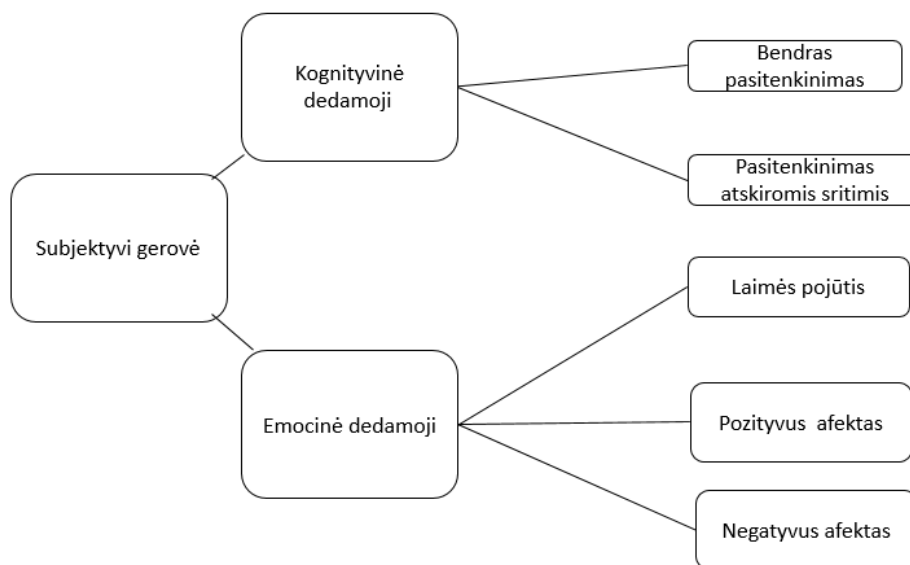
- 1) bendras pasitenkinimas gyvenimu;
- 2) teigiamas emocingumas;

3) neigiamas emocingumas“ (Diener, 2000 cit. iš Šilinskas ir Žukauskienė, 2004 p. 2).

Autorius pabrėžia, kad subjektyvi gerovė pasireiškia, kaip reiškinys sujungiantis skirtingas emocijas, tiek teigiamas, tiek neigiamas ir paverčianti jas visuma – bendru jausmu. Toliau plačiau aptarsime kiekvieną iš jų ir išsiaiškinsime, kaip vieno ar kito komponento buvimas ar nebuvimas veikia subjektyvią asmeninę ir socialinę gerovę.

„Bendras pasitenkinimas gyvenimu gali būti išskirstytas į atskiras gyvenimo sritis tokias kaip pasitenkinimas darbu, sveikata, laisvalaikiu, ryšiais su tėvais, partneriais, vaikais ir t.t.“ (Daukantaitė ir Bergman, 2003 cit. iš Šilinskas ir Žukauskienė, 2004 p. 2). Tai apima kasdienio gyvenimo sritis, kurios leidžia individui gyventi orų ir paprastą gyvenimą. Pasitenkinimas gyvenimu gali būti supras tas, kaip teigiamas gyvenimo pajutimas ar supratimas, kad viskas juda sava vaga, nėra jaučiama neigiamų nuotaikų ar nepasitenkinimo esama socialine padėtimi. Teigiamą ir neigiamą emociumą galima įvardinti kova tarp gerų ir blogų jausmų, individo emocinį atsaką į tam tikrus gyvenimo atvejus.

Remiantis Šilinsku ir Žukauskiene (2004) galima sakyti, kad aukštą subjektyvios gerovės lygį turi asmuo, kuris yra linkęs nepasiduoti neigiamoms emocijomis, sugeba teigiamomis emocijas išlaikyti įvairiais gyvenimo atvejais. Tuo pačiu turi galimybę realizuoti savo potencialą ir jo nevargina socialinės problemos.

1 pav. Subjektyvi gerovė

Šaltinis: Telešienė, 2014

Remiantis Telešiene (2014) galima teigti, kad subjektyvi gerovė susideda iš tai ką individas jaučia ir tai ką jis turi. Emocinė dedamoji reguliuoja balansą tarp teigiamų ir neigiamų jausmų siekiant, kad vyrautų pozityvus afektas. Kognityvinė dedamoji atsakinga už asmens socialinę gyvenimo pusę – pasitenkimu gyvenimu, gyvenimo kokybe, taip pat savęs realizacijos galimybėmis.

1.1.2. Gyvenimo kokybė

Šiame poskyriuje bus siekiama aptarti kokybiško gyvenimo sąlygas per socialinę ir ekonominę prizmę. Remiantis mokslinės literatūros analize bus siekiama išsiaiškinti gyvenimo kokybės sąvokos ypatybės ir šios sąvokos kitimas.

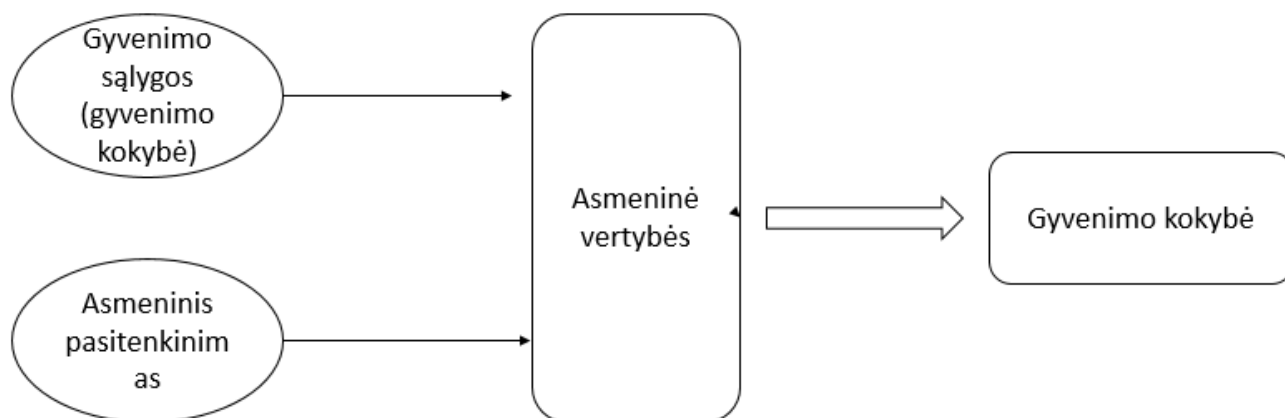
Gyvenimo kokybė yra tiesiogiai susijusi su gerovės samprata. Pagal gerovės sampratą kokybiškas ir orus gyvenimas yra būtina sąlyga žmogaus tobulėjimui. Jei laimės ir gerovės vertinimą yra sunkiau išmatuoti ir įvertinti, tai tuo tarpu objektyviai išmatuoti gyvenimo kokybę yra paprasčiau.

Apie gyvenimo kokybę, kaip mokslo sritį buvo pradėta kalbėti XX amžiuje, E. Allardtas (1978) yra laikomas pradininku. Sociologas kalbėjo apie bendras asmens objektyvias ir subjektyvias gyvenimo aplinkybes ir jų poveikį gerovei, o pačią gyvenimo kokybę suskirstė į tris dalis: turėjimą, mylėjimą ir buvimą. 1993 metais Pasaulio sveikatos organizacija pasiūlė gyvenimo kokybės sąvoką suvienodinti, „tai individualus savo paskirties gyvenime vertinimas kultūros ir vertybių sistemos, kurioje individas gyvena, požiūriu, susijęs su jo tikslais, viltimis, standartais ir interesais” (Jankauskas, Jatulienė ir Žilinskienė, 2011 p. 36). B.K. Hass‘as tyrinėdamas gyvenimo kokybę išskyrė 5 jos elementus:“

- *GK savo prigimtimi yra daugialypė;*
- *GK apima subjektyvius ir objektyvius žymenis;*
- *GK yra dabar egzistuojančių individo gyvenimo aplinkybių įvertinimas;*
- *GK yra pagrįsta išpažįstamomis vertybėmis ir kintama;*
- *GK geriausiai gali įvertinti asmenys, pajėgūs atlikti subjektyvią savianalizę“ (Hass, 1997, cit iš Severtkienė, 2013 p. 200).*

Pasaulio sveikatos organizacija ir B.K Hass (1997) gyvenimo kokybę siejo su emocine ir socialine gyvenimo aspekto puse neįtraukdami kitos svarbios kokybiško gyvenimo dedamosios – ekonominio požiūrio. Lietuvių tyrinėtojai gyvenimo kokybę sieja su laimingu gyvenimu, gerove, gyvenimo lygiu. Tačiau jie atsižvelgia ir į ekonominį rodiklį nagrinėjant gyvenimo kokybės sąvoką. Dumbliauskienė ir Jarmalavičienė teigia, kad „gyvenimo kokybė paprastai suprantama kaip gerovės lygis, individualiai

suvokiama ir įvertinama tarsi gyvenimo būdas. Gana dažnai gyvenimo kokybės turinys tapatinamas su socialinės gerovės koncepcija, papildant ją šalies ekonominio išsivystymo rodikliu – bendrojo vidaus produkto (BVP), tenkančio vienam gyventojui, dydžiu“ (Dumbliauskienė ir Jarmalavičienė, 2012, p. 4). Servetkienė (2013) išplečia ir papildo gyvenimo kokybės apibrėžimą, autorės pateiktame apibrėžime svarbus yra tiek ekonominis tiek emocinis supratimas. „Gyvenimo kokybė – tai ekonomikos, sociologijos, psichologijos ir politologijos srityse vartojama sąvoka, apimanti žmogaus dvasinę (emocinę), socialinę ir fizinę gerovę, t. y. aplinkosaugos, darbo sąlygų, socialinio aprūpinimo, visuomeninio transporto, sveikatos apsaugos, profesinio parengimo ir kitus aspektus“ (Servetkienė, 2013 p. 26). Pagal S. Krutulienę „gyvenimo kokybė – moderni gero gyvenimo sąvoka – ir suprantama plačiau nei „gyvenimo standartas“ ar gerbūvis“ (Krutulienė, 2012 p. 117). Taigi apibendrinus užsienio ir lietuvių autorius galima sakyti, kad gyvenimo kokybei tiek pat svarbus emocinis – socialinis asmens stabilumas ir ekonominės sąlygos. Pagal pateiktą Felce ir Perry (1995) gyvenimo kokybės suvokimą (4 pav.) gyvenimo kokybė susideda iš gyvenimo sąlygų – ekonominio stabilumo, asmeninio pasitenkinimo – emocinis stabilumas ir asmeninės vertybės – socialinės normos.

2 pav. Gyvenimo kokybė

Šaltinis: Servetkienė (2013) pagal Felce ir Perry (1995)

1.1.2. Gyvenimo kokybės rodikliai Lietuvoje

Siekiant išnagrinėti Lietuvos gyvenimo kokybės rodiklius, kurie turi tiesioginį poveikį Lietuvos jaunimo gerovei buvo pasirinkta pradėti nuo šalies *bendro vidaus produkto*. Nagrinėjant ekonominį šalies augimą ir stabilumą gana dažnai tai yra pradedama nuo bendro vidaus produkto (BVP) rodiklio. Pagal ekonomikos terminų ir sąvokų žodyną nurodo „visų paslaugų ir prekių, pagamintų šalyje per tam tikrą laiką

naudojant gamybos veiksmus neatsižvelgiant į tai, kurios šalies piliečiams tie veiksniai priklauso, pinigine išraiška“ (Ekonomikos terminų ir sąvokų žodynas, 1999 p. 21). Lietuvos BVP (5 pav.) pagal statistinius duomenis atrodo stabilus nuo 2010 iki 2015 metų, šalies BVP paaugo nuo 28 mlrd. EUR iki 37 mlrd. EUR.

1 lent. BVP kitimas Lietuvoje 2010 – 2015 metais

Metai	Šalies BVP, mlrd. EUR	BVP Pokytis, proc.	BVP / žmogui, tūks. Eur
2010	28,0	1,6	9,0
2011	31,3	6,0	10,3
2012	33,3	3,8	11,2
2013	35,0	3,5	11,8
2014	36,4	3,0	12,4
2015	37,1	1,6	12,8

Šaltinis: Sudaryta autorės pagal Lietuvos statistikos departamentą

Tai turėtų rodyti geresnę finansinę padėtį įvairuose visuomenės sluoksniuose, tuo pačiu ir geresnę Lietuvos jaunimo subjektyvią asmeninę ir socialinę gerovę. Tačiau remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis (2 lent.) 2012 metais virš 29,8 proc. Lietuvos jaunuolių nuo 16 – 19 metų gyveno žemiau skurdo ribos. O jaunuolių amžiaus grupėje nuo 19 – 29 metų 2015 metais buvo 21,1 proc. asmenų, kurie gyvenimo skurdo rizikos lygmenyje.

2 lent. Lietuvos jaunimo skurdo rizikos 2012 – 2015 metais

		Skurdo rizikos lygis proc.	
16 – 19 metai	Vyrai ir moterys	2012	29,8
		2013	26,7
		2014	23,6
		2015	29,4
19 – 29 metai	Vyrai ir moterys	2012	19,2
		2013	19,1
		2014	19,8
		2015	21,1

Šaltinis: Sudaryta autorės pagal Lietuvos statistikos departamentą

Tokia padėtis leidžia manyti, kad BVP augimas nėra tinkamas matas kalbant apie gyvenimo kokybės įvertinimą. Remiantis autoriais Merkiu, Braziene ir Kondrotaitė (2008) BVP ir kitų ekonominių rodiklių

augimas, nėra garantija visapusiškam šalies vystymuisi ir augimui, tam didelės įtakos turi socialinės politikos vaidmuo.

3 lent. Socialinės apsaugos išmokos, palyginti su bendroju vidaus produktu 2008 – 2014 metais

	Socialinės apsaugos išmokos, palyginti su bendroju vidaus produktu į proc.						
	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008
Socialinės apsaugos išmokos ir paslaugos	14,1*	14,5	15,5	16,2	18,2	20,4	15,5
Išlaidos išmokoms šeimai ir (arba) vaikams	1,1*	1,1	1,4	1,7	2,2	2,8	1,8
Išlaidos išmokoms socialinės atskirties ir kitais atvejais	0,5*	0,6	0,7	0,8	0,7	0,4	0,2
Išlaidos nedarbo atveju	0,3*	0,4	0,4	0,6	0,8	0,9	0,4
Išlaidos išmokoms ligos ir (arba) sveikatos priežiūros atveju	4,1*	4,1	4,2	4,5	4,8	5,4	4,6
Išlaidos išmokoms būstui	0,0*	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

* - išankstiniai duomenys

Šaltinis: Sudaryta autorės pagal Lietuvos statistikos departamentą <http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?portletFormName=visualization&hash=0d8f65aa-95a8-4ca1-8fd6-24aa41d83140>

Iš pateiktos lentelės (3 lent.) galima pastebėti, kad 2008 - 2014 metų socialinė išmokos lyginant su BVP mažėjo, nepaisant fakto, kad BVP 2010 iki 2015 metų palaipsniui augo. Tai dar labiau pagrindžia mintį, kad BVP negarantuoja kokybiško gyvenimo, tam užtikrinti reikalinga socialinė politika. Augant valstybės BVP ir esant dideliame skaičiui asmenų, kurie papuola į skurdo rizikos grupę, socialinių išmokų skaičius ir dydis turėtų atitinkamai augti, taip siekiant sumažinti asmenų skaičių, kurie gyvena žemiau skurdo ribos. Visgi situacija yra kitokia ir BVP augimas nėra pagrindinis rodiklis, kuriuo remiantis būtų galima mažinti socialinę atskirtį. Tuo tarpu gyvenimo kokybę reikėtų matuoti kitais rodikliais. Mokslininkai iš įvairių pasaulio šalių šią problemą spręsti pradėjo nuo 1970 metų, kai buvo pradėta ieškoti tinkamų matų išmatuoti gyvenimo kokybę. Šiuo klausimų daug dirbo šie mokslininkai: A.G. Whit'as (2006) J. Stinglitz'as, A. Sen ir J.P. Fittoussi (2008), D. Giannias ir E. Sfakianaki's (2014) ir kt. apibendrinus mokslininkų metodus galima sakyti, kad norint išsiaiškinti gyvenimo kokybę reikia sudaryti sintetinį

asmenų laimės jausmo indeksą pagal kurį būtų galima lyginti. Galima jį vadinti bendrąja vidaus laime (BVL). Jigme Singye Wangchuck'as (1972) teigia, kad gyvenimo kokybę reikia vertinti ne pagal BVP, o pagal bendrą vidaus laimę, kuri susideda iš šių komponentų: “

1. Psichologinė gerovė;
2. Laiko panaudojimas;
3. Bendruomenės gyvybingumas;
4. Kultūra;
5. Sveikata;
6. Švietimas;
7. Aplinkos įvairovė;
8. Gyvenimo standartai;
9. Valdžia“ (Servetkienė, 2012 p. 21).

Šis metodas yra iki šiol naudingas norint išmatuoti gyvenimo kokybę iš skirtingų gyvenimo sričių ir sudaryti bendrą padėties vaizdą apie pasitenkinimą gyvenimu. Metodas yra paremtas praktiniu, ne o teoriniu modeliu. Remiantis Revkin'u (2005) Butano karalystės karalius Jigme Singye Wangchuck'as sugebėjo padidinti piliečių gyvenimo trukmę 19 metų, kuri buvo viena mažiausių pasaulyje (1984 – 1998 metais) iki 66 metų. Be visa to išaugo pasitenkinimas gyvenimu, nes buvo skiriamas dėmesys visoms išvardintoms pasitenkinimo gyvenimu dimensijoms. *Happy planet index* organizacija siūlo supaprastintą Jigme Singye Wangchuck'as modelį pagal kurį Lietuva užima 107 vietą iš 140 šalių vertinant pagal pasitenkinimą gyvenimu, remiantis pasitenkinimo gyvenimo rodikliu (angl. *Happy planet index*, 2006), kuris vertina:“

- Gyvenimo trukmę;
- Socialinę gerovę;
- Ekologinį pėdsaką;
- Lygias teises“ (*Happy planet index*, 2006).

Apibendrinus galima teigti, kad gyvenimo kokybė susideda iš gyvenimo sąlygų, asmeninių vertybių ir socialinių ryšių. Gyvenimo kokybės negalima vertinti tik pagal vieną kriterijų, tai kompleksiškas reiškinys, kur materialusis ir dvasinis aspektas yra lygiareikšmis. Taip pat gyvenimo kokybės matavimui negalima pasikliauti tik ekonominiu požiūriu, augantis BVP negarantuoja aukštesnės BVL.

1.1.3. Socialinis optimizmas

Norint išsiaiškinti Lietuvos jaunimo asmeninę subjektyvią ir socialinę gerovę yra svarbu aptarti dar vieną svarbų aspektą – socialinį optimizmą. Pagal Peterson'ą (2000) optimizmą savaime galima apibūdinti kaip pozityvų mąstymą, aukštą moralę, užsidegimą ir efektyvų problemų sprendimo būdą, akademinį ar profesinį pasisekimą, populiarumo jausmą ar sveiką ir ilgą gyvenimą. Remiantis Brissette, Scheier'ą ir Carver'į (2002) žmonės, kurie žvelgia į pasaulį optimistiškai lengviau susidoroja su stresu negu žmonės, kurie yra kupini pesimistiškų minčių. Taip po gi socialinių ryšių turėjimas turi poveikį asmens psichologinei sveikatai ar subjektyviai asmeninei ir socialinei gerovei. Socialinis optimizmas asmeniui leidžia pasijusti visuomenės, visumos dalimi. Individas priklauso tam tikrai bendruomenei ir yra jos dalis, jis mąsto ne tik apie savo ateitį, tačiau ir apie tos bendruomenės ateitį, yra kupinas vilčių dėl ateities. Tai noras stengtis ne tik dėl savo asmeninės gerovės, bet tuo pačiu ir visuomenės, šalies ar pasaulio ateities.

Taigi apibendrinus galima teigti, kad aukštas socialinio optimizmo lygis turi teigiamą poveikį Lietuvos jaunimo subjektyviai asmeninei ir socialinei gerovei. Asmuos lengviau susidoroja su stresu, jaučiasi priklausantis bendruomenei ir yra linkęs dirbti jos naudai.

1.2. JAUNIMO GEROVĖ

Šioje dalyje bus siekiama išsiaiškinti Lietuvos jaunimo esamą situaciją socialinės gerovės atžvilgiu. Jaunimo gerovę siekia užtikrinti jaunimo politika, kurios pagrindinis kriterijus yra išlaikyti palankias sąlygas ir užtikrinti sėkmingą integraciją į visuomenę. Remiantis Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymu (Žin., 2003, Nr. 119-5406) jaunu žmogumi laikomi 14 – 29 metų asmenys. Skyriuje bus siekiama išanalizuoti jaunimo politikos veiklos sritis, kurios tiesiogiai susijusios su jaunimo gerove.

Jaunimo politika (*Jaunimo reikalų departamentas*, 2010) galima apžvelgti per dvi jos veiklos sritis:

- **jaunimo interesų užtikrinimas atskirose viešosios politikos srityse** – švietimas ir mokslas, kultūra, sportas, darbas ir užimtumas, būstas, sveikata ir kt.;
- **jaunimo veiklos plėtra** - t. y. neformalusis jaunimo ugdymas(-is), kuriuo siekiama sudaryti sąlygas jauniems asmenims mokytis iš patirties ir eksperimentuoti (savanoriškumas, savarankiškumas, savivalda) (*Jaunimo reikalų departamentas*, 2010 p. 3).

Jaunimo politikos tikslai yra sukurti aplinką, kurioje būtų galima ne tik oriai gyventi, bet ir sukurti palankias galimybes jaunam žmogui tobulėti, siekti savo užsibrėžtų tikslų ir kartu savo įgytas kompetencijas panaudoti valstybės labui. Pagal Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymo (Žin., 2003, Nr. 119-5406; 2005, Nr. 144-5238) 4 straipsnį, „jaunimo politika – kryptinga veikla, kuria sprendžiamos

jaunimo problemos ir siekiama sudaryti palankias sąlygas formuoti jauno žmogaus asmenybei bei jo integravimuisi į visuomenės gyvenimą, taip pat veikla, kuria siekiama visuomenės ir atskirų jos grupių supratimo bei tolerancijos jauniems žmonėms“ (Žin.,2003, Nr. 119-5406; 2005, Nr. 144-5238). Toliau bus siekiama iširti darbo autoriaus manymu svarbiausias jaunimo politikos sritis, kurios suteikia didžiausią subjektyvią gerovę jaunimui.

1.2.1. Lietuvos jaunimo užimtumas ir integracija į darbo rinką

Žmogaus užimtumas yra viena iš sudedamųjų dalių kalbant apie gerovę. Visuose Gøsta Esping-Andersen'o (1990) pateiktuose valstybės gerovės modeliuose buvo minimas įsitraukimas į darbo rinką ir savęs realizavimas. Tai užtikrina finansinį stabilumą ir valstybės paramą, tuomet kai individas (darbo netekties, ligos ir kt.) atveju negali iki galo pasirūpinti savo ar šeimos poreikiais. Lietuvoje, kur vyraujantis valstybės gerovės modelis labiausiai krypta konservatyvaus link, yra garantuotas nemokamas mokslas jaunimui iki 18 metų. „Dabartinis jaunimas – labiausiai išsilavinusi karta iš visų kada nors gyvenusių kartų“ (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2013 p. 2). Tačiau jaunuoliams iškyla problemų integruotis į darbo rinką baigus mokslus. 2012 metais Lietuvos statistikos departamento duomenimis, jaunimo nedarbo lygis Lietuvoje buvo 19,6 proc.

4 lent. Lietuvos jaunimo nedarbo ir užimtumo lygis 2012 – 2016 metais

		Nedarbo lygis proc.	Užimtumo lygis proc.
Jaunimo nedarbo lygis	2012	19,6	38,0
	2013	17,1	41,1
	2014	14,7	44,2
	2015	12,7	45,5
	2016	10,4	47,7

Šaltinis: Sudaryta autorės pagal Lietuvos Statistikos Departamentą

Tuo tarpu 2014 – 2015 metais Lietuvos statistikos departamento duomenimis jaunimo užimtumo lygis buvo atitinkamai 44,2% ir 45,5%. Aukštas nedarbo lygis tarp jaunimo turi tiesioginių neigiamų padarinių psichologinei gerovei: sukelia nepasitikėjimo jausmą, mažina asmens savivertės lygį ir pan. Toliau plačiau aptarsime teigiamas įsitraukimo į darbo rinką puses. Remiantis V. Česnūtyte ir L. Okunevičiūte Neverauskiene (2012) darbas į individo gyvenime atneša įvairiapusės naudos:

- finansai – dalyvavimas darbo rinkoje suteikia pajamas;
- aktyvumas – darbo turėjimas sudaro galimybę įgyti naujus įgūdžius arba tobulinti jau esamus įgūdžius;

- įvairovė – aplinkos pakeitimas, naujos patirtys, besikeičiančios užduotys;
- struktūros laikinumas – kasdienis darbas tampa rutina, tačiau jis tuo pačiu suteikia kasdienybei tikslingumą;
- asmeninis tapatumas – asmens savivertės ir savigarbos stiprinimas dėl galimybės tapatinti save su kitais;
- socialiniai ryšiai – dirbant sukuriama galimybė dalyvauti įvairiose veiklose, sutikti naujų žmonių, sukurti naujus ryšius (Česnuitytė ir Okunevičiūtė Neverauskienė, 2012 p. 15).

Remiantis gerovės samprata galima sakyti, kad darbas yra veikla, kuri užtikrina individo gerovę dviem būdais: finansine ir asmenine nauda. Darbas leidžia būti finansiškai nepriklausomu ir realizuoti savo potencialą tam tikroje veikloje. Jaunimui tai yra ypač svarbu, kai jis stengiasi pradėti savo savarankišką gyvenimą, t. y. atsiskirti nuo tėvų ar globėjų. Kaip jau buvo aptarta valstybės gerovės modelyje darbo rinka ir išsilavinimas, kartu ir asmeninė gerovė yra tarpiai susijusi, todėl aukštasis išsilavinimas suteikia didesnes galimybes įsidarbinti. Pasak mokslo ir studijų stebėsenos centro atliktos analizės 2013 metais „Lietuvoje aukštasis išsilavinimas suteikia ženklų pranašumą darbo rinkoje: gerokai didesnė aukštąjį mokslą baigusiųjų dalis dalyvauja darbo rinkoje; asmenų, turinčių aukštąjį išsilavinimą, nedarbo lygis yra du kartus mažesnis; dirbantys uždirba du kartus daugiau nei turintys vidurinį, profesinį ar aukštesnįjį išsilavinimą“ (Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras, 2013 p. 7).

Apibendrinus galima teigti, kad jaunimui įsitraukimas į darbo rinką yra svarbi ir naudinga patirtis. Tai suteikia finansinės ir asmeninės naudos, yra formuojami nauji įgūdžiai, skatinamas pasitikėjimas savimi ir savarankiškumas. Be visa to aukštasis išsilavinimas padeda jaunimui užtikrinti jo užimtumą, tačiau tuo pačiu suteikia geresnes įsidarbinimo galimybes po studijų baigimo, nei asmenų be aukštojo mokslo išsilavinimo.

1.2.1. Aukštojo mokslo ir asmeninio tobulėjimo prieinamumas

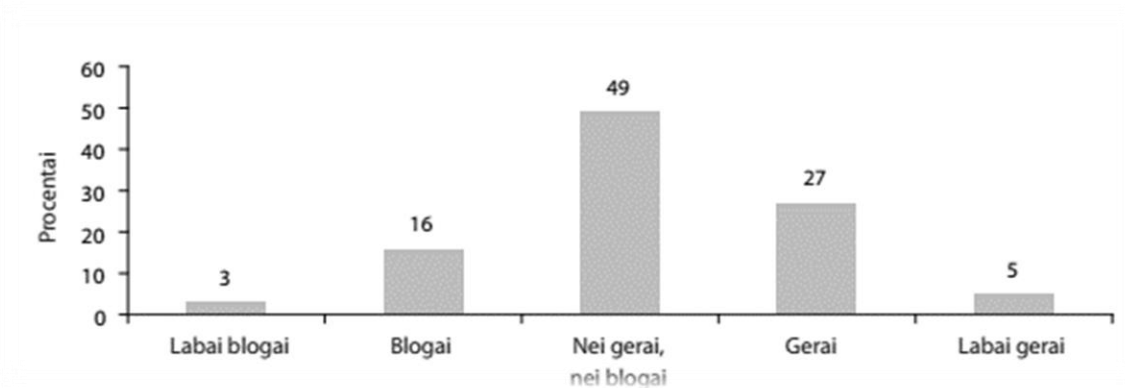
Išsilavinimas, kaip buvo minėta anksčiau yra viena iš sudedamųjų dalių kalbant apie asmens gerovę. Ypač tai aktualu kalbant iš jaunimo perspektyvos. Aukštojo mokslo prieinamumas išlieka svarbi problema. Lietuvos statistikos departamento duomenimis 2012–2013 mokslo metais aukštojo mokslo siekė 44 proc. 20–24 metų amžiaus jaunuolių (2011–2012 metais – 47 proc.). 2014–2015 mokslo metų pradžioje kolegijose aukštojo mokslo siekė 41,5 tūkst., arba 30 proc. visų šalies aukštųjų mokyklų studentų. Šie duomenys leidžia mums matyti tendencija apie aukštojo mokslo siekimą mūsų šalyje. Abiturientų skaičius pasirenkančių aukštąjį mokslą Lietuvoje kasmet mažėja. Iškyla pagrįstas klausimas, kur dingsta maždaug pusė Lietuvos jaunimo, kodėl jie nesiekia aukštojo mokslo Lietuvoje. Galima daryti dvi prielaidas: dalis

abiturientų pasirenka studijas užsienyje arba aukštasis mokslas yra neprieinamas. Plačiau aptarsime pastarąjį.

Aukštasis mokslas pagal Bolivijos proceso dokumentus, kurie galioje ir Lietuvoje, turėtų būti prieinamas visiems nepaisant jų finansinės padėties ar socialinės aplinkos. Tačiau mažėjantis studentų kiekis rodo priešingą situaciją. Ž. Pauliukaitė, mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centro (MOSTA) analitikė mano, kad:

Pirmiausia turime patys sau atsakyti į klausimą, ar mes vis dar siekiame didinti aukštojo mokslo prieinamumą Lietuvoje. Bolonijos procese pabrėžiamos lygios galimybės patekti, tęsti ir baigti aukštąjį mokslą. Reikia užtikrinti, kad galimybėms siekti aukštojo mokslo neturėtų įtakos asmens finansinė situacija, tai, kiek jis turi vaikų, iš kokios šeimos yra kilęs, ar kiti panašūs veiksniai. Siekiama, kad studijos būtų prieinamos tik pagal gabumus ir žinias (Pauliukaitė, 2014).

Dabartinė situacija Lietuvoje teoriškai įgyvendina Bolivijos proceso nuostatas. Lazutkos ir Šliužaitės 2012 metais atliktas tyrimas atskleidžia Lietuvos studentų nuomonę apie aukštojo mokslo prieinamumą. 49 proc. atsakiusiųjų nuomonė apie Lietuvos aukštojo mokslo sistemos socialinį teisingumą buvo neutrali, 27 proc. atsakė, kad ji yra gera, o net 16 proc. manė priešingai – sistema yra bloga. „Studentai nėra susimąstę apie socialinį teisingumą švietimo sistemoje arba jie mato tiek teigiamų, tiek neigiamų socialinio teisingumo aspektų, todėl negali visos sistemos įvertinti kaip teigiamos arba neigiamos” (Lazutka ir Šliužaitė, 2012 p. 19). Vadinasi studentams esama situacija priimtina ir jiems nekyla pagrįstos abejonės apie esamos situacijos socialinį teisingumą.

3 pav. Lietuvos aukštojo mokslo sistemos socialinio teisingumo vertinimas, studentų požiūriu, proc.

Vis svarbu aptarti susidariusią situaciją ir jos prielaidas. Pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis Lietuvoje yra daugiau studentų priimamų į mokamas aukštojo mokslo vietas, nei į valstybės finansuojamas (5 lent.). Tai gali paaiškinti Lazutkos ir Šliužaitės (2012) studentų socialinio teisingumo abejingumo faktorių. Studentai studijuojantys mokamose vietose yra geriau finansiškai apsirūpinę ir nekelia socialinio teisingumo problemos. Tuo tarpu studentai studijuojantys valstybės finansuojamose vietose socialinio teisingumo problema yra aktualesnė, nepaisant jo, jų skaičius mokymosi įstaigose yra mažesnis, tad ir nėra juntamas socialinio teisingumo aktualumas.

5 lent. Priimamų studentų skaičius į valstybės finansuojamas ir nefinansuojamas vietas universitetuose 2012 – 2015 metais

			Priimta studentų į universitetus	
Valstybės finansuojamos mokamos vietos	ir	I pakopos studijos (bakalauro studijos)	2012	21993
			2013	20838
			2014	20524
			2015	18378
Valstybės finansuojamos vietos		I pakopos studijos (bakalauro studijos)	2012	8753
			2013	7992
			2014	7800
			2015	7856
Mokamos vietos		I pakopos studijos (bakalauro studijos)	2012	13240
			2013	12846
			2014	12724
			2015	10812

Šaltinis: Sudaryta autorės pagal Lietuvos statistikos departamentą

Kitas svarbus jaunimui yra jo užimtumo kokybė. Švietimo ir mokslo ministerijos (2013) atliktame tyrime apie aukštąjį mokslą Lietuvoje analizė atskleidė, kad apskritai studijomis yra patenkinti apie 60 proc. apklausoje dalyvavusių studentų. Visiškai studijomis patenkintų dalis nesiekia 20 proc., o nepatenkintų yra daugiau nei 10 procentų. Šiuos duomenis galime laikyti viena iš priežastimi, kodėl naujų studentų skaičius nuosekliai mažėja. Nepaisant mažėjančio studentų skaičiaus pagal švietimo ir mokslo ministeriją „išsilavinimo lygmuo glaudžiai susijęs su skurdo ir socialinės atskirties rizika: nors aukštojo mokslo diplomas negarantuoja, kad pavyks išvengti socialinės atskirties, skurstančių asmenų su aukštuoju išsilavinimu yra gerokai mažiau” (Švietimo ir mokslo ministerija, 2013 p. 111).

Apibendrinus galima sakyti Lietuvoje mažėja jaunimo, kurie pasirenka po mokyklos siekti aukštojo mokslo. Studentai neutraliai reaguoja į socialinį teisingumą aukštajam moksle, o tai savaime neleidžia

tobulėti aukštajam mokslui, didinti jo prieinamumą neatsižvelgiant į studento finansinę ar šeimyninę padėtį. Taip po gi aukštasis mokslas suteikia jaunimui tobulėti ir išvengti socialinės atskirties rizikos.

1.2.2. Jaunimo psichologinė gerovė

Jaunimo psichologinė gerovė yra be galo svarbus veiksnys, ji užtikrina stabilų tobulėjimą brandžios asmenybės link. Pagal Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministeriją, kuri yra suinteresuota gera jaunimo psichine būkle teigia, kad „ psichinė sveikata – tai būklė, skatinanti optimalų fizinį, intelektualinį, emocinį individo vystymąsi ir netrukdanti vystytis kitiems individams“ (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2013 p. 2). Pagal Pasaulio sveikatos organizacija tai emocinis ir dvasinis atsparumas, dėl kurio įmanoma patirti džiaugsmą ir išverti skausmą, nusivylimą ir liūdesį. Tai teigiamas gėrio jausmas, kuriuo remiasi tikėjimas savo ir kitų žmonių orumu ir verte. „Psichinė sveikata – tai: teigiama emocinė ir dvasinė būseną; gebėjimas būti savimi tarp kitų; gebėjimas išreikšti save suteikiant malonumą sau ir aplinkiniams; gebėjimas pačiam daryti sprendimus ir už juos atsakyti“ (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2013 p. 2). Žmogus, o ypač jaunas žmogus turi turėti galimybę jaustis laisvai ir išreikšti save, pasižymėti gera psichine būkle, nes tai yra raktas į jo asmeninę gerovę. Kaip jau buvo minėta anksčiau gerovės sąvoka nėra suprantama siaurąją prasme: gerovę sudaro žmogaus oraus gyvenimo užtikrinimas ir savęs realizacijos principas. Gerai psichologinei būklei arba kitaip tariant gerovei yra svarbūs šie socialiniai, biologiniai ir psichologiniai veiksniai. Pateiktoje 6 lentelėje yra smulkiau išdėstyta, iš ko susideda šie veiksniai.

6 lent. Psichinės sveikatos veiksniai

Socialiniai	Biologiniai	Psichologiniai
Socialinė ir ekonominė padėtis	Lytis	Santykiai su tėvais ar kitais globėjais vaikystėje
Skurdas	Amžius	Santykiai su bendraamžiais ir kitais asmenimis
Technologiniai pokyčiai	Genetinis polinkis	Santykiai su aplinka
Žiniasklaida	Gyvenimo būdas	Mokymosi ir darbo krūvis
Smurtas	Sunkios somatinės ligos	
Karai		
Stichinės nelaimės		
Rasizmas		
Nedarbo lygis		

Šaltinis: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2013

Iš pateiktų duomenų pastebime tendenciją, kad daugumą socialinių, biologinių ir psichologinių veiksnių lemiančių gera jaunimo psichinę būklę susiformuoja dar vaikystėje, šeimos rate. Tai leidžia teigti, kad gera psichinė sveikata pradeda formotis vaikystėje ir ypatingai svarbu užtikrinti palankias sąlygas jaunimo psichologinei gerovei.

Norint suprasti bendrą šalies psichologinės, tuo tarpu ir jaunimo, gerovės būklę nuoseklu būtų atkreipti dėmesį į savižudybių skaičių. Tai vienas iš rodiklių leidžiantis patikrinti psichinės gerovės būklę. Pasak E. Durkheim'o (1930) savižudybės priežastys nėra nei biologinės, nei psichologinės. Tokiam žingsniui žmones paskatina socialiniai veiksniai ir procesai. Pastaruoju metu savižudybių skaičius jaunimo tarpe išaugo ir yra viena iš dažniausiai pasitaikanti mirties priežastis jaunimo tarp 10 – 24 metų tarpe teigia Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Tuo tarpu asmenų tarp 15 – 35 savižudybė yra viena iš trijų mirties priežasčių. Galima sakyti, kad jauno žmogaus emocinė ir psichologinė būklė tarp 10 – 24 metų yra labiausiai pažeidžiama ir tuo metu turi būti skiriamas ypatingas dėmesys jaunam žmogui. Dėl tos priežasties 2013, sveikatingumo metais, buvo paskelbti šios prevencinės priemonės padedančios mažinti jaunimo savižudybių skaičių Lietuvoje:

- numatyti programas, skirtas gerinti vaikų auklėjimo šeimoje įgūdžius;
- skatinti specialistų, susijusių su sveikatos, švietimo, jaunimo ir kitais atitinkamais sektoriais, mokymus psichinės sveikatos ir gerovės klausimais;
- skatinti socialinių ir sveikatos mokslų žinių integravimą į formaliojo ir neformaliojo ugdymo veiklą ir ikimokyklinių įstaigų bei mokyklų auklėjimo kultūrą;
- rengti programas, siekiant išgyvendinti priekabiavimą, bauginimą, smurtą prieš jaunuolius ir mažinti jų socialinę atskirtį;
- skatinti jaunuolius dalyvauti šviečiamosiose, kultūrinėse, sportinėse programose, rūpintis jų užimtumu (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2013 p. 1).

Pagrindinės priemonės siekiant mažinti jaunimo savižudybių augimą buvo pasirinktas švietimas. Rengti projektai, kurių metu buvo siekiama supažindinti jaunimą su kitokiu problemų sprendimo būdu. Diegti sveikos gyvensenos principai, ugdyti socialiniai įgūdžiai jaunimui ir jų šeimos nariams. Prie to prisidėjo ir jaunimo įtraukimas į visuomenines veiklas. Kitaip tariant buvo siekiama stiprinti jaunimo psichologinę gerovę. Asmenys, kurių gera psichologinė sveikata lengviau įsilieja į visuomenės gyvenimą ir kuria bendruomenes pasižyminčias gera psichine sveikata. Žemiau pateiktoje lentelėje (7 lent.) matome savižudybių riziką keliančius veiksnius. Jie yra išskirti į socialinius, asmeninius psichologinius ir sveikatos. Socialinės veiksnių pusėje mes matome tokius veiksnius, kaip šeima, smurtas, alkoholis ir narkotinės

medžiagos. Tai leidžia manyti, kad šeimos vaidmuo jauno žmogaus gyvenime yra svarbus, iš jos atkeliauja pagrindinės asmens moralinės vertybės ir socialiniai įgūdžiai. Taip pat konservatyvus gerovės valstybės modelis, kuris yra vyraujantis Lietuvoje, yra minima šeima, kaip asmens ramstis. Iš šeimos atkeliauja teigiami dalykai, tokie kaip palaikymas sunkiomis gyvenimo akimirkomis, rūpestis. Tačiau yra randama ir neigiamų padarinių jaunimui: smurtas šeimoje, alkoholio vartojimas. Tad šeimos, kaip institucijos stiprinimas tiesiogiai veikia jauno žmogaus emocinę būseną.

7 lent. Savižudybių riziką keliantys veiksniai

Socialiniai veiksniai	Asmeniniai psichologiniai ir sveikatos veiksniai
Šeima	Asmeniniai bruožai ir elgesio ypatumai
Veiklos praradimas ir nesėkmė	Somatinės ligos
Tradicijos, sociokultūrinės nuostatos	Psichikos sutrikimai
Smurtas	Depresija
Alkoholis, narkotinės ir psichotropinės medžiagos	Ankstesni mėginimai žudyti

Šaltinis: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2013 „Jaunimo psichinė sveikata ir savižudybės“

Apibendrinus galima manyti, kad jaunimo psichologinė gerovė pradeda formuotis dar vaikystėje ir tame didelį vaidmenį vaidina šeima. Iš jos atkeliauja pirmieji socialiniai įgūdžiai ir vertybės, savęs ir pasaulio suvokimas, taip po gi galima šeimos aplinkoje rasti ir neigiamų veiksnių jaunimo psichologinės gerovės atžvilgiu. Tokių kaip: smurtas ir alkoholio vartojimas, prasti socialiniai įgūdžiai, kurie gali paskatinti jaunimą suvokti savo asmeninę gerovę neigiamai ir privesti prie savižudybės.

1.3. GEROVĖS VALSTYBĖS

Šiame poskyriuje apžvelgiama gerovės valstybės samprata, jos atsiradimas ir kitimas, taip pat pateikiami skirtingi valstybės gerovės tipai ir modeliai. Gerovės valstybė yra svarbi Lietuvos jaunimo subjektyvios asmeninės ir socialinės gerovės dalis. Gerovės valstybė užtikrina ir saugo tokias sritis, kaip jaunimo išsilavinimas, sveikata, užimtumas taip pat socialinės išmokos. Todėl toliau bus siekiama kelių pagrindinių tikslų: išsiaiškinti gerovės valstybės sampratą, pateikti ir palyginti skirtingus gerovės valstybės tipus, išsiaiškinti Lietuvoje vyraujant gerovės valstybės modelį.

1.3.1 Gerovės valstybės samprata

Gerovės valstybės sąvokos atsiradimo pradžia galima laikyti XVIII amžiaus pabaigą. Yra manoma, kad šios sąvokos atsiradimui didelę įtaką turėjo urbanizacijos ir industrializacijos spartus augimas Vakarų valstybėse. Tuo laikotarpiu išaugo poreikis socialinėms teisėms, kilo įtampa tarp

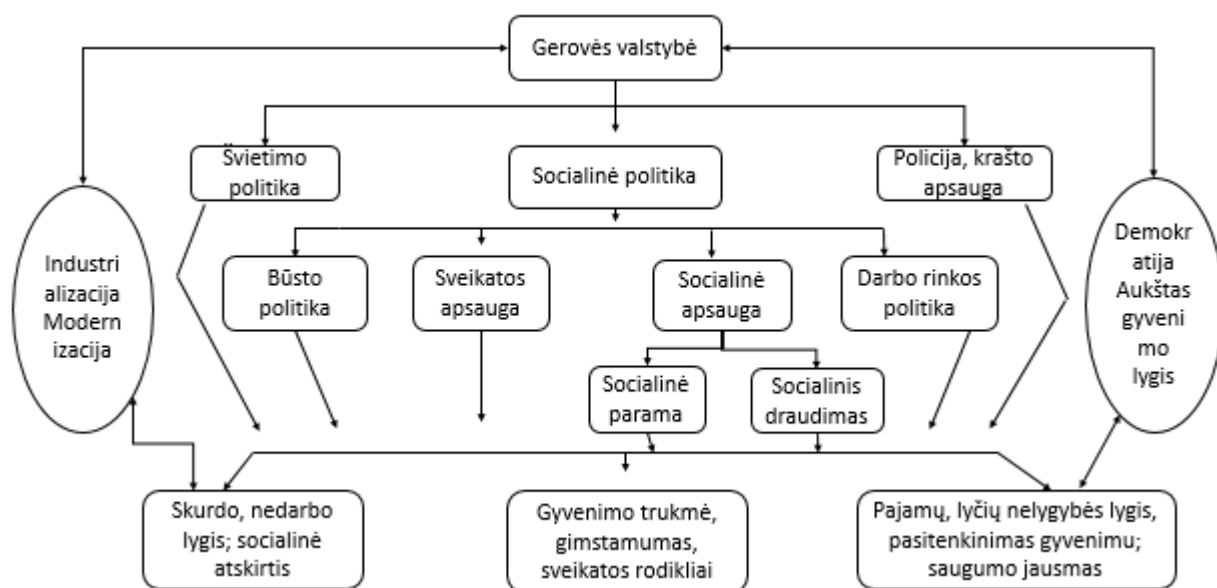
darbininkų ir valdininkų klasės. K. Marx'as teigė (1988, p. 9) „...visuomenė privalo priimti moralinę atsakomybę už visų jos narių socialinę gerovę ir privalo aktyviai propaguoti šią atsakomybę“. Šis Marx'o manifestas pakeitė tuometinę visuomenės nuomonę ir tapo vienu pagrindiniu šaltiniu, kuriuo rėmėsi Europos šalys ir jos idėjas pritaikė taip, kad būtų galima Europą vadinti gerovės valstybės lopšiu. Remiantis autoriumi galima teigti, kad gerovės valstybė yra moralinė vertybė, kur kiekvienas valstybės pilietis privalo prisidėti tiek prie savo, tiek ir prie kitų visuomenės narių socialinės gerovės dėl bendros gerovės. Visgi dabartinė gerovės valstybės samprata atsirado tik per pastaruosius keliasdešimt metų. Lietuvoje gerovės valstybę tyrinėją Aidukaitė, Bogdanova ir Guogis (2012) remdamiesi O'Connor'u teigia: „Gerovės valstybės – atsiradimas – tai išsivysčiusios kapitalizmo fenomenas“ (Aidukaitė, Bogdanova ir Guogis, 2012 p. 16)

Rasti vieną visuotiną apibrėžimą norint išsiaiškinti, kas gi yra valstybės teorija nėra taip paprasta. Daugybė skirtingų šalių ir laikotarpių autorių nagrinėjo šią temą ir kiekvienas išvelgė kažką naujo. Nors sąvoką yra sunku apibrėžti, tačiau Vakarų pasaulio visuomenė vienodai pritaria, kad „gerovės valstybė yra gerai“. Guogis (2000) teigia: „nepaisant gerovės valstybės koncepcijos įvairialypiškumo, visi žmonės iš principo pritaria tam, kad gerovė visuomenei reikalinga“ (Guogis, 2000, p 14). Kaip tik todėl Vakarų pasaulio mokslininkų nuomonė apie gerovės valstybę yra labiausiai paplitusi. Gøsta Esping-Andersen'o (1990) supratimas kas gi yra gerovės valstybė yra laikomas vienu populiariausiu ir dažniausiai naudoju. Šis danų sociologas teigia, kad gerovės valstybė yra įsipareigojimas išsaugoti tam tikrą minimalų gerovės lygį savo piliečiams. Neil Smelser'io (1994) nuomone gerovės valstybės turi prisiimti atsakomybę ir garantuoti savo piliečiams materialinę gerovę. Kitaip tariant nepalikti piliečių jiems sunkiu metu ir leisti jiems išlaikyti savo orumą. Dažniausios sritys, kurias turi aprėpti gerovės valstybė yra šios: ligos kompensacijos, motinystės pašalpos, sveikatos draudimas, pensinių amžiaus žmonių aprūpinimas, nelaimingų atsitikimų atvejais, nedarbo pašalpos. Kai kuriais atvejais dar yra priskiriama šalies gynyba, policijos veikla ir švietimas. Pasak N. Barr'o (2000), gerovės valstybė yra traktuojama labiau kaip kolektyvinė „kiaulė taupyklė“, sukurta siekiant apdrausti nuo socialinių rizikų, nei priemonė pasiekti didesnę lygybę, ji taip pat pasitelkiama siekiant patenkinti tam tikrus poreikius. Tokius, kaip sumažinti skurdą, kitaip tariant, sumažinti gerovės netolygumus. Išnagrinėja kitų politologijos ir politinės sociologijos mokslų atstovų nuomonę, autoriai Aidukaitė, Bogdanova ir Guogis siūlo „gerovės sampratą grįsti vidutiniais gyvenimo lygio standartais, politine demokratija bei valstybės vaidmeniu perskirstant pajamas visuomenėje“ (Aidukaitė ir kt., 2012 p. 16).

Gerovės valstybės samprata gali būti skirtinga nuo regiono kuriame ji yra analizuojama. Vakarų pasaulio ir posovietinėse valstybėse gerovės valstybės supratimas yra skirtingas. Posovietinėse valstybėse

yra svarbus socialinis teisingumas, yra jaučiamas susiskirstymas tarp klasių ir kartų. Šiose šalyse ir stengiamasi mažinti šį socialinių klasių susiskirstymą, užtikrinti visiems vienodas teises į gerovės valstybės šaltinius. Timuss'as (1974) teigia, kad „valstybės gerovė buvo sukurta tam, kad sumažintų skirtumus tarp turtingųjų ir skurstančių asmenų, jaunimo ir pensininkų, užtikrintų lygias galimybes piliečiams iš skirtingų socialinių sluoksnių, suteiktų socialinį saugumą įvairiomis situacijomis“ (Timuss'as 1974 cit. iš Aidukaitė ir kt., 2012 p. 18). Apibendrinus galima sakyti, kad šie autoriai pasisakė už tokią gerovės valstybę, kurioje jos piliečiais yra pasirūpinta, užtikrintos jų socialinės teisės ir saugumas, tačiau yra ir kita nuomonė, kad valstybė turi užtikrinti tik minimalias pajamas, vis kuo kitu turi pasirūpinti pats asmuo. „H. L. Wilensky'is gerovės valstybę suprato kaip gerovės, stabilumo, solidarumo bei demokratijos garantą“ (Aidukaitė ir kt. 2012, p. 18). Tuo tarpu Lietuvių autoriai gerovės valstybę mato, kaip gyventojų rūpinimąsi ir apsaugą per socialinės atskirties mažinimą. Guogis gerovės valstybę apibrėžia kaip „valstybę, kurioje rūpinamasi visapusiška gyventojų apsauga, įskaitant valstybės išmokas bei paslaugas, ir laiduojama žmonių gerovė“ (Guogis 2000, p. 69).

Toliau pateiktame paveiksle yra parodyta apibendrinta visų autorių gerovės valstybės samprata. Išskirtos svarbiausios visuomenės sritys, kurioje gerovės valstybės politika yra svarbiausia, tokios kaip socialinė politika, socialinė apsauga ir socialinis draudimas. Jos leidžia asmeniui įvykus numatytam ar nenumatytam įvykiui išlaikyti tokias pat gyvenimo sąlygas ir orų pragyvenimą, kurį jis turėjo prieš tai.

4 pav. Gerovės valstybės samprata

Šaltinis: J. Aidukaitė ir kt. (2012)

Apibendrinus galima sakyti, kad gerovės valstybei yra svarbu šalies ekonominė padėtis ar ji sugeba pasirūpinti savo piliečiais ir užtikrinti jiems orų gyvenimą. Taip pat valstybė įsipareigoja suteikti visiems piliečiams lygias teises į švietimą, sveikatą, darbą ir socialines išmokas ir kt. Tai va tai ir garantuoja gerovės valstybę, kurioje piliečiai gali jaustis saugiai dėl savo ateities.

1.3.2 Gerovės valstybės tipai ir modeliai

Anksčiau buvo iširta gerovės valstybės samprata, tačiau nebuvo išsiaiškinta kokie yra gerovės valstybės tipai ir kaip jie gali pasireikšti. R. Titmuss'as gerovės valstybės pradininkas išskyrė tris gerovės valstybės modelius: *likutinį/rezidualų* (angl. *residual*), *institucinį perskirstomąjį* (angl. *institutional redistributive*) ir *pramonės pasiekimų* (angl. *industrial achievement-performance*).

Likutinis/rezidualus modelis – šio modelio pagrindinis principas yra tas, kad šeima yra įpareigota pasirūpinti pati savimi ir valstybė įsikiša tik tuomet, kai nėra kitos išeities ir tai yra tik laikina pagalba. „Kuomet šeima negali pati išlaikyti savęs, tuomet socialinės institucijos įsikiša ir tik laikinai. Kaip sakė profesorius Peacock'as:” Tikrasis gerovės valstybės tikslas išmokyti visuomenę apsieiti be jos“ (Titmuss 1979, p. 30-31).

Institucinis perskirstomasis modelis – valstybės vaidmuo yra stiprus, ji yra įsipareigojus pasirūpinti savo piliečiais. Socialinė politika yra viena iš svarbiausių institucijų, kuri teikia socialinę pagalbą pagal esamą poreikį. „Iš dalies šis modelis remiasi teorijomis, kad dažni pasikeitimai socialinėje ir ekonominėje sistemoje turi įtakos formuojantis socialinei nelygybei“ (Titmuss 1979, p. 31). Todėl yra siekiama pritaikyti socialines išmokas teikiant universalias paslaugas ir skiri jas pagal kiekvieno asmens poreikį.

Pramonės pasiekimų modelis - socialinė gerovė pasireiškia, pagal kiekvieno asmens indelį į pačią sistemą: darbo rinką, produktyvumą, nuopelnus ir kt.

Kitas garsus gerovės valstybės tyrinėtojas Gøsta Esping-Andersen'as (1990) pateiktė gerovės valstybės tipus, kurie yra vieni geriausiai žinomi ir naudojami. Jis išskyrė tris skirtingus modelius: liberalų, konservatyvų ir socialdemokratinį. Nors gerovės valstybės sąvokos skamba panašiai, visgi pateikti modeliai skiriasi savo socialine politika, išmokų, paslaugų gausa taip pat jie pasižymi ir iš dalies kitokiomis ideologijomis, kitaip dėliojamais prioritetai ir poveikiu šalies stratifikacijai. Toliau plačiau aptarta kiekviena iš jų atskirai.

Liberalusis modelis – pagrindinis aspektas, kuriuo remiasi modelis yra tas, kad kiekvienas pats privalo pasirūpinti savo asmenine gerove - dalyvaudamas darbo rinkoje. Asmuo yra skatinamas įsitraukti į

darbo rinką, kad pats galėtų susikurti pragyvenimo šaltinį. Valstybės vaidmuo kur kas mažesnis, ji garantuoja tik minimalią paramą „Globoja tik tuos socialinius gyventojų sluoksnius, kurie patys negali savimi pasirūpinti” (Smalskys, 2005 p. 87). Šis modelis nesistengia sumažinti socialinės nelygybės iš esmės, o tik sušvelninti situaciją. Kaip tik dėl šios priežasties atsiranda palanki terpė privačiam socialiniam draudimui. „Liberalioje gerovės valstybėje, kur parama teikiama pajamų testavimo principu ir tik laikinai, valstybinė švietimo sistema traktuojama kaip alternatyvi apsauga nuo socialinės rizikos veiksnių“ (Aidukaitė ir kt., 2012 p. 30). Tokiu principu yra garantuotos vienodos galimybės įgyti išsilavinimą ir galimybę į labiau finansiškai stabilų gyvenimą, vis dėl to tai neapsaugo nuo nelygybės. Aukštasis mokslas suteikia didesnę galimybę užsitikrinti stabilias pajamas, tačiau tai nėra garantas prieš socialinę nelygybę.

Konservatyvus modelis – Šeima ir darbdavys yra pagrindiniai šio modelio socialiniai ramsčiai. Yra jaučiama stratifikacija tarp skirtingų socialinių sluoksnių. „Įvairios socialinės klasės ar profesijų grupės turi teisę į skirtingas socialines išmokas ir garantijas“ (Aidukaitė ir kt., 2012, p. 28). Socialinės išmokos yra suteikiamos tik būtinybės atveju, kai pati šeima nesugeba susidoroti su esama situacija. Yra bandoma išsaugoti tradicinės šeimos vertybes, viena iš jų šeimos pagrindinis maitintojas – vyras. Dėl šios priežasties jam yra suteikiamos įvairios socialinės garantijos ir mokesčių lengvatos. Tuo metu moteris vaizduojama, kaip namų šeimininkė – namų židinio saugotoja. Viena iš pareigų pasirūpinti vaikais ir vyresniais visuomenės nariais. Konservatyvusis gerovės valstybės modelis yra viduryje tarp kitų modelių. Jame galima įžvelgti tiek liberalaus, tiek socialdemokratinio modelio idėjų. „Šis gerovės valstybės modelis įgyvendinamas padedant savivaldos bei nevyriausybinėms organizacijoms, socialinės rūpybos srityje suteikiant svarbų vaidmenį Bažnyčiai” (Smalskys, 2005 p. 87).

Socialdemokratinis modelis – šis modelis užima didžiausią vietą tarp visų modelių. Jis pasižymi savo universalumu, teikia socialinei politikai didelį dėmesį. Čia yra svarbiausia socialinės pilietybės teisės, lygybės ir solidarumo principas. Socialinių paslaugų pasirinkimas yra pakankamas, suteikiamos kokybiškos paslaugos, nekyla problemų dėl socialinių išmokų. „Socialinio draudimo aprėptis yra universali, visus piliečius ji siekia traktuoti vienodai, suteikti jiems didesnę gerovę nei minimali riba. Tuo pačiu siekiama „nesumažinti“ noro dalyvauti darbo rinkoje“ (Aidukaitė ir kt., 2012 p. 27). Šiuo atveju valstybė buvo įsipareigojusi suteikti orų gyvenimą, bet kartu ji suteikia ir papildomos motyvacijos ir realizacijos galimybę piliečiams, taip padidindama gerovės valstybės pozicijas. Yra orientuota į visus piliečius. Visuomenė ne tik yra aprūpinta, bet ir taip pat yra užtikrintas užimtumas, skatinama daugiau dirbti, ne tik gyventi iš socialinių išmokų. „Nedarbas socialdemokratiniam modelyje traktuojamas ne kaip individuali problema, o kaip žmogiškųjų išteklių švaistymas visuomenės mastu“ (Hort 1994 cit iš Aidukaitė ir kt., 2012 p. 31).

Pateiktoje 8 lentelėje yra išanalizuoti visi G. Esping-Anderson'o (1990) gerovės valstybės modeliai pabrėžiant svarbiausias ir opiausias visuomenės vietas tokias kaip skurdo lygis, lyčių nelygybė, socialinių išmokų gavimo tvarka ir jų skyrimo šaltinis.

8 lent. G.Esping-Anderseno (1990) modeliai ir jų palyginimas

Rodikliai	Socialdemokratinė gerovės valstybė	Konservatyvi gerovės valstybė	Liberali gerovės valstybė
Skurdo lygis	Mažiausias	Vidutinis	Didžiausias
Klasikinė nelygybė	Mažiausia	Vidutinė	Didžiausia
Lyčių nelygybė	Mažiausia	Didžiausia	Vidutinė
Pagrindinis kriterijus suteikiant teisę į gerovės valstybės išmokas ir paslaugas	Pilietybė ar leidimas gyventi šalyje	Dalyvavimas darbo rinkoje ir įmokos	Įrodymas reikalingumas
Pirminė atsakomybė už piliečių gerovę	Valstybė prisiima didžiausią atsakomybę	Pirminė atsakomybė pirmiausiai tenka darbdaviams, šeimai ir tik po to valstybei	Rinkai tenka didžiausia atsakomybė
Dekomodifikacija	Didžiausia	Vidutinė	Mažiausia

Šaltinis: Esping-Anderson, 1990, Korpi, 2000 Palme, 1998 pagal Aidukaitė ir kt.

1.3.3. Gerovės valstybės modelis Lietuvoje

Lietuva yra viena iš valstybių siekiant sukurti gerovės valstybę visiems savo piliečiams. Toliau nagrinėsime Lietuvoje esančią situaciją, aptarsime, kaip kūrėsi gerovės valstybė ir kokiam modeliui galėtume priskirti Lietuvą.

Atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę buvo panaikinta Sovietų Sąjungos naudotas gerovės valstybės modelis. Lietuvoje pradėta rūpintis socialinėmis problemomis ir pradėta kurti kitokią gerovės valstybės tradiciją. Tam buvo pasiremta G.Esping-Anderseno (1990) gerovės valstybės modelių teorijomis ir juos pritaikyti prie visuomenės lūkesčių. “Atkurtos nepriklausomos Lietuvos socialinės apsaugos modelis, iš pradžių ištiesai pasižymėjęs korporatyvinio-bismarkinio modelio bruožais, palaipsniui pradėjo dreifuoti liberalaus, marginalinio modelio kryptimi” (Guogis, 2011). Visgi ryškiausiai yra jaučiamas konservatyvus modelis: išlieka svarbus darbo rinkos vaidmuo, taip pat tradicinės šeimos koncepcija. Praninskienė pateikė Lietuvoje esančius konservatyvaus gerovės valstybės modelio bruožus:

- 1) Ypač vertinama tradicinės šeimos koncepcija, kadangi šis modelis tampriai susijęs su Bažnyčia;
- 2) Socialinis draudimas tipiskai neįtraukia nedirbančių žmonių šeimoje, ir neskatina motinystės;

- 3) Pagalbinis valstybės vaidmuo įgalina ją įsikišti tik tuo atveju, kuomet šeimos galimybės išlaikyti savo narius yra išsekę (Praninskienė, 2012 p. 22).

Valstybės socialinių išmokų sistema taip pat primena R. Titmuss'o (1979) *pramonės pasiekimų* modelį, kur kiekvienas pilietis privalo įdėti tam tikrą indelį į darbo rinką, tam kad galėtų tikėtis socialinių garantijų ateityje. Socialinis stabilumas priklauso nuo asmens nuopelnų.

Gerovės kūrimo modelis, kuris rėmėsi „bismarkiniais“ priklausomybės nuo darbo rinkos principais, kurie reiškė padidintą buvusio darbo užmokesčio ir darbo stažo reikšmę siekiant socialinių išmokų ir socialinių paslaugų. Nors Lietuvos socialinio draudimo ir socialinės paramos sistemos buvo kuriamos kaip valstybinės sistemos, bet jos pasižymėjo „valstybės inkorporavimu“ į rinkos sistemą, kuri pirmiausia buvo priklausoma nuo privataus ūkio ekonominių pasiekimų ir darbo rinkos dalyvių įmokų į „Sodros“ ir nacionalinį biudžetus (Guogis, 2011).

Valstybė apsaugoti visuomenę yra pasiryžus įsipareigojusi tik iš dalies, atsakomybė už piliečių gerovę pirma tenka darbdaviui, o jo po šeimai ir galiausiai valstybei. Išmokos dydį lemia dalyvavimas darbo rinkoje ir jo mokamos mėnesinės išmokos „Sodrai“. Kitu atveju asmuo yra neapsaugotas ir kaip buvo minėta anksčiau turi remtis šeima.

Be visa to Lietuvos valstybės tikslai kaip sumažinti skurdą ir socialinę atskirtį liko neįgyvendinti. „Pastebima, kad vyksta netgi atvirkštinis procesas: socialinė atskirtis ir skurdas Lietuvoje auga, o vidurinioji klasė stagnuoja žemame lygyje“ (Šileika ir Paškevičiūtė, 2013 p. 8). Yra jaučiama netolygi socialinės politikos kryptis, tuomet nėra vykdoma savo iškeltų tikslų ir tikslingai jų siekiama. Įstatymiškai yra reglamentuota socialinės apaugos įstatymas, kuris garantuoja teisę į senatvės pensijas, ir išmokas tam tikrais nustatytais atvejais, tačiau ar to pakanka, kad galėtų būti užtikrinta subjektyvi asmeninė ir socialinė gerovė? Darbinėje situacijoje socialinės apsaugos įstatymai nuolatos kinta yra labai sudėtingi ir nepastovūs kas savaime mažina gerovės valstybės stabilumą. Nuo 1990 metų yra trys socialinio draudimo etapai:

- 1) 1990 - 1995 m. senaisiais sovietiniais socialinio draudimo principais sukurta valstybinio socialinio draudimo sistema.
- 2) 1995 – 2011 m. „tikrų“ valstybinio socialinio draudimo principų įgyvendinimas, remiantis 1995 m. socialinio draudimo įstatymais.
- 3) 2003 – 2011 m. privačių pensijų fondų, papildančių „Sodros“ sukūrimas ir veikla (Aidukaitė ir kt., 2012 p. 196).

Tokia dažna socialinio draudimo kaita neleidžia įsitvirtinti įvestai tvarkai ir užtikrinti socialines paramos prieinamumą. Prieš įstojant į Europos Sąjungą Lietuvos socialinė apsaugos struktūra dar kartą pakito ir prisitaikė prie Europos Sąjungos narių ir tokia išliko iki šiol. Pateiktoje lentelėje yra pateikti atvejai kuomet asmuo gali pasinaudoti socialinės apsaugos paslaugomis ir gauti socialinę paramą.

9 lent. Lietuvos socialinės apsaugos struktūra

Socialinė apsauga			
Socialinis draudimas (valstybinis ir privatus)	Socialinė parama		Specialiosios socialinės išmokos
	Piniginė parama	Socialinės paslaugos	
Pensijų draudimas (valstybinis ir privatus)	Šalpos pensija	Socialinės globos įstatymas	Prezidento pensija
Ligos ir motinystės draudimas	Šeimos šalpos	Senelių, neįgaliųjų, našlaičių globos namai	LR I ir II laipsnio pensijos
Sveikatos draudimas	Laidojimo pašalpa	Dienos centrai	Pareigūnų ir karių pensijos
Nedarbo draudimas	Socialinė pašalpa	Nakvynės namai	Mokslininkų pensijos
Draudimas nuo nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų	Šildymo išlaidų kompensavimas	Pagalba namuose	Teisėjų pensijos
	Kitos kompensacijos (transporto, ryšių ir kt.)	Slauga namuose	Signatarų rentos
			Artistų ir pasižymėjusių sportininkų rentos

Šaltinis: Aidukaitė ir kt., 2012

Apibendrinus galima teigti, kad Lietuvai, kaip gerovės valstybei yra sričių, kur turėtų būti skirtas dėmesys. Dabartinis socialinis draudimas yra palankus dirbančiam žmogui, skiriamas mažas dėmesys siekiant sumažinti skurdo ir stratifikacijos procesus. Taip pat dažnas įstatymų keitimas turi neigiamą reikšmę formuojant pastovius gerovės valstybės principus.

1.4. JAUNIMO POLITIKA

Jaunimas patenka į unikalią socialinę grupę visuomenėje, kuomet baigiasi vaikystė ir palaipsniui yra pereinama į suaugusių asmenų bendruomenę. Šis laikotarpis ne retam jaunuoliui yra sudėtingas tiek emociškai, tiek finansiškai. Formuojasi suaugusio žmogaus asmenybė ir moralinės vertybės, tai laikotarpis kuomet reikia priimti svarbius sprendimus gyvenime – aukštojo mokslo ir įsidarbinimo galimybes, taip pat integraciją į visuomenę. Remiantis 2015 metų statistiniais duomenimis jaunimas sudaro per 20 proc. visos Lietuvos populiacijos. Tad norint padėti jaunuoliams kuo geriau prisitaikyti prie jų laukiančių iššūkių buvo sukurta jaunimo politikos programa. Pagrindinis įstatymas saugojantis jaunimo teises yra – Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymas išleistas 2003 metais (Žin., 2003, Nr. 119-5406). Šiame įstatyme yra apibrėžta jaunimo politikos sąvoka, pagrindinės sritis, kurias saugo įstatymas, jaunimo politikos organizavimo ir įgyvendinimo principas.

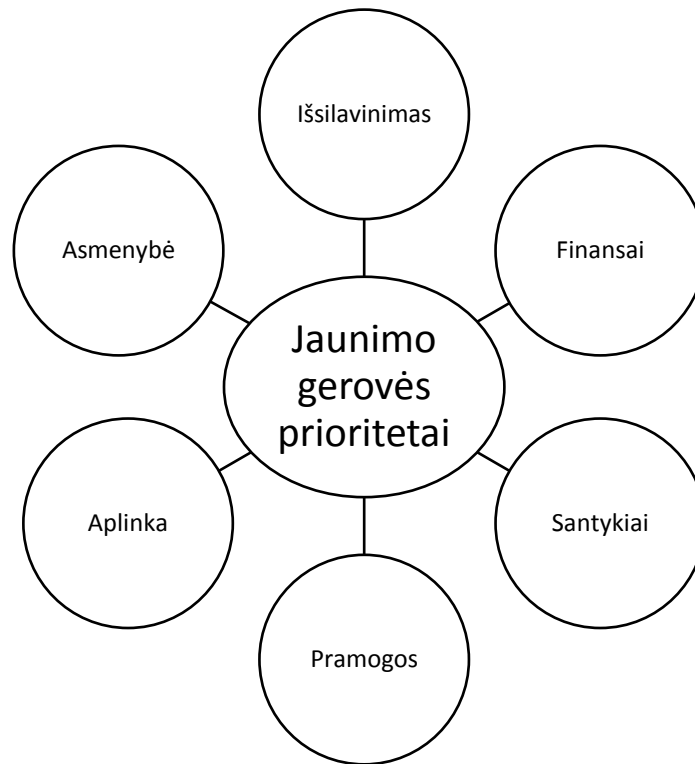
1.4.1. Jaunimo politikos pagrindų įstatymas

Jaunimo subjektyviai asmeninei ir socialinei gerovei yra svarbus valstybės vaidmuo formuojant jaunimo politiką ir dar svarbiau yra išskirti tas sritis ir suprasti kaip jas prižiūri įstatymai. Ketvirtasis jaunimo politikos pagrindų įstatymo straipsnis apibrėžia jaunimo politikos įgyvendinimo sritis:

- 1) pilietiškumo ugdymo ir karo prievolės atlikimo;
- 2) švietimo, mokymo, mokslo, studijų ir ugdymo;
- 3) neformalaus ugdymo;
- 4) darbo ir užimtumo;
- 5) apsirūpinimo būstu;
- 6) laisvalaikio, poilsio, kūrybos ir kultūros;
- 7) socialinės ir sveikatos apsaugos;
- 8) sveikatingumo, kūno kultūros ir sporto;
- 9) narkomanijos ir kitų priklausomybės formų;
- 10) nusikalstamumo prevencijos;
- 11) kitose įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytoje srityse (Žin., 2003, Nr. 119-5406).

Remiantis įstatymu yra siekiama užtikrinti jaunimo gerovę įvairiose gyvenimo srityse, švietimas yra viena iš pagrindinių sričių, tačiau yra norima tuo pačiu užtikrinti jaunimui saugią ir sveiką aplinką. Pagal 2006 pataisas (Žin., 2003, Nr. 119-5406) buvo įtraukta narkomanijos ir kitų priklausomybės formų sritis.

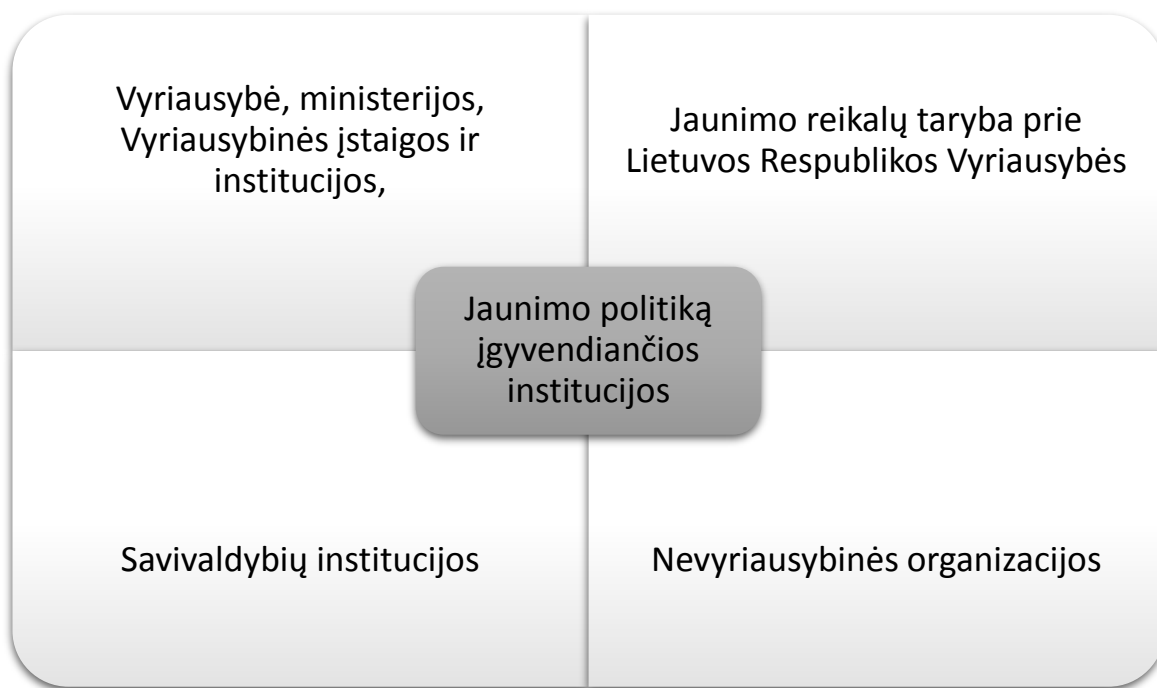
Remiantis J. Bradshaw'u (2013) jaunimo gerovę sudaro šešios skirtingos dedamosios (5 pav.), kurios yra reikalingos jauno žmogaus vystymuisi ir tapimui brandžia asmenybe. Remiantis šiais prioritetais turėtų būti parengta ir jaunimo politikos programa. Jaunimo politikos pagrindų įstatymas garantuoja daugumą iš šių prioritetų, tačiau yra skiriamas mažas dėmesys jaunimą supančiai aplinkai, santykiams su aplinkiniais ir asmenybės formavimui. Šie veiksniai lemia subjektyvią asmeninę ir socialinę jaunimo gerovę.

5 pav. Jaunimo gerovės prioritetai

Šaltinis: Bradshaw, 2013 J. International Society for Child Indicators Seoul Korea

Be jaunimo politikos veiklos sričių yra svarbios institucijos, kurios įgyvendina pačią jaunimo politiką ar prioritetų, kurios galime laikyti vienais iš svarbiausių lemiančių jaunimo subjektyvią asmeninę ir socialinę gerovę.

6 pav. Jaunimo politiką įgyvendinančios institucijos

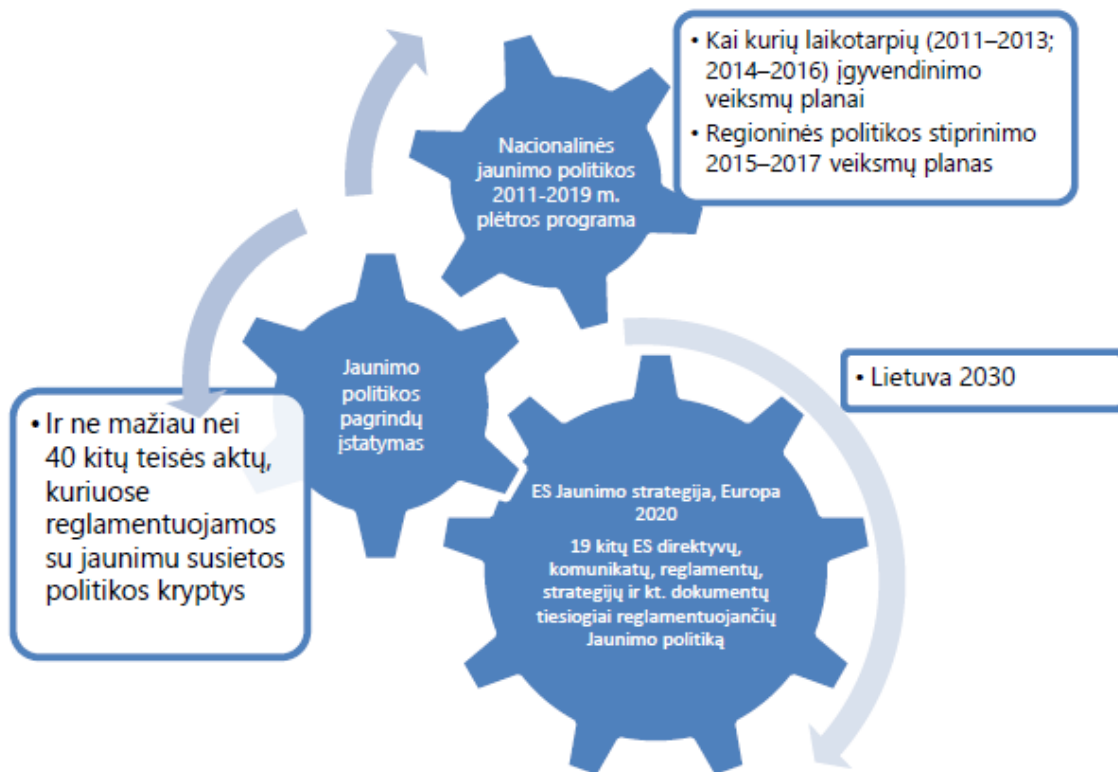
Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Jaunimo politikos pagrindų įstatymu (Žin., 2003, Nr. 119-5406)

Remiantis 6 pav. jaunimo reikalų taryba yra pagrindinė institucija, kuri siekia užtikrinti ir plėtoti jaunimo politiką Lietuvoje, ji vadovaujasi jaunimo politikos pagrindų įstatymu (Žin., 2003, Nr. 119-5406), taip pat ir kitais pagrindiniais šalies įstatymais: Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992, Nr. 220 (1992-11-10)), Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, įstatymais, Valstybinės jaunimo reikalų tarybos nuostatais (Žin., 1996, Nr. 65-1537) ir kitais teisės aktais. Remiantis septintuoju jaunimo politikos pagrindų įstatymo (Žin., 2003, Nr. 119-5406) straipsniu: „Jaunimo reikalų departamentas rengia ir įgyvendina valstybės jaunimo politikos programas ir priemones, analizuoja jaunimo ir jaunimo organizacijų būklę Lietuvoje, koordinuoja valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų veiklą jaunimo politikos srityje, vykdo kitą veiklą, susijusią su jaunimu ir jaunimo organizacijomis“ (Žin., 2003, Nr. 119-5406).

Darnią jaunimo politiką Lietuvoje užtikrina daugiau strateginių dokumentų ir įvairių programų. Remiantis 7 paveikslu yra trys pagrindiniai dokumentai, kuriais yra plėtojama jaunimo politika Lietuvoje:

- Nacionalinė jaunimo politikos 2011 – 2019 plėtros programa (Žin., 2009, Nr. 33-1268);
- Jaunimo politikos pagrindų įstatymas (Žin., 2003, Nr. 119-5406);

- ES jaunimo strategija, Europa 2030 (Europos bendrijų komisija, 2009).

7 pav. Jaunimo politiką formuojantys dokumentai

Šaltinis: Valstybinė audito ataskaita Jaunimo politikos strateginis planavimas ir priemonių įgyvendinimas socialinės apsaugos ir darbo srityje 2016 rugsėjo 12d. Nr. VA-P-10-4-11.

Visi šie įstatymai dirba išvien tik skirtingu lygiu; jaunimo politikos pagrindų įstatymas užtikrina teisingą ir stabilią teisinę bazę, nacionalinė plėtros programa įgyvendina jaunimo politikos veiklos sritis, o ES jaunimo strategija siekia įgyvendinti tarptautines programas.

Įstatymai apibrėžia pagrindines sritis reikalingas jaunuolių visapusiškam ugdymui, tačiau svarbu įsiaiškinti ar funkcionaliai veikia įstatymai ir ar jaunuoliai geba pasinaudoti visomis įstatymo numatytais jaunimo politikos sritimis. Taip pat ar jaunimo politikos įstatymas garantuoja Lietuvos jaunimo subjektyvią asmeninę ir socialinę gerovę.

2. TIRIAMOJI DALIS: LIETUVOS JAUNIMO SUBJEKTYVI ASMENINĖ IR SOCIALINĖ GEROVĖ

2.1. Tyrimo metodinė dalis

Siekiant išanalizuoti Lietuvos jaunimo subjektyvią asmeninę ir socialinę gerovę buvo panaudoti Europos socialinio tyrimo (angl. *European Social Survey, 2013*) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas). Tyrimas vykdytas pagal atsitiktinę atranką ir siekiant 70 proc. grįžtamumo ir naudojant griežtai apibrėžtus klausimynų vertimo protokolus. Plačiau apie atrankos metodą: ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys (http://www.lidata.eu/index_search_results_data.php?pid=LiDA:quant.LiDA_ESS_0275#doct.). Duomenų rinkinį sudarė tyrimą vykdžiusi organizacija UAB „Baltijos tyrimai.“, o jį sutvarkė ESS Nacionalinis koordinatorius Lietuvoje ir Lietuvos HSM duomenų archyvo (LiDA) darbuotojai. Tyrimo vykdytojai: Jowell, Roger‘is; Fitzgerald, Ror‘is; Morkevičius, Vaidas.

Baigiamajam magistro darbe buvo pasirinktos nagrinėti šios temos: socialinės gerovės politika ir sistemos: bendri socialiniai rodikliai ir gyvenimo kokybė.

Santrauka: Magistro baigiamajame darbe buvo nagrinėjamos Europos socialinio tyrimo 6 bangos duomenys susiję su asmens subjektyvia asmenine ir socialine gerove, siekiant išsiaiškinti kaip yra suvokiama jaunimo subjektyviai gerovė lyginant su likusia populiacijos dalimi. Šis tyrimas buvo pasirinktas, nes jame buvo skiriama didelis dėmesys individo subjektyviai asmeninei ir socialinei gerovei. Tyrime dalyvavo įvairaus amžiaus ir socialinės padėties asmenys; iš viso tyrime dalyvavo n= 2109 asmenys ir didžioji apklaustųjų (79,7 proc.) sudarė asmenys vyresnis nei 29. Vyrų sudarė daugiau nei 41 proc., o moterys atitinkamai daugiau nei 58 proc. Jaunimo tarpe padėtis buvo panaši; čia vyrai sudarė 44,29proc., o moterys 54, 71 proc. Tad šiuo atžvilgiu buvo skiriamas atitinkamas dėmesys abiejų amžių grupių asmenims.

Populiacija: Lietuvos namų ūkių gyventojai nuo 15 metų ir vyresni. N=2109, o jaunimas (= <29) n=429, tai sudarė 20,3 proc.

10 lent. Lietuvos jaunimo subjektyvios asmeninės ir socialinės gerovės tyrimo populiacija

Tyrimo populiacija		
	Dažnis	Procentai
Asmenys vyresni nei 29 metai	1680	79,7
Jaunimas	429	20,3
Iš viso:	2109	100,0

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

Atrankos metodas:

Tikimybinė reprezentatyvi respondentų atranka. Tyrimo atrankos metodas buvo vykdytas laikantis tik atsitiktinių tikimybinių atrankos sudarymo principų, siekiant 70 proc. grįžtamumo ir naudojant griežtai apibrėžtus klausimynų vertimo protokolus. Plačiau apie atrankos metodą: ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys

(http://www.lidata.eu/index_search_results_data.php?pid=LiDA:quant.LiDA_ESS_0275#doct.)

Tyrimo teritorija: Tyrimo duomenys surinkti Lietuvos teritorijoje, kuri buvo suskirstyta į tris populiacijas: 7 didžiausius miestus, 43 mažesnius miestus ir likusias gyvenvietes.

Tyrimo laikotarpis: 2013-05-13 - 2013-08-25

Duomenų analizės metodas: Buvo pasirinkta duomenų analizė naudoti SPSS programos 22 versija. Siekiant išsiaiškinti kokia yra Lietuvos jaunimo subjektyvi asmeninė ir socialinė gerovė buvo panaudoti aprašomosios statistikos metodai, taip pat *Chi kvadrato* ir *Mann-Whitney* testai.

2.2. Lietuvos jaunimo subjektyvios asmeninės ir socialinės gerovės tyrimo rezultatai

Baigiamojo magistro darbe yra siekiama išsiaiškinti kokia yra Lietuvos jaunimo subjektyvi asmeninė ir socialinė gerovė. Šiam tikslui buvo išsikeltos trys atskiros temos, kurios leidžia objektyviai įvertinti jaunimo dabartinę nuomonę apie jų gerovę.

Toliau yra pateikta struktūrizuotas tyrimo planas, kurio pagalba bus siekiama išsiaiškinti Lietuvos jaunimo subjektyvią asmeninę ir socialinę gerovę analizuojant ją iš skirtingų gyvenimo sričių.

11 lent. Lietuvos jaunimo subjektyvios asmeninės ir socialinės gerovės tyrimo struktūrizuotas planas

Gerovės rodmuo (kintamasis)	Klausimai klausimyne
Bendras pasitenkinimas gyvenimu	
Bendras pasitenkinimas gyvenimu	Pasitenkinimas dabartiniu gyvenimu apskritai [0 = ypač nepatenkintas/-a, o 10 = ypač patenkintas/-a] Ar yra laimingas/-a [0 = ypač nelaimingas/-a, o 10 = ypač laimingas/-a]
Sveikata	Subjektyvus bendros sveikatos vertinimas [1 = labai gera, o 5 = labai bloga]
Darbas ir švietimas	Kiek patenkintas/-a savo dabartiniu darbu [0 = ypatingai nepatenkintas/-a, o 5 = ypatingai patenkintas/-a] Dabartinės Lietuvos švietimo sistemos būklės vertinimas [0 = ypač bloga, o 10 = ypač gera] Ar patenkintas, kaip sekasi suderinti laiką skirtą darbui ir kt. gyv. Sritims [0 = Ypatingai nepatenkintas/-a, o 10 = Ypatingai patenkintas/-a]
Psichologinė gerovė	
Teigiamas afektas	Kiek laiko per pastarąją savaitę džiaugdavosi gyvenimu? [1 = niekada, arba beveik niekada, o 4 = visada, arba beveik niekada] Kiek laiko per pastarąją savaitę būdavo laimingas/-a? [1 = niekada, arba beveik niekada, o 4 = visada, arba beveik niekada] Kiek laiko per pastarąją savaitę jausdavosi ramus ir taikingas? [1 = niekada, arba beveik niekada, o 4 = visada, arba beveik niekada] Kiek laiko per pastarąją savaitę jausdavosi kupinas energijos? [1 = niekada, arba beveik niekada, o 4 = visada, arba beveik niekada]
Neigiamas afektas	Kiek laiko per pastarąją savaitę jausdavosi vienišas/-a? [1 = niekada, arba beveik niekada, o 4 = visada, arba beveik niekada]

	Kiek laiko per pastarąją savaitę jausdavosi prislėgtas? [1 = niekada, arba beveik niekada, o 4 = visada, arba beveik niekada]
	Kiek laiko per pastarąją savaitę atrodė, kad viską tenka daryti per vargus? [1 = niekada, arba beveik niekada, o 4 = visada, arba beveik niekada]
	Kiek laiko per pastarąją savaitę miegas būdavo neramus? [1 = niekada, arba beveik niekada, o 4 = visada, arba beveik niekada]
	Kiek laiko per pastarąją savaitę nekildavo rankos ką nors daryti? [1 = niekada, arba beveik niekada, o 4 = visada, arba beveik niekada]
	Kiek laiko per pastarąją savaitę jausdavo nerimą? [1 = niekada, arba beveik niekada, o 4 = visada, arba beveik niekada]
	Kiek laiko per pastarąją savaitę būdavo liūdnas? [1 = niekada, arba beveik niekada, o 4 = visada, arba beveik niekada]
Socialinė gerovė	
Socioekonominė pozicija	Respondento padėtis visuomenėje [0 = Žemiausia padėtis mūsų visuomenėje, o 10 = Aukščiausia padėtis mūsų visuomenėje]
Socialinis optimizmas	Man sunku puoselėti viltis dėl pasaulio ateities [1 = labai pritariu, 5 = labai nepritariu]
	Į savo ateitį visuomet žvelgia optimistiškai ateities [1 = labai pritariu, 5 = labai nepritariu]
	Daugumai Lietuvos žmonių gyvenimas blogėja, o ne gerėja [1 = labai pritariu, 5 = labai nepritariu]
Socialiniai ryšiai	Ar turi su kuo aptarti asmeninius ir intymius reikalus? [0 = nė vieno, o 6 = 10 ar daugiau]
	Ar atrodo, kad kaimynystėje gyvenantys žmonės padeda vieni kitiems? [0 = Visiškai ne, o 6 = Labai dažnai taip]
	Ar atrodo, kad žmonės su jumis elgiasi pagarbiai? [0 = Visiškai ne, o 6 = Labai dažnai taip]
	Ar jaučiasi vertinamas artimų žmonių? [0 = Visiškai ne, o 6 = Labai dažnai taip]
	Ar sulaukia pagalbos ir paramos iš artimų žmonių, kai to reikia? [0 = ne, niekada, o 6 = taip, dažnai]
	Ar teikia pagalbą ir paramą savo artimiesiems žmonėms, kai jiems to reikia? [0 = ne, niekada, o 6 = taip, dažnai]
	Jaučiasi artimas kaimynystėje gyvenantiems žmonėms? [1 = labai pritariu, 5 = labai nepritariu]

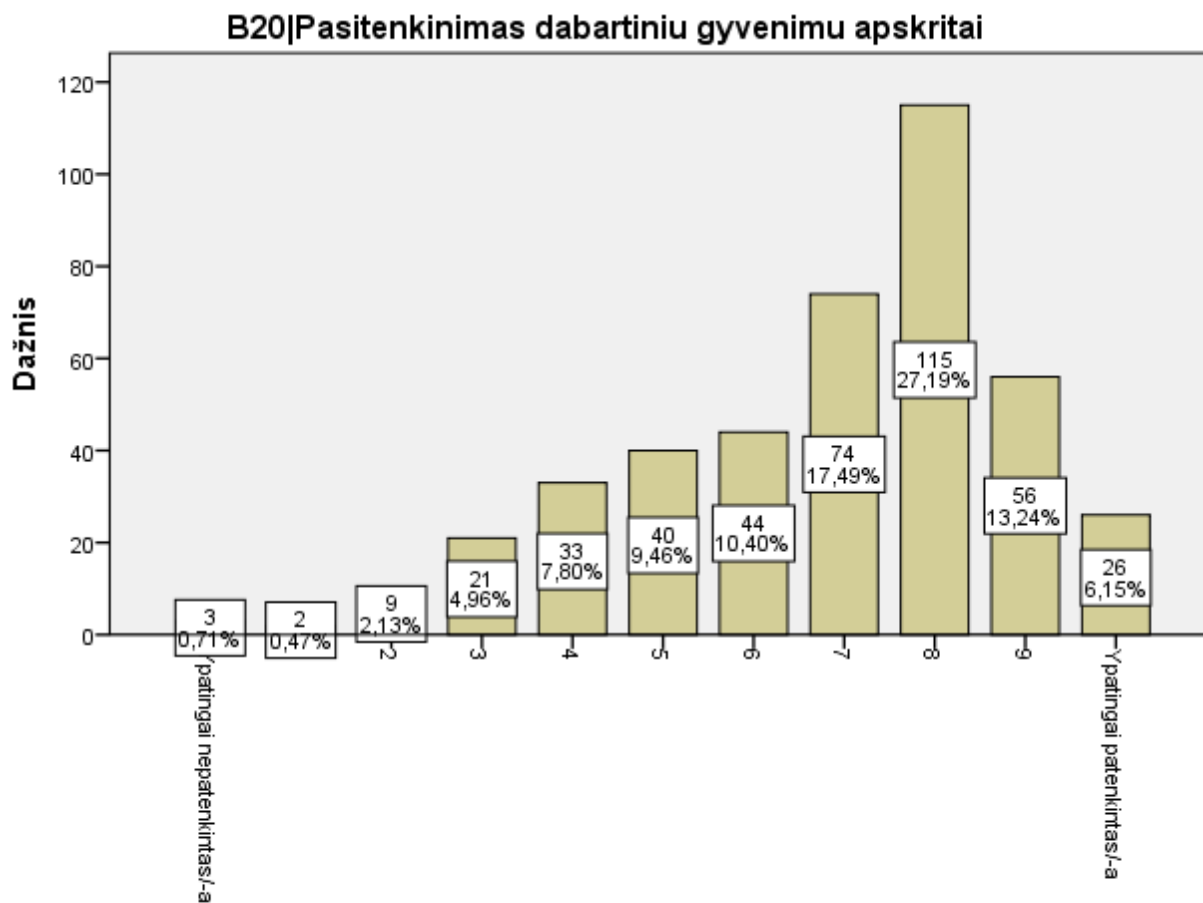
	Ar dažnai leidžia laisvalaikį su draugais, giminėmis ar bendradarbiais? [1= niekada, o 7 = kasdien]
	Ar dažnai leidžia laisvalaikį su kitais žmonėmis lyginant su bendraamžiais? [1= Daug rečiau negu dauguma, o 5 = Daug dažniau nei daugumai]
	Dauguma žmonių galima pasitikėti, ar reikia būti labai atsargiam [0 = Su žmonėmis reikia būti labai atsargiam/-iai, 10 = Dauguma žmonių galima pasitikėti]
	Dauguma žmonių stengtųsi jums pasinaudoti, ar stengtųsi būti sąžiningi [0 = Dauguma žmonių stengtųsi manimi pasinaudoti, o 10= Dauguma žmonių stengtųsi būti sąžiningi su manimi]
	Žmonės dažniausiai stengiasi padėti kitiems, ar rūpinasi tik savimi [0 = Žmonės dažniausiai rūpinasi tik savimi, o 10 = Žmonės dažniausiai stengiasi padėti kitiems]
Socialinis aktyvumas ir įsitraukimas	Per pastar. 12 mėn. dirbo kitoje organizacijoje [1= ne, o 2 = taip]
	Per pastar. 12 mėn. pasirašė peticiją organizacijoje [1= ne, o 2 = taip]
	Per pastar. 12 mėn. boikotavo tam tikrus produktus [1= ne, o 2 = taip]

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

2.3. Bendras Lietuvos jaunimo pasitenkinimas gyvenimu

Subjektyvi asmeninė ir socialinė gerovė gali būti vertinama pagal kognityvinius ir afekto komponentus. Tyrime yra pateikti keli kognityvinės dedamosios kintamieji – bendras pasitenkinimas gyvenimu ir pasitenkinimas atskiromis gyvenimo sritimis: sveikata, darbas, darbo ir kitų sričių. Duomenų kintamieji išvardinti 11 lentelėje.

Išanalizavus turimus duomenis ir pritaikius aprašomosios statistikos metodą paaiškėjo, kad Lietuvos jaunimas bendrą pasitenkinimą gyvenimu apskritai įvertino vidutiniškai. Respondentų vidurkis atsakant į ši klausimą buvo septyni. Tuo tarpu 27,19 proc respondentai, kurie atsakė į ši klausimą įvertino savo pasitenkinimą aštuoniais t.y. gerai. Tai rodo, kad jaunimas yra patenkintas savo gyvenimu. Ypač nepatenkinti savo gyvenimu buvo tik 0,71 proc. jaunimo. Gauti duomenys leidžia teigti, kad jaunimas gerai vertina savo gyvenimą apskritai.

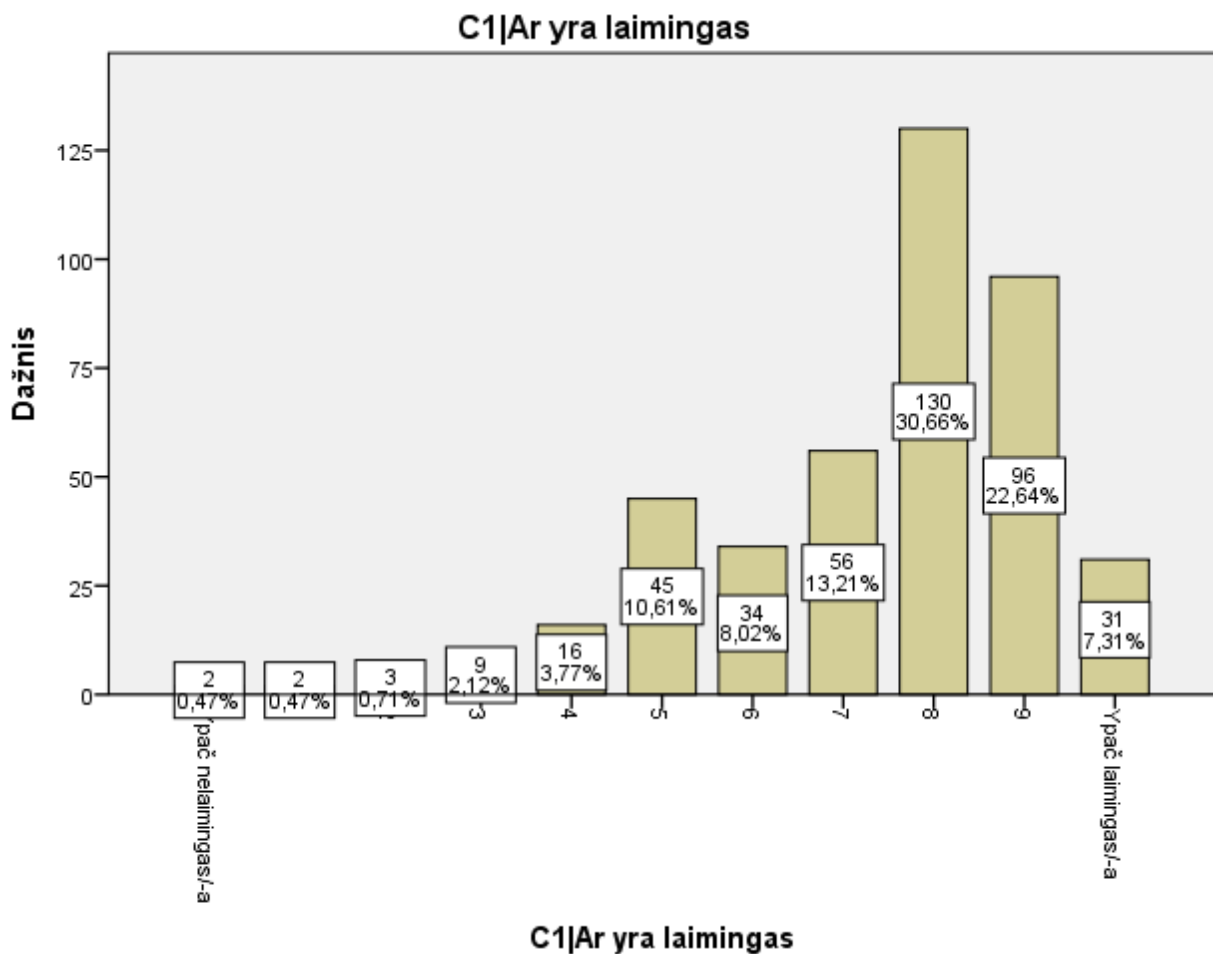

B20|Pasitenkinimas dabartiniu gyvenimu apskritai

8 pav. Lietuvos jaunimo pasitenkinimas dabartiniu gyvenimu apskritai

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

Panašiai buvo įvertintas ir laimės jausmas, atsakant į klausimą „Ar esate laimingas/-a?“ tyrimo dalyviai, atsakė yra labiau laimingi, nei nelaimingi. Respondentų laimės vidurkis sudarė 7,39 balus iš dešimties balų vertinimo skalės. Įvertindami savo laimę daugiausiai respondentų net 30,66 proc. savo laimę įvertino 8 balais, tai rodo, kad jie yra laimingi. Individai išreiškdami savo pasitenkinimą gyvenimu lygina savo gyvenimo sąlygas su kitais individais, analizuodami ar jų dabartinė padėtis, ar jų gyvenime visos gyvenimo sritys yra patenkinamas ar visgi kažko trūksta, kad jie galėtų būti patenkinti savo gyvenimu. Laimės suvokimas yra labiau asmeninis, savo dabartinės būsenos vertinimas, atsižvelgiant į ateities perspektyvas. Taip pat laimės suvokimui yra svarbu asmens vidinė būklė ir santykis su asmens manymu laimės šaltiniu, dažniausiai tokie veiksniai yra nepriklausomi nuo pačio individo pvz. vaikų turėjimas/neturėjimas, savirealizacijos galimybes.

9 pav. Lietuvos jaunimo laimės dažnis

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

Nagrinėjant jaunimo bendrą pasitenkinimą gyvenimo ir laimės pojūtį buvo pasitelktas požymių suderinamumo kriterijus - *Chi kvadratas*. Iškelta hipotezė, kad bendras pasitenkinimas gyvenimu didina laimės pojūtį. Atlikus testą (12 lent.) paaiškėjo, kad p reikšmė yra 0,00. Buvo pasirinktas reikšmingumo lygmuo lygus 0,05. Kadangi $0,00 < 0,05$ todėl hipotezė nebuvo atmesta. Su 95 proc. tikimybe galima teigti, kad bendras pasitenkinimas gyvenimu yra statistiškai reikšmingas laimės pojūčiui.

12 lent. Bendras Lietuvos jaunimo pasitenkinimo gyvenimu ir laimės suderinamumas

	B20 Pasitenkini mas dabartiniu gyvenimu apskritai	C1 Ar yra laimingas
Chi-Square	296,629 ^a	451,538 ^c
df	10	10
Asymp. Sig.	,000	,000
Monte Carlo Sig.	Sig. ,000 ^b	,000 ^b
95% Confidence Interval	Lower Bound ,000	,000
	Upper Bound ,000	,000

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

Lyginant jaunimo bendrą pasitenkinimą gyvenimu ir laimės pojūtį su visais tyrime dalyvavusiais asmenimis matoma, kad jaunimo pozicijos yra kur kas geresnės. Bendras pasitenkinimas gyvenimu yra vertinamas, kaip patenkinamas, vertinant nuo 0 iki 10, buvo įvertintas truputi mažiau nei 7, o vyresnių nei 29 metai 5,57 (žr. priedas 1). Laimės pojūtis irgi buvo mažesnis nei jaunimo 6,11 (žr. priedas 2), o jaunimo 7,39. Atlikus *Mann-Whitney* testą, kuris analizuoja dvi nepriklausomas arba rangines imtis (Čekanavičius, 2011), pastebim, kad p reikšmė yra 0,00. Buvo pasirinktas reikšmingumo lygmuo 0,05. Kadangi $p < \alpha$, ($0,00 < 0,05$), o vidutinis rangas (angl. mean rank) jaunimo yra 1317,78, o tuo tarpu asmenų vyresnių nei 29 metai yra 937,06, todėl galima teigti kad statistiškai reikšminga tai, kad jaunimas yra labiau patenkintas savo gyvenimu ir nei likusi visuomenės dalis.

13 lent. Lietuvos jaunimo ir asmenų vyresnių nei 29 metai bendro pasitenkinimo gyvenimu apskritai analizė

	Jaunimas	N	Vidutinis rangas	Rangų suma
B20 Pasitenkinimas dabartiniu gyvenimu apskritai	Asmenys vyresni nei 29 metai	1662	973,06	1617234,00
	Jaunimas	423	1317,78	557421,00
	Viso:	2085		

	B20 Pasitenkinimas dabartiniu gyvenimu apskritai
Mann-Whitney U	235281,000
Wilcoxon W	1617234,000
Z	-10,614
Asymp. Sig. (2-tailed)	,000

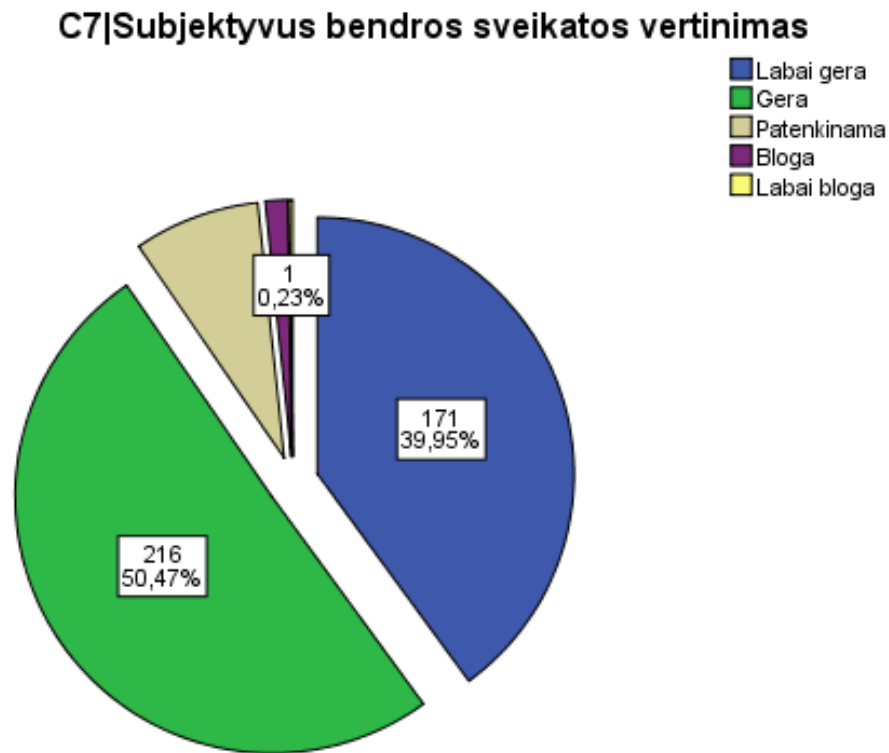
a. Grouping Variable: Jaunimas

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

2.3.1. Subjektyvus sveikatos vertinimas

Kitas svarbus gero gyvenimo aspektas yra sveikata. Bloga sveikatos būklė turi tiesioginių sąsajų su nepasitenkinimu gyvenimu, tad būtina suprasti, kaip Lietuvos jaunimas vertina savo sveikatos būklę. Išanalizavus respondentų vertinimą apie sveikatą galima sakyti, kad daugiau kaip pusė (50,47 proc.) atsakiusių respondentų teigia, kad jų sveikata yra gera. Taip pat nemaža dalis teigia, kad jų sveikata yra labai gera. Likusi populiacija teigia, kad jų sveikata yra gera 39,55 proc. Tuo tarpu, kaip labai gerą įvertino 2,04 proc. respondentų. Servetkienė teigia, kad „Lietuvos gyventojų subjektyvus savo sveikatos vertinimas yra vienas žemiausių tarp ES šalių gyventojų ir tai koreliuoja su objektyviais visuomenės sveikatos rodikliais: sergamumas ir mirtingumas nuo išeminių širdies ligų, sveiko gyvenimo trukmė“ (Servetkienė 2012, cit. iš Telešienė 2015 p. 297). Visų jaunimo tarpe esančių respondentų sveikatos bendras vidurkis yra aukštesnis nei likusios populiacijos atitinkamai 1,71 ir 2,71, kur 1 atitinka labai gerą, o 5 labai blogą sveikatos būklę

10 pav. Lietuvos jaunimo subjektyvus bendras sveikatos vertinimas

10 pav. Lietuvos jaunimo subjektyvus bendras sveikatos vertinimas

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

Atlikus *Mann-Whitney* testą (14 lent.), buvo gauti tokie rezultatai. Jaunimo ir asmenų vyresnių nei 29 metai subjektyvus sveikatos vertinimas statistiškai reikšmingai skiriasi, nes p reikšmė $0,00 < 0,05$ pasirinktą reikšmingumo lygmenį. Rezultatų išsklotinėje pastebim, kad palankiau savo sveikatą vertina jaunimas (vidutinis rangas = 529,95), nei likusi visuomenė (1188,14). Reikia paminėti, kad klausimas buvo formuluojamas penkių balų sistemoje, kur 1= labai gera, o 5 = labai bloga sveikatos būklė. Šį skirtumą galima paaiškinti tuo, kad jaunimas dar nėra susidūręs su rimtomis sveikatos problemomis arba nėra savo aplinkoje turėję asmenų su rimtomis problemomis.

14 lent. Lietuvos jaunimo ir likusios visuomenės dalties subjektyvus bendras sveikatos vertinimo analizė pagal Mann-Whitney testą

	Jaunimas	N	Vidutinis rangas	Rangų suma
C7 Subjektyvus bendros sveikatos vertinimas	Asmenys vyresni nei 29 metai	1680	1188,14	1996068,00
	Jaunimas	428	529,95	226818,00
	Iš viso:	2108		

	C7 Subjektyvus bendros sveikatos vertinimas
Mann-Whitney U	135012,000
Wilcoxon W	226818,000
Z	-21,279
Asymp. Sig. (2-tailed)	,000

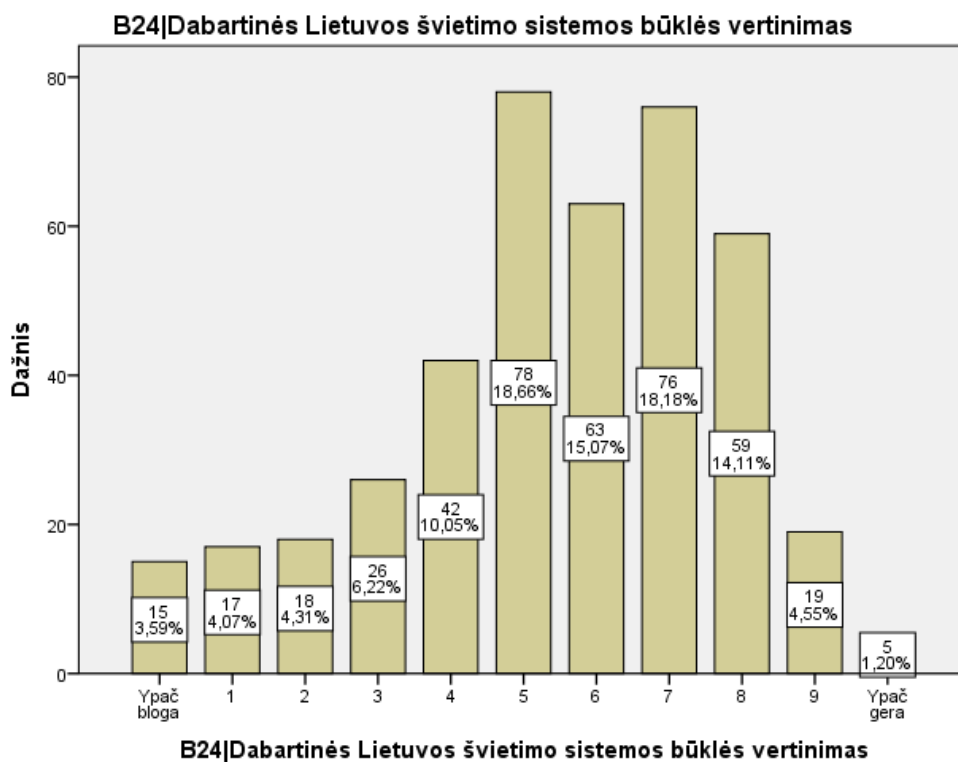
a. Grouping Variable: Jaunimas

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

2.3.2. Švietimas ir darbo rinka

Švietimas ir įgytas išsilavinimas yra viena iš gerovės sudedamųjų dalių. Švietimas leidžia ne tik realizuoti save, tačiau tuo pačiu suteikia galimybę į geresnę subjektyvią asmeninę ir socialinę gerovę. Dėl šios priežasties toliau bus nagrinėjama Lietuvos jaunuolių subjektyvi asmeninė ir socialinė nuomonė apie Lietuvos švietimą ir santykį su darbo rinka.

Pasirinkus aprašomosios statistikos metodą galima daryti išvadas, kad Lietuvos jaunimas dabartinę švietimo sistemą vertina silpnai, dešimtbalėje sistemoje vidutiniškai buvo įvertinta 5,48 balais. Kaip labai gerą švietimo sistemą įvertino vos 1,2 proc. visų tyrime dalyvavusių respondentų (11 pav.).

11 pav. Lietuvos jaunimo Lietuvos švietimo sistemos būklės vertinimas

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

Siekiant palyginti jaunim ir likusios visuomenės dalies buvo atliktas *Mann-Whitney* testą (15 lent.), kurio metu išsiaiškinta, kad jaunimo ir asmenų vyresnių nei 29 metai dabartinės Lietuvos švietimo sistemos vertinimas statistiškai nereikšmingas. Rezultatų išsklotinėje pastebėta, kad p reikšmė (0,52) yra didesnė pasirinktam reikšmingumo lygmeniui (0,05). Pagal imties rangą galima teigti, kad tiek jaunimas (948,55), tiek likusi visuomenės dalis (929,80) vienodai silpnai vertina Lietuvos švietimo sistemą.

15 lent. Lietuvos jaunimo ir likusios visuomenės dailies dabartinės Lietuvos švietimo sistemos vertinimo analizė pagal Mann-Whitney testą

	Jaunimas	N	Vidutinis rangas	Rangų suma
B24 Dabartinės Lietuvos švietimo sistemos būklės vertinimas	Asmenys vyresni nei 29 metai	1449	929,80	1347283,50
	Jaunimas	418	948,55	396494,50
	Iš viso:	1867		

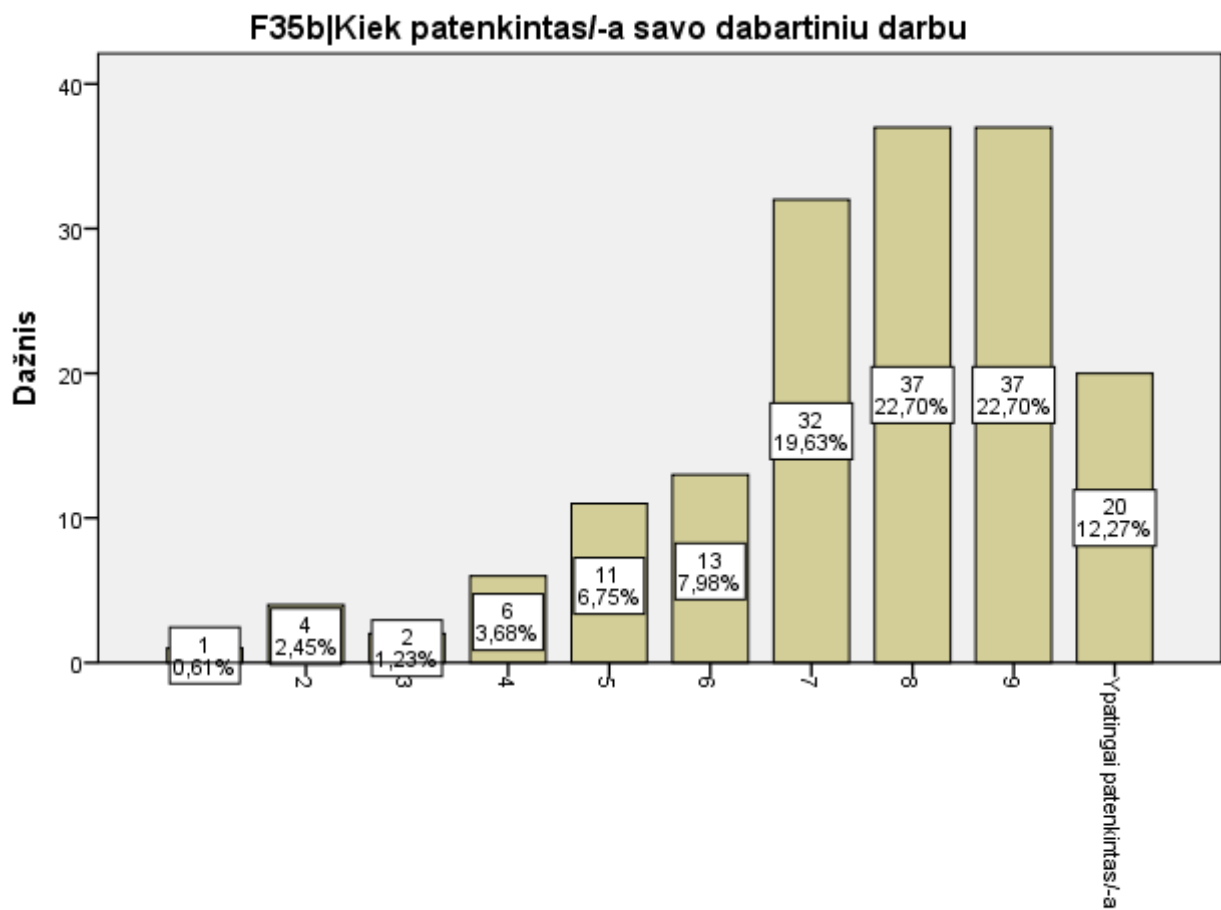
	B24 Dabartinės Lietuvos švietimo sistemos būklės vertinimas
Mann-Whitney U	296758,500
Wilcoxon W	1347283,500
Z	-,634
Asymp. Sig. (2-tailed)	,526

a. Grouping Variable: Jaunimas

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

Švietimo sistema tiesiogiai susijusi su būsima ar esamomis jaunimo karjeros galimybėmis, tad toliau bus siekiama išsiaiškinti jaunimo pasitenkinimą dabartiniu darbu. Taip pat bus bandoma išsiaiškinti ar subjektyvus dabartinės Lietuvos švietimos sistemos vertinimas yra reikšmingas jaunimui, kad būtų galima teigti, kad yra jaučiamas pasitenkinimas darbu.

Pagal aprašomasis statistikos metodą galima teigti, kad jaunimas gerai arba 7,52 balais dešimtbalėje sistemoje įvertina savo pasitenkinimą dabartiniu darbu. Gerai arba labai gerai savo dabartinį darbą įvertino 22,70 proc. visų atsakiusių respondentų. Šiam klausimui yra būdingas didelis neatsakiusių respondentų skaičius. Trūkstančių respondentų skaičius buvo 266, jį galime paaiškinti tuo, kad Lietuvos Respublikos darbo kodeksą (Žin., 2002, Nr. 64-2569) 277 straipsnio 2 dalimi jaunimas gali dirbti nuo 14 metų, jeigu yra sudarytos saugios ir įstatymą atitinkančios sąlygos.

F35b|Kiek patenkintas/-a savo dabartiniu darbu

12 pav. Lietuvos jaunimo pasitenkinimas darbu proc.

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

Siekiant suprasti ar yra ryšys tarp pasitenkinimo darbu ir dabartinės Lietuvos švietimos sistemos buvo pasirinktas *Chi kvadrato* testas (16 lent.). Buvo pasirinktas reikšmingumo lygmuo 0,05, o *p* reikšmė yra 0,00. Su 95% tikimybe galima teigti, kad pasitenkinimas dabartiniu darbu ir dabartinė Lietuvos švietimo sistemos būklė statistiškai reikšmingai skiriasi ($0,00 < 0,05$).

16 lent. Lietuvos jaunimo pasitenkinimo darbo ir Lietuvos švietimo sistemos būklės priklausomumas

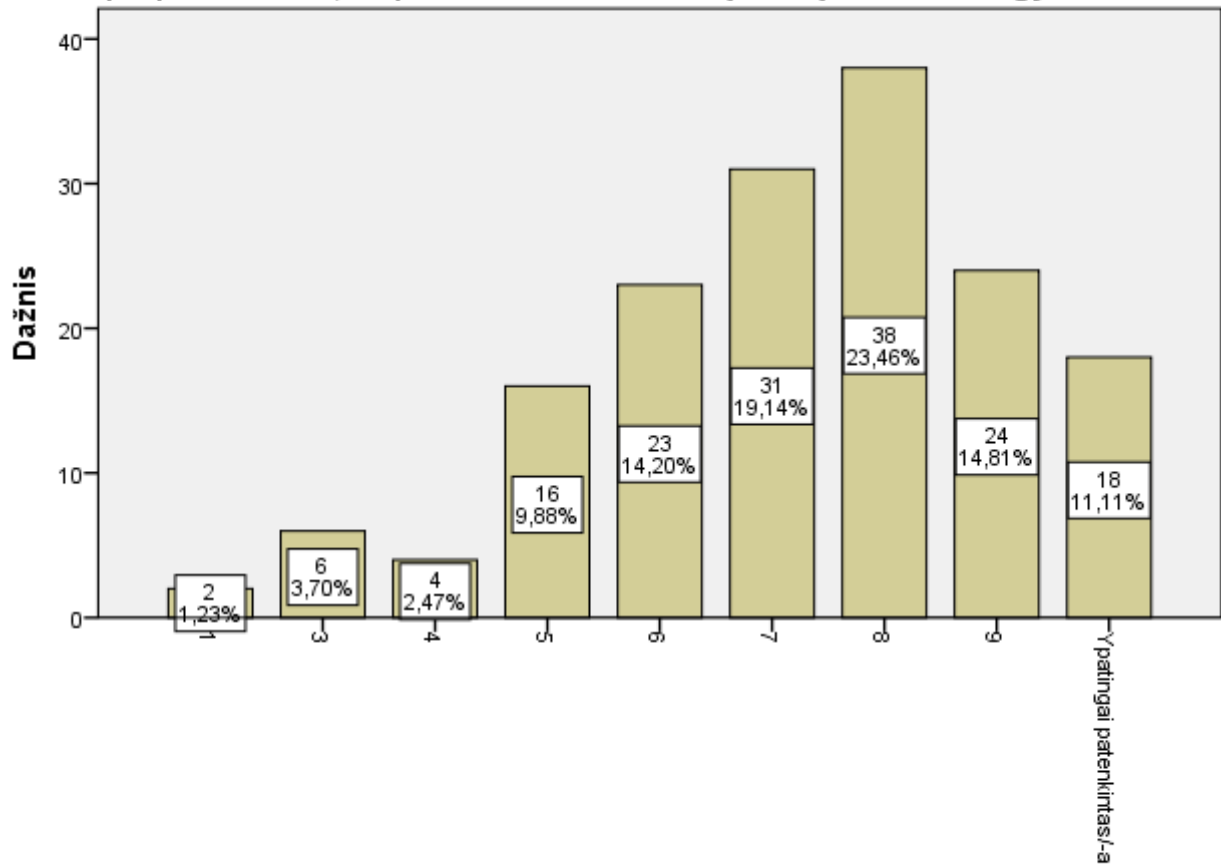
Chi-kvadrato testas

	Reiškėmė	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	137,886 ^a	81	,000
Likelihood Ratio	91,309	81	,203
Linear-by-Linear Association	12,943	1	,000
N of Valid Cases	157		

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

Jauno žmogaus gerovei yra svarbus santykis tarp savęs realizacijos (darbo, mokslo) ir laisvalaikio ar poilsio aspektas. Siekiant išsiaiškinti, kaip Lietuvos jaunimui sekasi suderinti darbą ir laisvalaikį buvo pasitelktas klausimas: Ar patenkintas, kaip sekas suderinti laiką skirtą darbui ir kt. gyv. sritims [0 = Ypatingai nepatenkintas/-a, o 10 = Ypatingai patenkintas/-a].

F35c|Ar patenkintas, kaip sekas suderinti laiką skirtą darbui ir kt. gyv. sritims

F35c|Ar patenkintas, kaip sekas suderinti laiką skirtą darbui ir kt. gyv. sritims

13 pav. Lietuvos jaunimo pasitenkimas siekiant suderinti laiką skirtą darbui su kt. gyv. sritimis

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

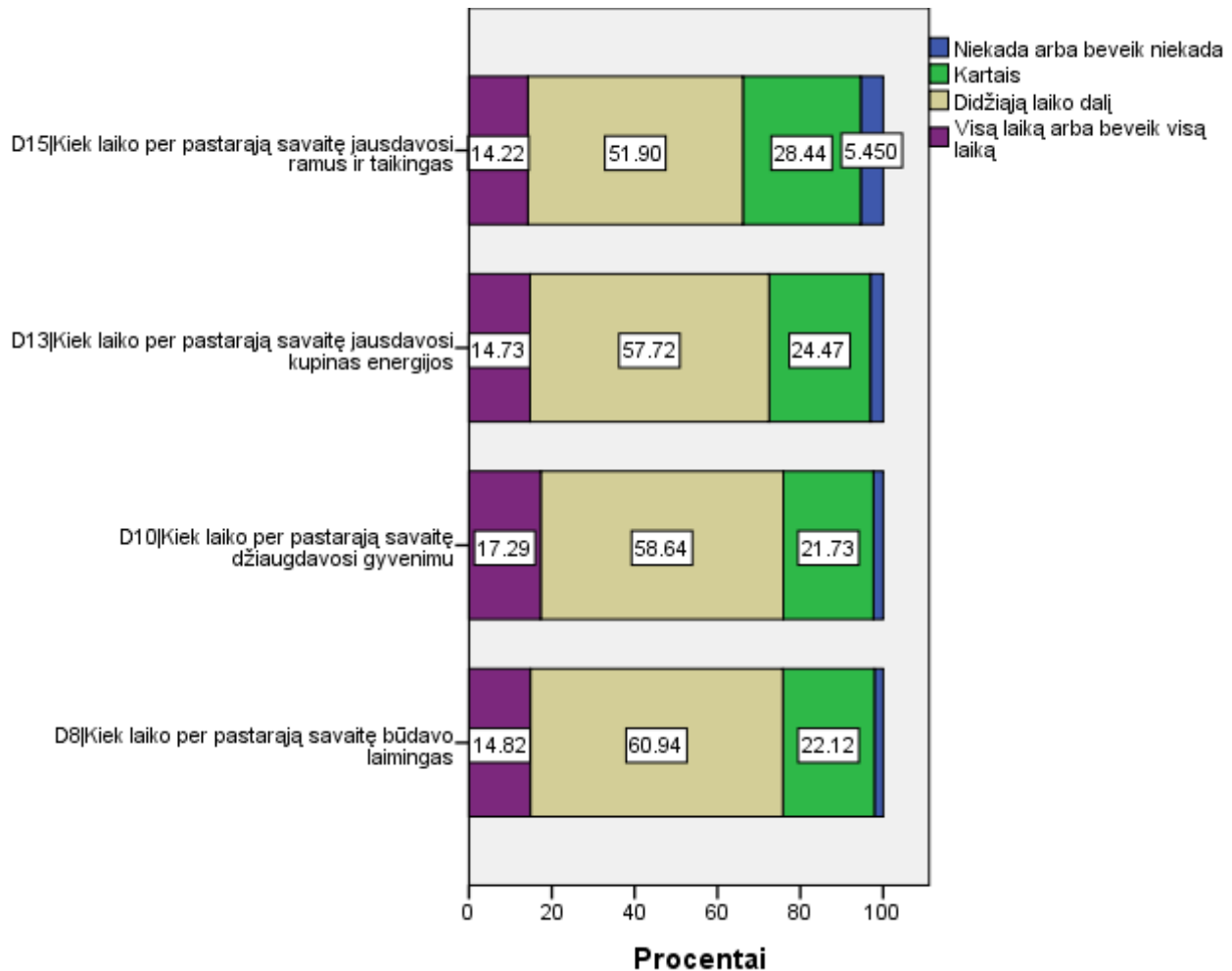
Atsakant į šį klausimą (13 pav.) respondentai buvo nusiteikia teigiamai, vidurkis atsakant į šį klausimą buvo 7,23, tad suderinti darbą su kitomis gyvenimo sritimis Lietuvos jaunimui sekėsi vidutiniškai. 23,46 proc. respondentų, kurie atsakė į šį klausimą pasisakė, kad jiems darbą suderinti su kitomis gyvenimo sritimis sekėsi gerai. Tai tuo tarpu nebuvo nė vieno respondento, kuriam suderinti darbą su kitomis gyvenimo sritimis buvo ypatingai sunku.

2.4. Psichologinė gerovė

Psichologinei Lietuvos jaunimo gerovei buvo pasirinktas teigiamas ir neigiamas afektas ir šie teiginiai (11 lent.) Teigiamam afektui išmatuoti buvo pasirinktos emocijos siejamos su laime, džiaugsmu ir

pasitikėjimu savimi. Tuo tarpu neigiamo afekto matavimui buvo pasirinktos emocijos siejamos su liūdesiu, depresija, nerimu.

Išanalizavus keturis skirtingus teiginius apie jaunimo teigiamą emocinę būklę (14 pav.) galima teigti, kad didžiąją laiko dalį jaučiasi laimingi, kupini energijos, motyvuoti. Beveik 61 proc. respondentų teigė, kad didžiąją laiko dalį jaučiasi laimingi ir net 17 proc. teigė, kad džiaugiasi savo gyvenimo visą arba beveik visą laiką. 5,5 proc. jaunuolių teigia, kad jie nesijautė ramūs ar saugūs per praėjusią savaitę.

14 pav. Lietuvos jaunimo teigiamas afektas

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

Norint išsiaiškinti ar laimės jausmas turi poveikį Lietuvos jaunimo fizinei būklei buvo atliktas *Chi kvadrato* testas. Iškelta hipotezė: būdamas laimingas jaunimas yra kupinas energijos (D8 ir D13 klausimyno klausimai, 17 lent.). Atlikus testą paaiškėjo, kad p reikšmė yra 0,00, kai tuo tarpu reikšmingumo lygmuo

yra 0,05. Kadangi $0,00 < 0,05$ galima teigti, kad jaunimas būdamas laimingas statistiškai reikšmingai būna energingesnis nei būdamas nelaimingas.

17 lent. Lietuvos jaunimo suderinamumas tarp laiko kada jausdavos laimingas ir laiko kada jausdavos kupinas energijos

D8|Kiek laiko per pastarąją savaitę būdavo laimingas * D13|Kiek laiko per pastarąją savaitę jausdavosi kupinas energijos

		D13 Kiek laiko per pastarąją savaitę jausdavosi kupinas energijos				Iš viso:
		Niekada arba beveik niekada	Kartais	Didžiąją laiko dalį	Visą laiką arba beveik visą laiką	
D8 Kiek laiko per pastarąją savaitę būdavo laimingas	Niekada arba beveik niekada	2	4	3	0	9
	Kartais	2	56	32	1	91
	Didžiąją laiko dalį	9	37	180	31	257
	Visą laiką arba beveik visą laiką	0	6	27	30	63
Iš viso:		13	103	242	62	420

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

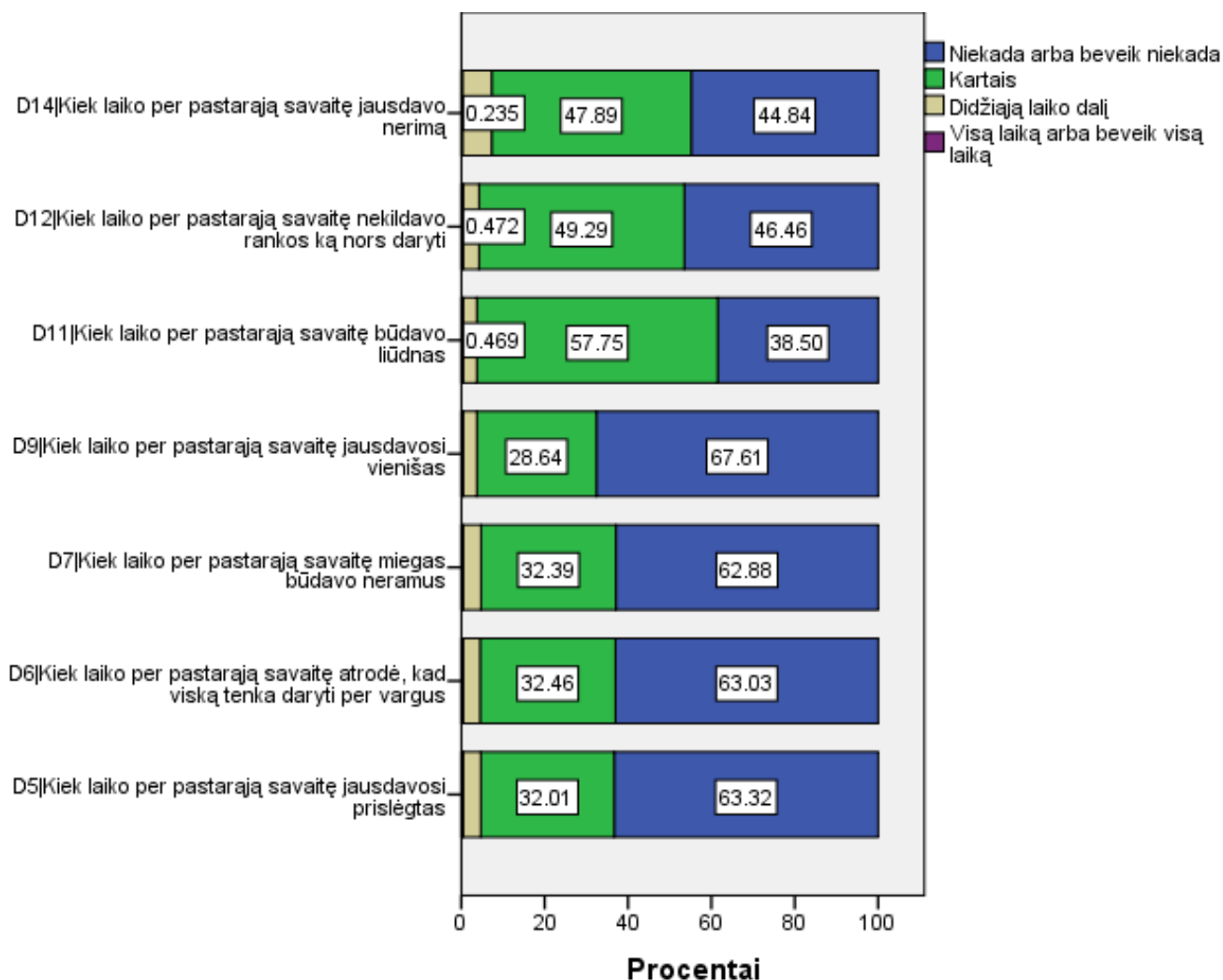
Siekiant išsiaiškinti Lietuvos jaunimo ir likusios visuomenės dalies laimės pojūtį per pastarąją savaitę buvo pasitelktas Europos socialinio tyrimo klausimas „D8 kiek laiko per pastarąją savaitę būdavo laimingas?“. Atlikus *Mann-Whitney* testą (18 lent.) paaiškėjo, kad jaunimas buvo laimingesnis per praėjusią savaitę nei likusi visuomenės dalis. Iš rezultatų išklotinės pastabim, kad jaunimas palankiau vertina savo laimę (vidutinis rangas 1288,57), nei likusi visuomenės dalis (947,25). Taip pat p reikšmė atlikus testą buvo 0,00, kai pasirinktas reikšmingumo lygmuo buvo 0,05, kadangi $p < 0,05$ galima teigti, kad jaunimo laimės pojūtis yra statistiškai reikšmingas lyginant su likusia visuomenės dalimi.

18 lent. Lietuvos jaunimo ir likusios visuomenės dalies laimės pujučio analizė per pastarąją savaitę pagal Mann-Whitney testą

	Jaunimas	N	Vidutinis rangas	Rangų suma
D8 Kiek laiko per pastarąją savaitę būdavo laimingas	Asmenys vyresni nei 29 metai	1611	947,25	1526025,50
	Jaunimas	425	1288,57	547640,50
	Iš viso:	2036		

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

Neigiamas afektas (15 pav.) pagal pateiktus duomenis reiškiasi silpnai. Respondentai niekada arba beveik niekada nesijausdavo prislėgti (63 proc.) taip po gi jiems nekildavo sunkumų rasti jėgų atlikti vienokius ar kitokius darbus, taip teigė apie 63 proc. apklaustų jaunuolių. Visgi beveik 58 proc. teigė, kad kartais jie jausdavosi liūdni per praėjusią savaitę, tačiau nors ir būdavo liūdni, bet nesijausdavo vieniši, taip teigė beveik 68 proc. respondentų.

15 pav. Lietuvos jaunimo neigiamas afektas

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

Siekiant išsiaiškinti, kaip emocinė būklė veikia jaunimo motyvaciją atlikti tam tikrus darbus buvo atliktas *Mann-Whitney* testas (19 lent.) ir pasirinkti šie klausimai iš klausimyno: kiek laiko per pastarąją savaitę būdavo liūdnas ir kiek laiko per savaitę atrodė, kad viską reikia daryti per vargus. Atlikus *Chi kvadrato* testą paaiškėjo, kad p reikšmė yra 0,00. Pasirinktas reikšmingumo lygmuo 0,05. Kadangi $0,00 < 0,05$, tad galima teikti, kad iškelta hipotezė priimta. Lietuvos jaunimas būdamas liūdnas statistiškai reikšmingai viską darydavo per vargus.

19 lent. Lietuvos jaunimo būsena kuomet jautėsi liūdnas/a ir būsena kuomet atrodė, kad viską reikia daryti per vargus suderinamu analizė

Chi-kvadrato Testas			
	Reikšmė	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	211,235 ^a	9	,000
Likelihood Ratio	101,488	9	,000
Linear-by-Linear Association	85,514	1	,000
N of Valid Cases	420		

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

Lyginant Lietuvos jaunimo ir likusios visuomenės dalies emocinę būseną, kuomet jie jautėsi liūdni per pastarąją savaitę pastebimi tokie pat rezultatai, kaip ir lyginant jų subjektyvų laimės suvokimą. Buvo pasirinktas *Mann-Whitney* testas, kurio metu paaiškėjo, kad Lietuvos jaunimas palankiau vertina savo būseną, kuomet jie jautiesi liūdni (vidutinis rangas 871,06), nei likusi visuomenės dalis (1088,36). Klausimo atsakymas buvo formuluotas atvirkščiai. Kiek laiko per pastarąją savaitę būdavo liūdnas? [*1 = niekada, arba beveik niekada, o 4 = visada, arba beveik niekada*] mažesnis vidutinis rangas, skaičius rodo mažesnę respondentų liūdėsį.) Rezultatų išsklotinei pastebim, kad p reikšmė yra 0,00. Pasirinktas reikšmingumo lygmuo 0,05. Kadangi $0,00 < 0,05$ galima teigti, kad statistiškai reikšmingai jaunimas rečiau jaučiasi liūdnas nei likusi visuomenės dalis.

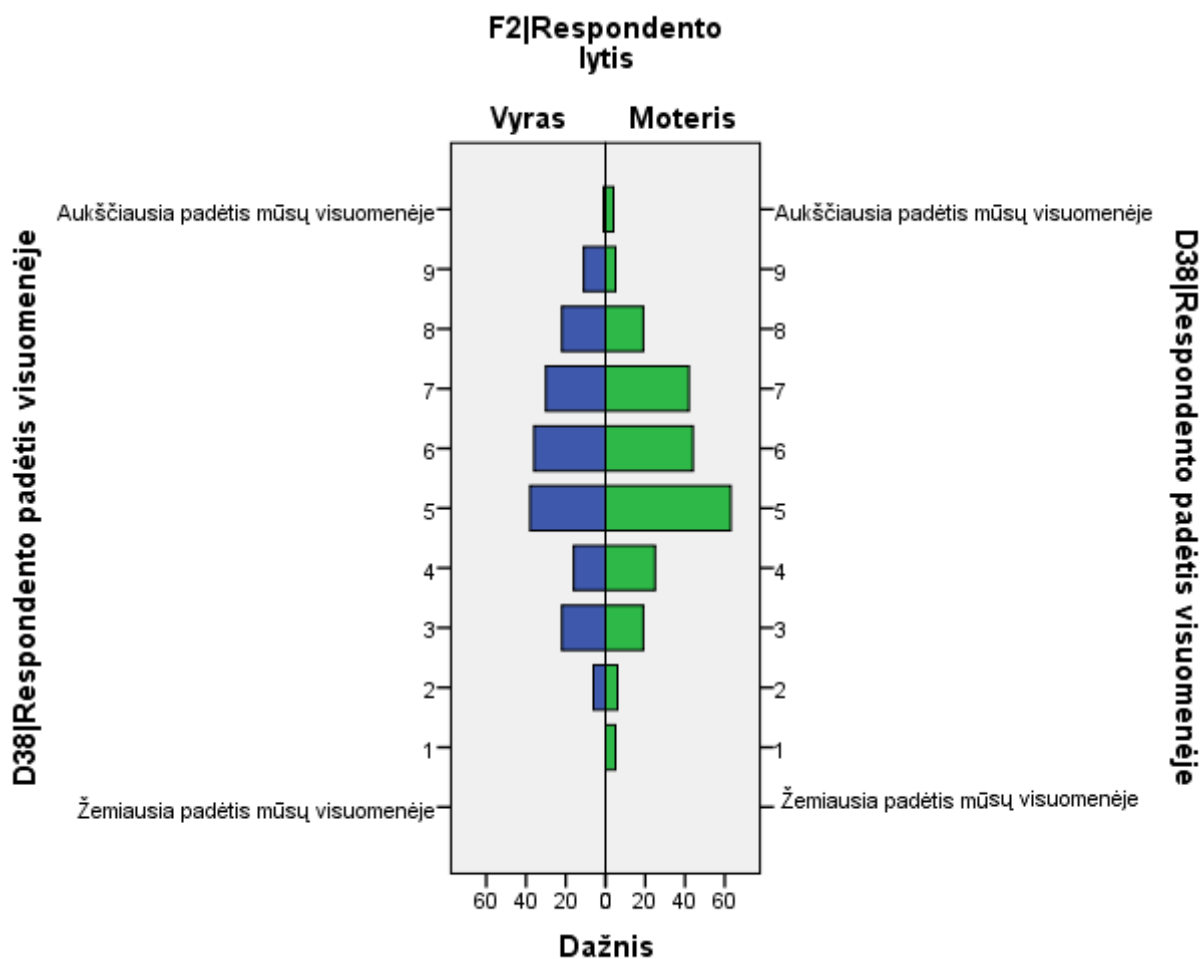
Apibendrinus galima teigti, kad jaunimui būdingas aukštas teigiamų emocijų pasireiškimas. Atsakant į klausimus Lietuvos jaunimas dažniausiai pažymėdavo, kad jie didžiąją laiko dalį jausdavosi laimingi ir patenkinti savo gyvenimu. Labiausiai paplitusios teigiamos emocijos yra laimės jausmas ir džiaugsmas gyvenimo. Neigiamų emocijų pasireiškimas žemas, vyraujančios emocijos yra nerimas, liūdesys ir motyvacijos stoka. Lyginant jaunimo ir likusios visuomenės nuotaikas buvo pastebėta, kad jaunimo tarpe vyrauja geresnės nuotaikos nei likusioje visuomenėje. Jaunimas yra laimingesnis ir jiems rečiau pasireiškia liūdnos ar niūrios nuotaikos.

2.5 Socialinė subjektyvi jaunimo gerovė

Toliau bus siekima išsiaiškinti kokia yra Lietuvos jaunimo socialinė subjektyvi jaunimo gerovė. Socialinę subjektyvę galima suskirstyti į keturias skirtingas kategorijas, kurios padės geriau suprasti duomenis. Buvo pasirinktos šios grupės: socioekonominė pozicija, socialinis optimizmas, socialiniai ryšiai ir socialinis aktyvumas ir įsitraukimas. Toliau bus pateikta kiekvienos grupės analizė, kuri padės išsiaiškinti Lietuvos jaunimo socialinę subjektyvią gerovę.

2.5.1. Socioekonominė gerovė

Socioekonominė pozicija leidžia išmatuoti individo manomą padėtį visuomenėje. Remiantis Telešiene „subjektyvi socioekonominė pozicija – tai individo subjektyviai suvokta ir įvertinta savo padėtis hierarchinėje visuomenės struktūroje“ (Telešienė, 2015 p. 298). Remiantis 15 paveikslu tyrime dalyvavęs jaunimas savo priskiria prie viduriniojo sluoksnio visuomenėje. 23,5 proc. respondentų teigė, kad jie priklauso vidurinėje klasei, taip manė 27,16 proc. moterų ir 20,88 vyrų. Aukščiausiai ir žemiausiai visuomenės grupei save priskyrė po 1,2 proc. apklaustųjų, šiuo atžvilgiu moterys save priskyrė prie aukštesnės visuomenės klasės nei vyrai atitinkamai 1,72 proc. ir 0,55 proc. Vyrų skaičius, kurie save priskiria prie žemesnės socialinės klasės yra mažesnis nei moterų. Dauguma vyrų save priskiria prie vidurinio sluoksnio, kai tuo tarpu moterys pasižymi visuose sluoksniuose.

16 pav. Lietuvos jaunimo padėtis visuomenėje

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

Tiek vaikinai, tiek merginos savo padėtį viduomenėje suvokia, kaip truputį geriau nei prastai. Atsakant į šį klausimą dešimtbalėje sistemoje respondentai vidutiškai įvertino 5,62 balais. Tuo tarpu likusi visuomenės dalis įvertino savo socialinę padėtį prastai – 4,95. Norint išsiaiškinti ar šis skirtumas yra statistiškai reikšmingas buvo atliktas *Mann-Whitney* testas (20 lent.). Rezultatų išsklotinėje matome, kad jaunimas savo padėtį visuomenėje vertina palankiau (vidutinis rangas 1192,12) nei likusi visuomenės dalis (993,10). Todėl galima teigti, kad jaunimas savo padėtį visuomenėje statistiškai reikšmingiau vertina palankiau nei likusi visuomenės dalis. Atlikus testą paaiškėjo, kad p reikšmė yra 0,00, kadangi $0,00 < 0,05$ už pasirinktą reikšmingumo lygmenį.

20 lent. Lietuvos jaunimo ir likusios visuomenės dalies padėtis visuomenėje pagal Mann-Whitney testą

	Jaunimas	N	Vidutinis rangas	Rangų suma
D38 Respondento padėtis visuomenėje	Asmenys vyresni nei 29 metai	1651	993,10	1639609,00
	Jaunimas	414	1192,12	493536,00
	Iš viso:	2065		

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

Apibendrinus galima sakyti, kad jaunuoliai save priskiria viduriniam sluoksniui. Vyrų padėtis yra stabilesnė nei moterų, daugiau moterų nei vyrų mato save įvairiose socialiniuose sluoksniuose. Moterys sklaida tarp žemiausios ir aukščiausios padėties yra labiau pastebima nei vyrų. Lyginant jaunimo ir likusios visuomenės dalies savęs padėties vertinimą visuomenėje paaiškėjo, kad jaunimas statistiškai reikšmingai palankiau vertina savo padėtį visuomenėje nei likusi visuomenės dalis.

2.5.2. Socialinis optimizmas

Socialinis optimizmo svarba pasižymi tuo, kad ji leidžia pastebėti individo vidines būsenas ir viltis apie ateitį, taip pat kaip jis vertina dabartinę padėtį šalyje ar pasaulyje. Tyrime tam buvo pasitelkti trys kintamieji – teiginiai: man sunku puoselėti viltis dėl pasaulio ateities, į savo ateitį visuomet žvelgia optimistiškai ateities ir daugumai Lietuvos žmonių gyvenimas blogėja, o ne gerėja. Pasirinktas pritarimo ir nepritarimo procentas. Nepritiriamas rodytų individų optimizmą, o nepritarimas – pesimizmą, išskyrus teiginį: į savo ateitį visuomet žvelgia optimistiškai ateities. Šiuo atveju pritarimas teiginiui rodytų optimizmą, o nepritarimas pesimizmą.

Remiantis 21 lentele galima teigti, kad Lietuvos jaunimas optimistiškai žvelgia į savo ateitį, tam pritaria daugiau nei 82 proc. atsakiusių respondentų, o tam nepritaria beveik 4 proc. Gauti rezultatai rodo, kad jaunimas yra pilnas pasitikėjimo savimi ir tiki šviečia ateitimi, puoselėja viltis ir svajones apie savo būsimą gyvenimą.

21 lent. Lietuvos jaunimo optimistiškumas savo ateities atžvilgiu

D2 savo ateitį visuomet žvelgia optimistiškai				
	Dažnis	Procentai	Santikinis dažnis	Sukauptasis dažnis
Pritariu	355	82,8	82,9	82,9
Nei pritariu, nei nepritariu	57	13,3	13,3	96,3
Nepritariu	16	3,7	3,7	100,0
Viso:	428	99,8	100,0	
Neatsakė	1	,2		
Iš viso:	429	100,0		

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

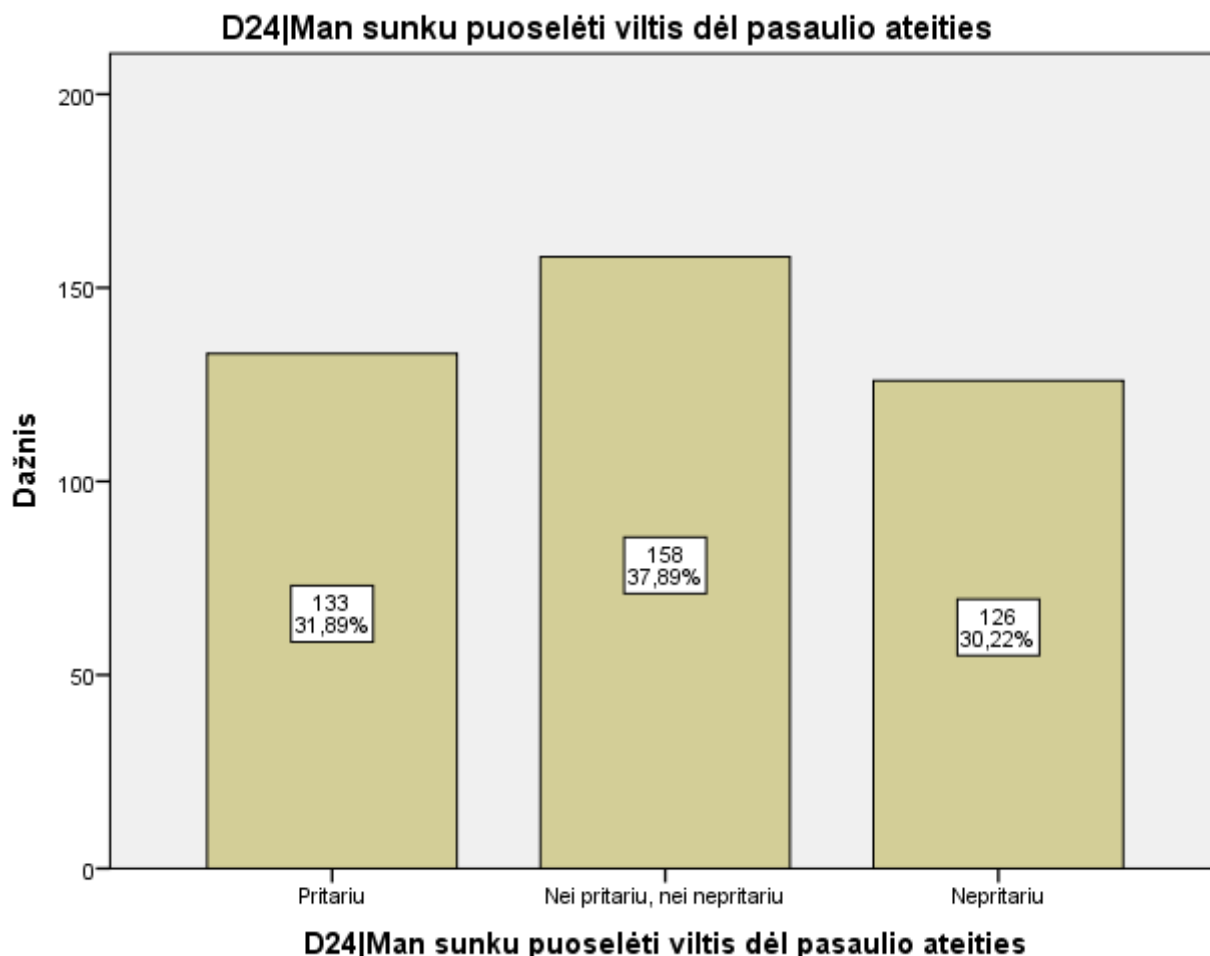
Kaip pastebėjom iš aprašomosios statistikos metodo jaunimas palankiai vertina savo ateitį. Tuo tarpu likusi visuomenės dalis nėra taip optimistiškai nusiteikus šiuo klausimu. Asmenys vyresni nei 29 metai savo optimistiškai įvertino tik 51,2 proc. (žr. priedas 4) visų atsakiusių respondentų. Taip pat yra matoma didesnė dalis asmenų, kurie nėra apsisprendus dėl savo ateities. Atlikus *Mann-Whitney* testą (22 lent.) buvo gauti tokie pat rezultatai. Iš rezultatų išsklotinės pastebim, kad jaunimas palankiau vertina savo ateitį (vidutinis rangas 776,94) nei likusi visuomenės dalis. Reikia priminti, kad klausimo atsakymai buvo pateikti atvirkščiai, kur 1 atitiko pritarimą arba optimistiškas mintis apie ateitį. P reikšmė yra 0,00, o pasirinktas reikšmingumo lygmuo 0,05. Kadangi $p < 0,05$ galima teigti, kad jaunimas statistiškai reikšmingiau į savo ateitį žvelgia optimistiškiau nei asmenys vyresni nei 29 metai.

22 lent. Lietuvos jaunimo ir likusios visuomenės dalies optimistiškumas savo ateities atžvilgiu analizė pagal Mann-Whitney testą

	Jaunimas	N	Vidutinis rangas	Rangų suma
D2 savo ateitį visuomet žvelgia optimistiškai	Asmenys vyresni nei 29 metai	1660	1113,49	1848386,00
	Jaunimas	428	776,94	332530,00
	Viso:	2088		

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

Kitas svarbus aspektas kalbant apie Lietuvos jaunimo subjektyvią asmeninę ir socialinę gerovę yra pasaulio ateities prognozės. Norint išsiaiškinti jaunimo požiūrį į pasaulio ateitį buvo pasirinktas teiginys: „D24 man sunku puoselėti viltis dėl pasaulio ateities“. Atlikus aprašomosios statistikos testą (16 pav.) paaiškėjo, kad Lietuvos jaunimui yra sunku puoselėti viltis dėl pasaulio ateities. 37,8 proc. negalėjo apsispręsti dėl pasaulio ateities ir vilčių apie ją, jie liko neapsisprendę, visgi 30,2 proc. iš tyrime dalyvavusių jaunuolių teigė, kad sugeba puoselėti viltis dėl pasaulio ateities.

17 pav. Lietuvos jaunimo optimizmas dėl pasaulio ateities proc.

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

Siekiant išsiaiškinti ar žemas optimizmo lygis kalbant apie savo ir pasaulio ateitį yra statistiškai reikšmingas buvo panaudotas *Chi kvadrato* testas (23 lent.). 100 respondentų, kurie atsakė yra klausimus pritaria, kad į savo ateitį žiūri pozityviai, tačiau dėl pasaulio ateities jiems sunku puoselėti viltis. Tuo tarpu net 127 respondantai pritaria, kad jiems į savo ateitį žvelgti optimistiškai yra lengviau nei į pasaulio ateitį t.y jie nėra apsisprendę dėl pasaulio ateities.

Nulinės hipotezė buvo priimta, kadangi $p=0,00<0,05$. (Pearson 'o Chi-Square). Stebėtini dydžiai yra statistiškai reikšmingi.

23 lent. Lietuvos jaunimo savo ir pasaulio ateities optimizmo suderinamumas

D2|| savo ateitį visuomet žvelgia optimistiškai * D24|Man sunku puoselėti viltis dėl pasaulio ateities Crosstabulation

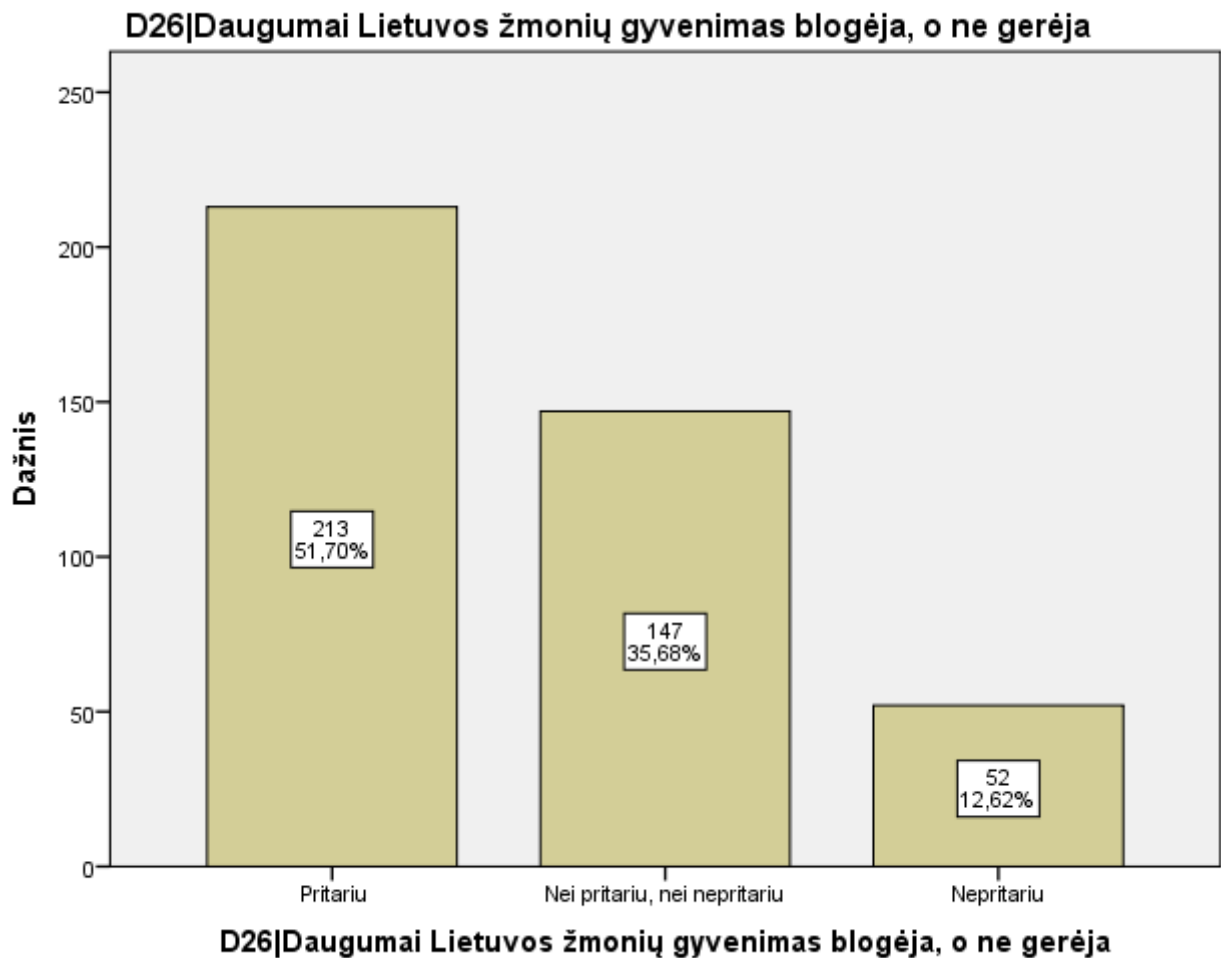
		D24 Man sunku puoselėti viltis dėl pasaulio ateities			Total
		Labai pritariu	Nei pritariu, nei nepritariu	Nepritariu	
D2 savo ateitį visuomet žvelgia optimistiškai	Pritariu	100	127	118	345
	Nei pritariu, nei nepritariu	22	26	7	55
	Nepritariu	11	4	1	16
Iš viso:		133	157	126	416

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

Nors jaunuoliai optimistiškai žvelgė į savo ateitį, tačiau to paties nebūtų galima pasakyti apie jų požiūrį apie Lietuvos ateitį. Dauguma asmenų jaunesnių nei 29 metai mano, kad gyvenimas Lietuvoje blogėja, o ne gerėja, taip pasisako net pusę atsakiusių respondentų (18 pav.). Optimistiškai į Lietuvos ateitį žvelgia vos 12 proc., tačiau tai yra geresnis rodiklis lyginant su visais tyrime dalyvavusiais asmenimis, bendra nuomone optimistiškai žvelgia tik 7,5 proc. asmenų (žr. priedas 6). 68,6 proc. mano, kad gyvenimas Lietuvoje tik blogėja. Šie rezultatai leidžia matyti, kad dabartinės nuotaikos Lietuvoje yra niūrios ir apie galimą pagerėjimą nėra maštomą, tiek jaunimas, tiek ir vyresni asmenys mano, kad tolimesnė ateitis nežada gerų permainų.

Atlikus *Mann-Whitney* testą galima teigti, kad Lietuvos jaunimas palankiau vertina daugumos Lietuvos gyventojų gyvenimą (vidutinis rangas 1175,71) nei asmenys vyresni ne 29 metai (997,43). Reikia paminėti, kad klausimyne 1 balas atitiko pritarimą, kad gyvenimas blogėja, tad didesnis vidutinis rangas reiškia palankesnę nuomonę. Nulinė hipotezė buvo priimta, kadangi $p=0,00<0,05$. Stebėtini dydžiai yra statistiškai reikšmingi.

Skirtumas tarp jaunimo ir vyresnių asmenų požiūrio į daugumos Lietuvos gyventojų gyvenimo blogėjimą galima paaiškinti tuo, kad dauguma jaunimo gyvena kartu su tėvais ar globėjai ir nėra pagrindiniai šeimos ūkio maitintojai, tad ir ateities prognozės yra švelnesnės. Tačiau nerimą kelia tokios niūros jaunimo prognozės, kuomet jauni asmenys mano, kad gyvenimas ir gyvenimo sąlygos blogės, o ne gerės.

18 pav. Lietuvos jaunimo subjektyvi asmeninė nuomonė apie Lietuvos ateitį

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

Apibendrinus galima teigti, kad jaunimas savo ateitį vertina optimistiškai ir net labai gerai, jaunimas yra kupinas vilčių dėl jų laukiančios ateities. Tuo tarpu pasaulio ateities vertinimas nėra toks palankus, jaunimas nėra tikras dėl pasaulio ateities ir dvejoja dėl to. Pesimistiškiausiai jaunimas žiūrį Lietuvos visuomenės ateities prognozes. Beveik pusę apklaustų jaunuolių niūriai žvelgė į Lietuvos ateitį ir teigė, kad gyvenimas Lietuvoje blogėja, o ne gerėja. Lyginant jaunimo mintis apie tolimesnę asmeninę, Lietuvos ar pasaulio ateitį pastebima tendencija, kad jaunimas yra labiau linkęs į optimizmą nei likęs Lietuvos vidurkis.

2.5.3. Socialiniai ryšiai

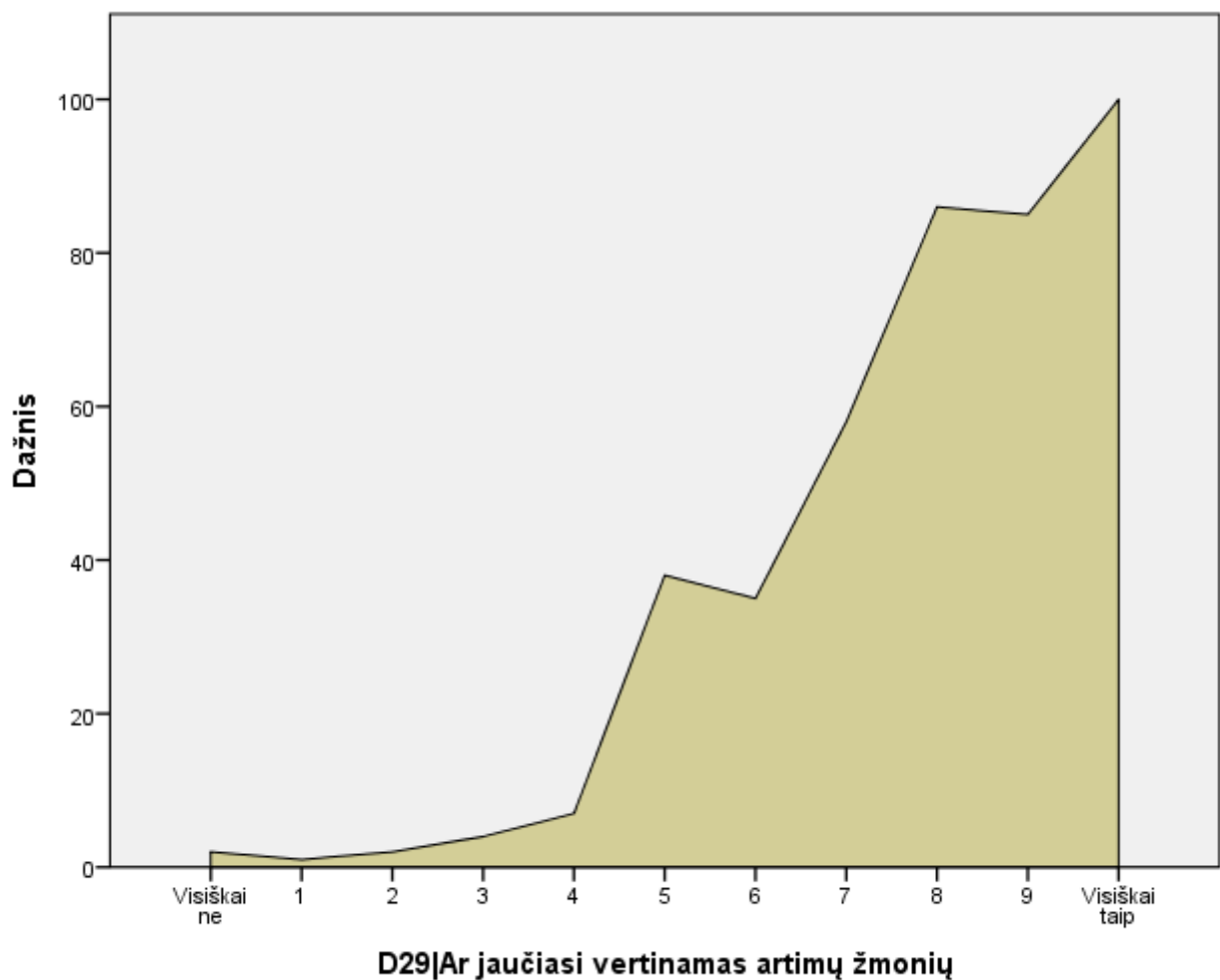
Kitas svarbus aspektas norint išanalizuoti Lietuvos jaunuolių subjektyvią asmeninę ir socialinę gerovę yra socialiniai ryšiai. Žmogus yra sociali būtybė, kuriai bendravimas ir suvokimas, kad priklausai vienokiai ar kitokiai bendruomenei beveik vienas iš svarbiausių komponentų kalbant apie gerovę.

Norint geriau įvertinti ir palyginti duomenis, teiginiai (11 lent.) buvo suskirstyti į papildomas grupes: *susiejantis ir sujungiantis kapitalas*. Susiejantis kapitalas jungia tokius pat dalyvius, užmezgami tvirti ryšiai, pvz. šeimos nariai ir artimi draugai. Remiantis Survilaitė „Šiame kapitale egzistuoja pats didžiausias pasitikėjimas iš visų, vertybės, tokios kaip savitarpio supratimas, konfidencialumas, vidinė pusiausvyra“ (Survilaitė, 2011 p. 19). Tuo tarpu sujungiantis kapitalas jungia skirtingus asmenis į vieną grupę tokių pat interesų pagrindu. „Sujungiantis kapitalas iš esmės nusako individo socialinius ryšius su kitais asmenimis, šie ryšiai nėra patys artimiausi, tačiau individai jaučiasi priklausantys vienokiai ar kitokiai grupei“ (Telešienė, 2015 p. 299).

Susiejančio kapitalo kintamieji buvo suskirstyti pagal šias grupes – parama, bendravimas su aplinkiniais, vienišumas, aplinkinių vertinimas kaip asmenybės. Pasitikėjimas ir galimybė sunkiu metu su kažkuo pasikalbėti yra svarbu visiems žmonėms, o ypač tai svarbu jaunimui. Pagal tyrimo rezultatus jaunimas nurodė, kad tokių asmenų jų gyvenime yra 24,6 proc. ir 36,6 proc. apklaustųjų atitinkamai pasisakė, kad turi vieną arba du artimus žmonės su kuriais gali aptarti savo intymius ir asmeninius reikalus. Tuo tarpu 7,2 proc. tyrime dalyvavusių jaunuolių teigia, kad tokių asmenų jų gyvenime tiesiog nėra. Šis skaičius gali būti ir didesnis, į šį klausimą neatsakė daugiau nei 6,5 proc. respondentų, tad galima daryti prielaidą, kad šie jaunuoliai neturi arba nėra užtikrinti dėl savo artimų santykių su kitais asmenimis. Tai leidžia apžvelgti kitą svarbią santykių dalį – tarpusavio supratimą.

Tarpusavio supratimą galima vertinti, kaip abipusiškus santykius, kuriuose abi pusės yra lygiavertės. Yra siekiama, ne tik gauti naudos iš santykių, tačiau yra investuojama į juos. Tokie santykiai stiprina asmenybę, didina pasitikėjimą savimi ir kitais. Siekiant išanalizuoti tarpusavio supratimą buvo pasitelkti šie kintamieji: „Ar sulaukia pagalbos ir paramos iš artimų žmonių, kai to reikia? [0 =ne, niekada, o 6 = taip, dažnai]” ir „Ar teikia pagalbą ir paramą savo artimiesiems žmonėms, kai jiems to reikia? [0 =ne, niekada, o 6 = taip, dažnai]”. Šie teiginiai leidžia pamatyti santykių abipusiškumą ir žmogaus polinkį padėti ar priimti pagalbą. Suprasti ar jaunimas yra linkęs investuoti į santykius net tuomet, kada reikia įdėti pastangų. Remiantis tyrimo gautais duomenimis jaunimas esant sudėtingai situacijai sugeba rasti pagalbos ir paramos iš jiems artimų žmonių, bendras visų atsakusių vidurkis buvo 5,19, o asmenys, kurie visada randa ištiestą pagalbos ranką sudaro net 49,8 proc. Lyginant gaunamos ir suteikiamos paramos kiekį galima teigti, kad šis išlieka panašus. 40,7 proc. jaunuolių visuomet linkę padėti savo artimiesiems, kuomet jiems reikia pagalbos. Atlikus *Chi kvadrato* testą galima priimti nulinę hipotezę, kadangi $p=0,00 < 0,05$, todėl galima teigti, kad skirtumas tarp Lietuvos jaunimo gaunamos ir suteikiamos pagalbos yra statistiškai reiškingas. Pagal gautus duomenis matoma, kad Lietuvos jaunuoliai supranta, kas yra tarpusavio bendradarbiavimas ir sugeba išlaikyti artimus ir kokybiškus santykius tarp artimųjų.

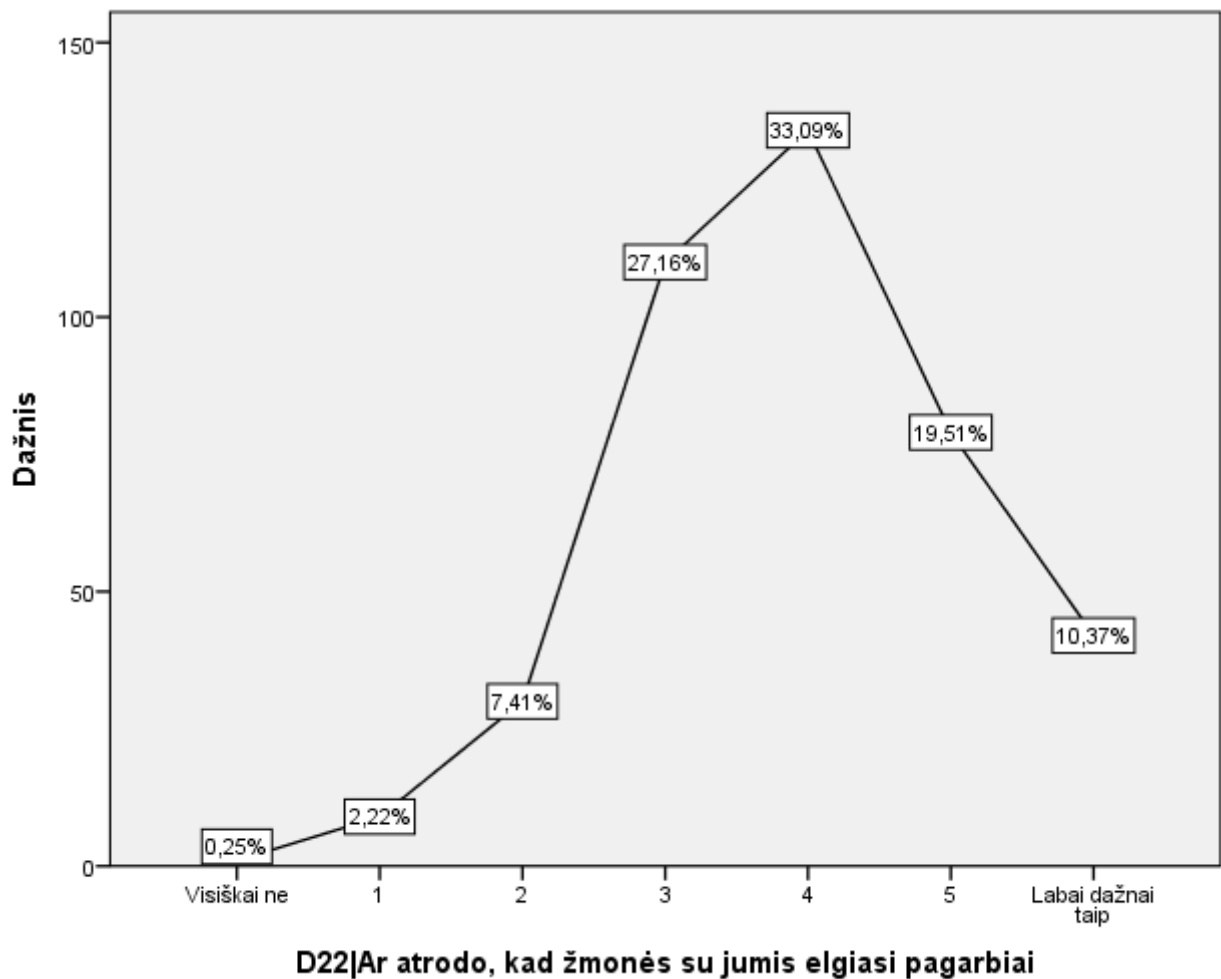
Kitas svarbus asmeninės gerovės ir tuo pačiu siejančio kapitalo rodmuo yra pagarbos jausmas. Žinojimas, kad esi gerbiamas ir aplinkinių požiūris yra teigiamas leidžia pasiekti didesnių tikslų ir tvirčiau jaustis visuomenėje. Siekiant ištirti jaunuolių nuomonę apie tai kaip juos mato aplinkiniai ar jaučia, kad jie yra gerbiami ir vertinami buvo pasirinkti du kintamieji: Ar atrodo, kad žmonės su jumis elgiasi pagarbiai? [0 = *Visiškai ne*, o 6 = *Labai dažnai taip*] Ar jaučiasi vertinamas artimų žmonių? [0 = *Visiškai ne*, o 6 = *Labai dažnai taip*]. Jaunimas atsakant į klausimą ar jaučiasi vertinami artimų žmonių (19 pav.) atsakė teigiamai. Populiacijos vidurkis siekia 7,9 iš dešimties arba daugiau kaip 23 proc. teigė, kad yra jaučiasi labai vertinamas savo artimų žmonių ir tik nedidelė dalis respondentų mažiau nei 0,5 proc. teigia, kad nesijaučia vertinami savo artimų žmonių.

19 pav. Lietuvos jaunimo įvertinimas artimų žmonių atžvilgiu

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

Pagarbos jausmas yra pažįstamas tyrime dalyvavusiems jaunuoliams (20 pav.), jie teigia, kad su jais yra elgiamasi pagarbiai bendras populiacijos vidurkis atsakant į šį klausimą buvo 3,91 kur 6 yra aukščiausias balas. Daugiau nei 10 proc. apklaustųjų teigė, kad su jais pagarbiai elgiamasi labai dažnai, tuo tarpu 0,25 proc. respondentų pasisakė, kad nesijaučia, kad su jais aplinkiniai elgtųjį pagarbiai.

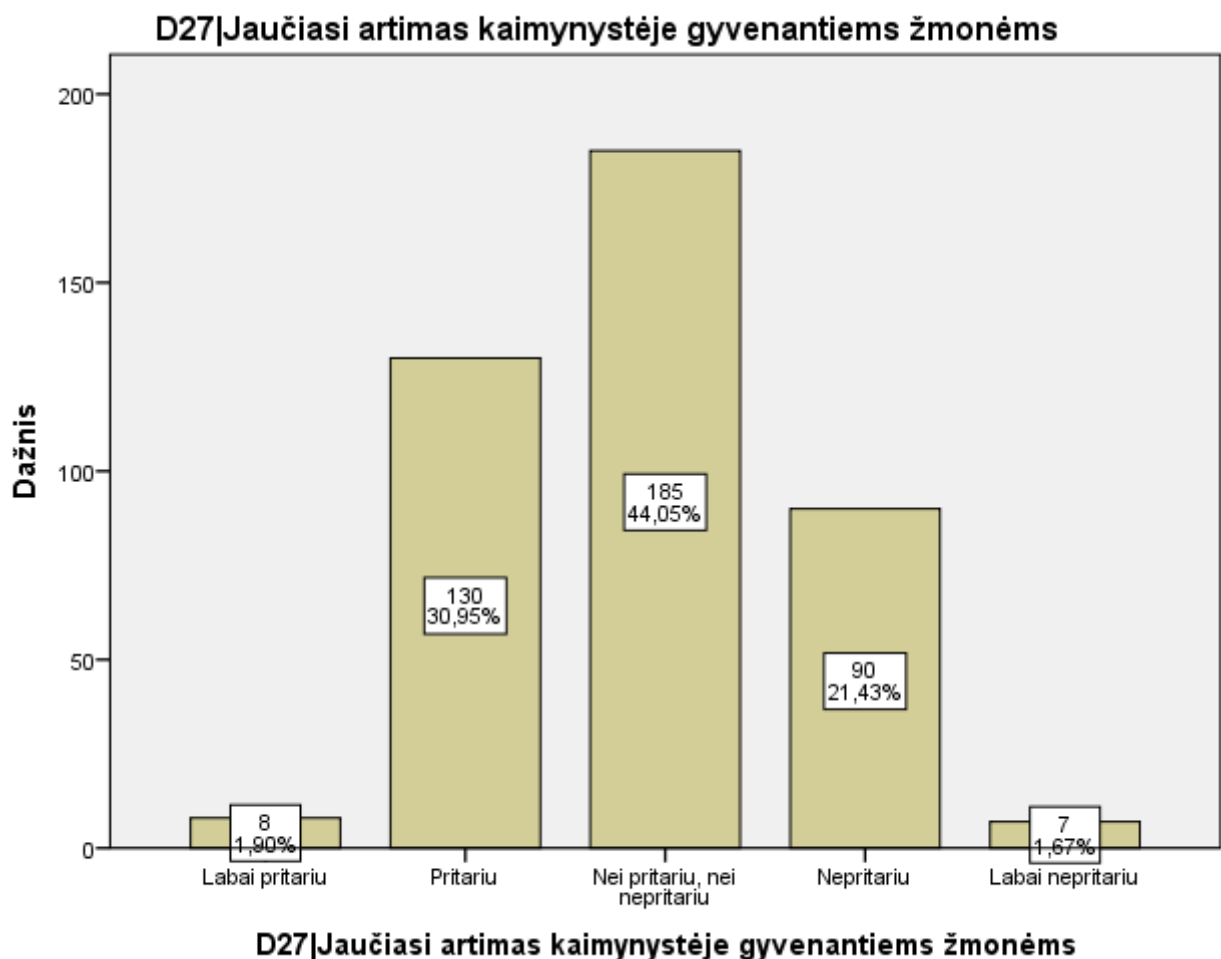
20 pav. Lietuvos jaunimo subjektyvi asmeninė nuomonė apie pagarbų elgesį

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

Apibendrinus galima sakyti, kad jaunimui būdingas stiprus jausmas, kad jie yra vertinami ir su jais yra elgiamasi pagarbiai. Jie jaučiasi užtikrinti dėl savo padėties visuomenėje, gali drąsiai dėstyti savo mintis jausdami, kad priklauso visuomenėje, su jais yra elgiamasi pagarbiai yra vertinamas jų indelis joje.

Iš anksčiau nagrinėtų duomenų apie jaunuolių santykius su aplinkiniais pastebėjome, kad su artimaisiais yra stiprūs ryšys, vyrauja abipusis pasitikėjimas ir parama, jaunimas jaučiasi įvertintas savo artimųjų. Nepaisant to sujungiantis kapitalas pasireiškia, tuo kad sieja skirtingų grupių žmonių, tokių kaip bendruomenė, darbo ar mokslo kolektyvai ar bendra veikla. Tad svarbu išsiaiškinti, kaip jaunimas sugeba sukurti ir išlaikyti stiprius sujungiančius ryšius. Lyginant jaunimo artumą jausmą tarp kaimynystėje gyvenančiais asmenimis ir artimaisiais pastebėta, kad artumo jausmas yra kur kas mažesnis (21 pav.). Jaunuoliai nesijaučia artimi kaimynystėje gyvenančiais asmenimis, net 44,05 proc. negali apsispręsti ar jie

jaučiasi artimai. Tuo tarpu bendras vidurkis buvo 2,90 iš penkių balų skalėje. Tai rodo, kad jaunimui yra sunku užmegzti artimesnius santykius su aplinkimais žmonėmis. Pastarieji negali apsispręsti dėl santykių tvirtumo, trūksta pasitikėjimo norint užmegzti artimesnius santykius. Stengiamasi išlaikyti tokius santykius, kurie nereikalauja pasitikėjimo ar artumo jausmo, kuomet nereikia kliautis kitais.

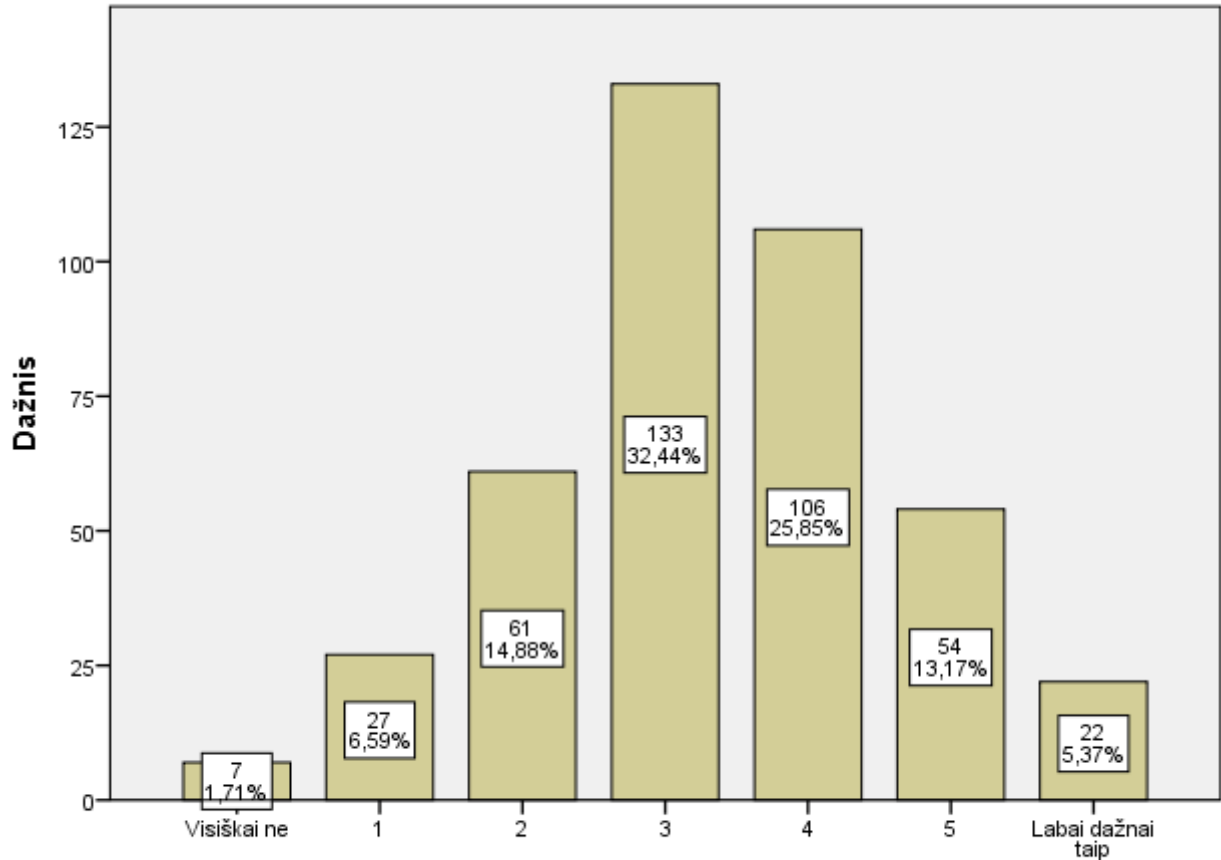

21 pav. Lietuvos jaunimo ir kaimynystėje gyvenančių asmenų santykiai proc.

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

Lyginant jaunimo paramos ir pagalbos skirtumus tarp jų artimųjų ir visuomenės pastebima tendencija, kad pagalbos ar paramos iš kaimynystėje gyvenančių asmenų sulaukti yra kur kas mažesnė tikimybė, nei iš artimųjų (22 pav.). Jaunimo nuomone kaimynystėje gyvenantys žmonės nėra linkę padėti; šešių balų skalėje vidurkis buvo 3,35. Tai leidžia manyti, kad pagalba ar parama yra suteikia, tačiau ne dažnai atvejai ir asmuo nėra užtikrintas ar atitinkamu momentu jis sulauks pagalbos. Jokios paramos nesitiki sulaukti 1,7 proc. respondentų.

D21|Ar atrodo, kad kaimynystėje gyvenantys žmonės padeda vieni kitiems

D21|Ar atrodo, kad kaimynystėje gyvenantys žmonės padeda vieni kitiems

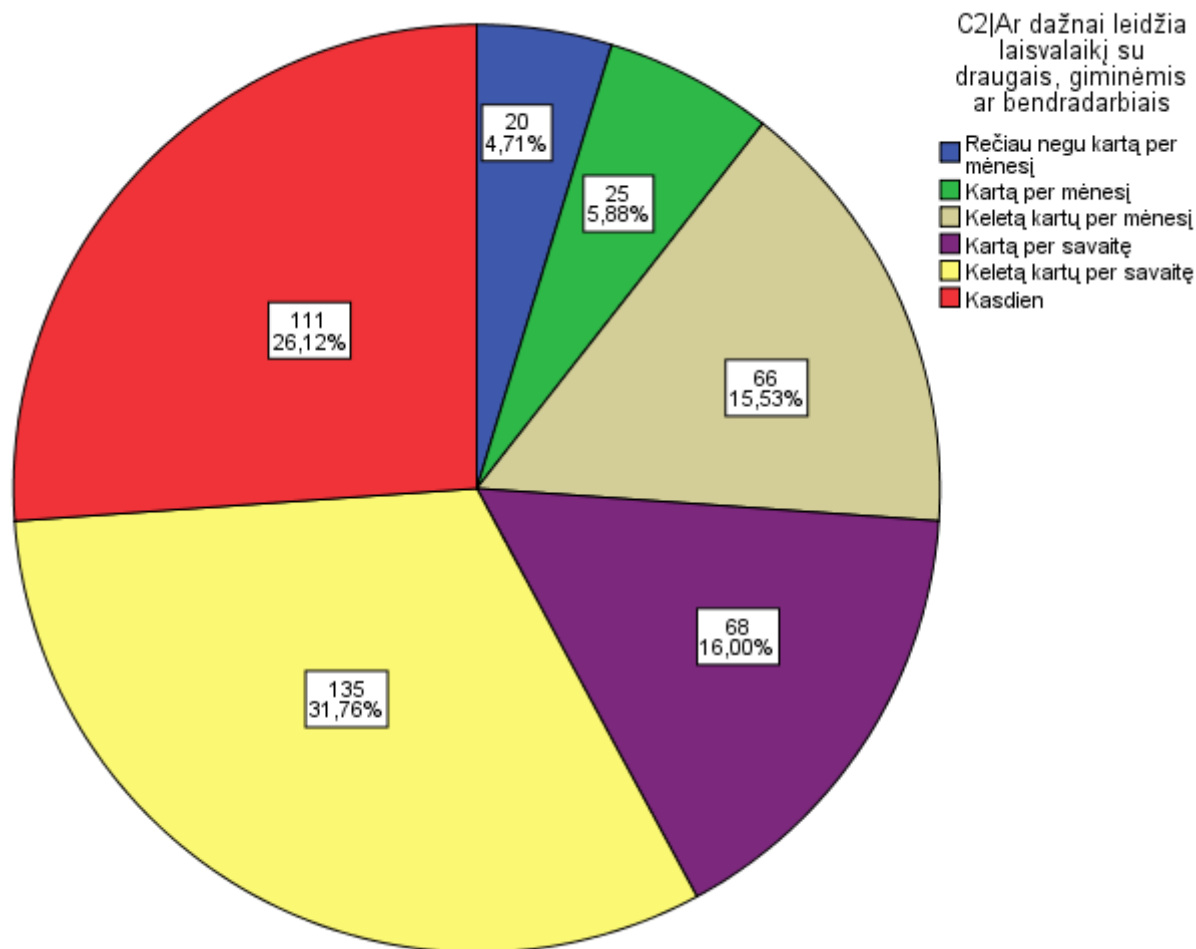
22 pav. Lietuvos jaunimo nuomonė apie kaimynystei gyvenančius asmenis

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

Atlikus *Chi kvadrato* testą paaiškėjo, kad jaunimas sulaukia pagalbos ar paramos iš artimų žmonių dažniau nei iš kaimynystėje gyvenančių žmonių. Nulinės hipotezės priimti negalime, nes $p=0,30 > 0,05$. Stebėtini dydžiai nėra statistiškai reikšmingi.

Apibendrinus galima sakyti, kad siejantys ryšiai jaunimo tarpe yra stipresni nei sujungiantieji. Jaunimas sukuria tvirtesnius santykius su artimaisiais, gali jais pasitikėti ir sulaukti paramos, jaučiasi vertinami. Tuo tarpu sujungiantis kapitalas yra silpnesnis, jaunimo tarpe vyrauja neapsisprendimas, nėra aišku ar jie pasitikimi kitais asmenimis, visgi jaunimas yra labiau linkęs tikėti, kad kaimynystėje gyvenantys žmonės padeda vieni kitiems nei, kad nepada.

Stipriam susiejančiam kapitalui yra svarbu bendravimas ir laisvalaikio leidimas tarp šio kapitalo narių, dėl šios priežasties toliau bus siekiama išsiaiškinti susiejančio kapitalo stiprumą ir dažnumą per bendrą laisvalaikį. Remiantis 23 pav. jaunimas mėgsta leisti laisvalaikį tarp savo artimųjų ir tai daro pakankamai dažnai net 57,8 proc. jaunuolių teigė, kad su draugais ir kitais artimaisiais kartu laiką leidžia kasdien ar kelis kartus per savaitę.

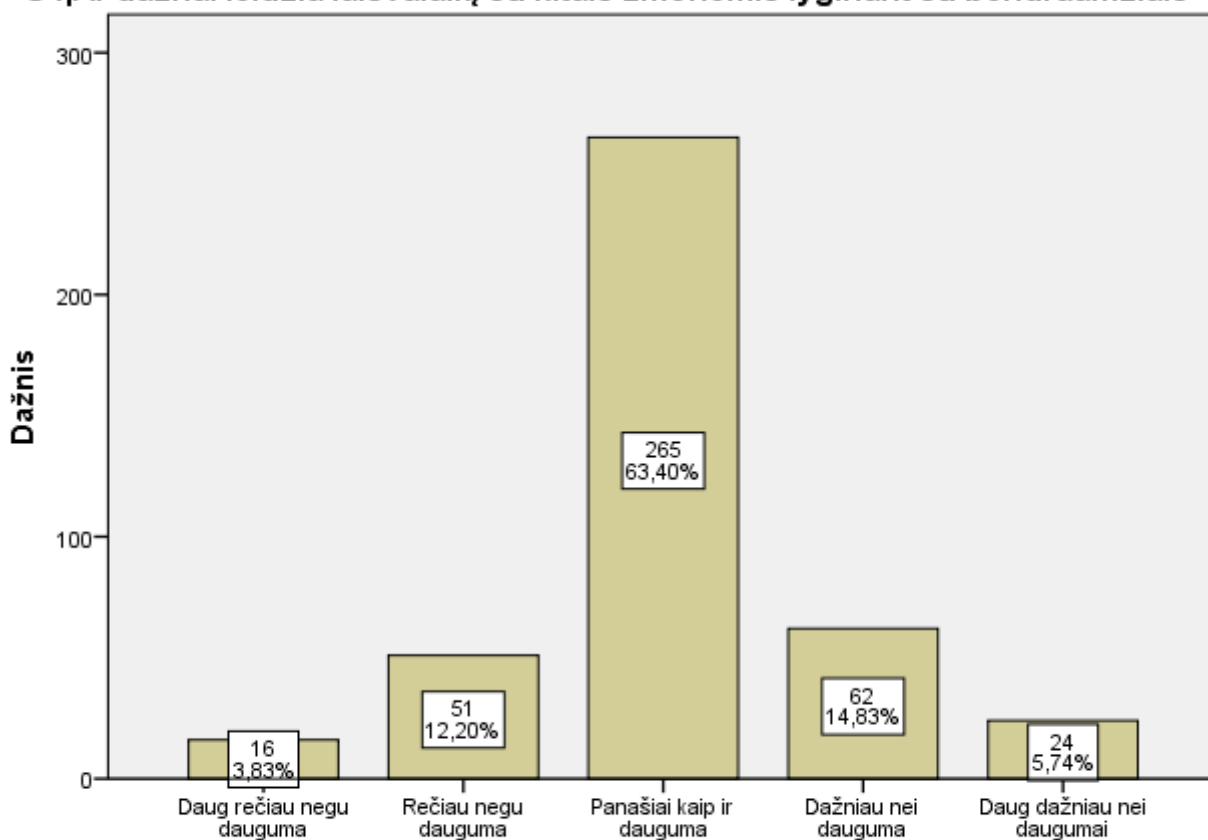
23 pav. Lietuvos jaunimo laisvalaikio dažnumas tarp draugų ir kitų artimųjų

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

Tai dar kartą parodo, kad jaunimas sugeba išlaikyti stiprius sujungiančius ryšius. Jų gyvenime artimieji užima svarbią vietą jais yra pasitikima ir norima su jais leisti laiką. Nepaisant to egzistuoja ir jaunuolių grupė, kuri nėra linkus savo laisvalaikio leisti tarp artimųjų tai sudaro virš 4 proc. apklaustųjų, jų

teigimu su artimaisiais laisvalaikį kartu leidžia rečiau nei kartą per mėnesį. Tyrime naudotas kintamasis „Ar dažnai leidžia laisvalaikį su kitais žmonėmis lyginant su bendraamžiais?“ leidžia išsiaiškinti jaunimo manomą padėtį visuomenėje, ar jie jaučiasi pritampantys ir ar pasireiškia stiprus socialinis kapitalas. Teiginys (24 pav.) leidžia nustatyti socialinius ryšius ir jų dažnumą respondentų nuomone, kuris lygina savo socialinius ryšius su savo bendraamžiais, iš duomenų galima pastebėti kiek jaunuolių savo priskiria prie lyderių ir kuris dalis asmenų mano, kad jiems sunku išlaikyti socialinius ryšius. Dauguma apklaustųjų mano, kad jų socialiniai ryšiai yra panašūs į aplinkinių – jie praleidžia panašų laiko tarpą su kitais žmonėmis lyginant su savo bendraamžiais. Jaunuolių, kurie mano, kad yra labiau populiarius ir mėgstami yra daugiau nei jaunuolių, kurie mano, kad nėra mėgstami atitinkamai 5,74 proc. ir 3,83 proc. Šis skirtumas leidžia teigti, kad jaunuoliai teigiamai vertina savo socialinius ryšius, mano kad jie yra stiprūs, galima jais pasitikėti ir taip pat yra jaučiamas tarpusavio pagarbos jausmas.

C4|Ar dažnai leidžia laisvalaikį su kitais žmonėmis lyginant su bendraamžiais

C4|Ar dažnai leidžia laisvalaikį su kitais žmonėmis lyginant su bendraamžiais

24 pav. Lietuvos jaunimo laisvalaikio dažnumas su kitais žmonėmis lyginat su bendraamžiais

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

Socialinis pasitikėjimas yra viena iš svarbiausių socialinės gerovės sudedamųjų dalių, jis leidžia saugiai jaustis bet kokiaje situacijoje, padeda išvengti nereikalingo streso. Lietuvos jaunimo socialinis pasitikėjimas remiantis 24 lentele yra vidutinis. Jaunimo nuomone reikia visada būti atsargiais bendraujant su kitais asmenimis, nes pastarieji yra linkę pasinaudoti kitais ir ne visais atvejais būna sąžiningi.

Lyginant socialinį pasitikėjimą jaunimo tarpe su likusia populiacija pastebimas, kad jaunimo socialinis pasitikėjimas nežymiai yra mažesnis nei likusios visuomenės. Atlikus *Mann-Witney* testus paaiškėjo, kad Lietuvos jaunimas turi didesnę socialinį pasitikėjimą žmonėmis nei likusi visuomenės dalis. Pagal gautus duomenis pastebim, kad p reikšmės buvo 0,00. O atsakant į teiginį „žmonės dažniausiai stengiasi padėti kitiems, ar rūpinasi tik savimi“ 0,01. Kadangi $0,01 < 0,05$ todėl galima teigti, kad stebėtini reiškiniai yra statistiškai reikšmingi. Tai leidžia manyti, kad socialinis pasitikėjimas nėra įgyjamas per patirtis, asmenys virš 29 metų turi didesnę gyvenimišką patirtį, tačiau pasitikėjimas jų tarpe yra panašus kaip jaunuolių. Socialiniai pasitikėjimo lygiui didelės reikšmės turi išankstinis nusistatymas. Jaunimas neturėdamas daug gyvenimiškos patirties nepasitiki kitais asmenimis taip mažindami socialinio kapitalo ribas. Susiejantis kapitalas tampa vienintelis, kuriuo galima pasitikėti.

24 lent. Lietuvos jaunimo ir likusios visuomenės dalies socialinis pasitikėjimas

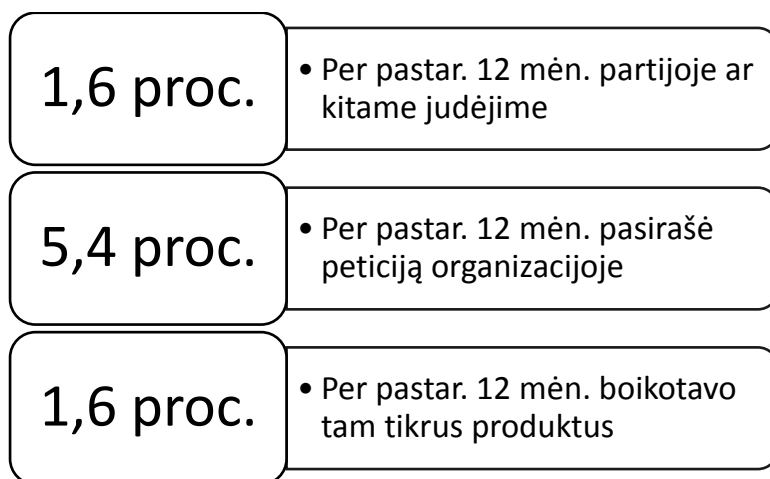
Teiginys	Jaunimo vidurkis (balų skalėje nuo 0 iki 10)	Likusios visuomenės vidurkis (balų skalėje nuo 0 iki 10)
Dauguma žmonių galima pasitikėti, ar reikia būti labai atsargiam	5,72	4,92
Dauguma žmonių stengtųsi jumis pasinaudoti, ar stengtųsi būti sąžiningi	5,97	5,42
Žmonės dažniausiai stengiasi padėti kitiems, ar rūpinasi tik savimi	4,87	4,60

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

2.5.4. Socialinis aktyvumas ir įsitraukimas

Paskutinė socialinės gerovės dalis yra aktyvus įsitraukimas. Toliau bus siekiama išsiaiškinti jaunimo įsitraukimą į visuomenę per savanorišką ir tarpusavio pagalbos veiklas. Tam buvo pasinaudoti šie teiginiai (11 lent.).

Atliktas tyrimas parodė, kad socialinis aktyvumas ir įsitraukimas tarp Lietuvos jaunimo yra žemas. Jaunuoliai nėra linkę savęs realizuoti savanoriškoje veikloje ar išreikšti savo nuomonės pasirašant įvairias peticijas ar tiesiog dalyvaujant socialinėse akcijose. 5,4 proc. jaunuolių per pastaruosius 12 mėn. pasirašė peticiją ir tik 1,6 proc. respondentų boikotavo tam tikrus produktus. Tai parodo žemą įsitraukimą į visuomenę per socialines veiklas ir tai gali tapti kliuviniu siekiant gerinti socialinę gerovę Lietuvoje.

25 pav. Lietuvos jaunimo socialinis aktyvumas ir įsitraukimas

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

Lyginant jaunimo ir asmenų vyresnių nei 29 metai yra pastebimas mažas abiejų socialinių grupių įsitraukimas į visuomeninę veiklą. Atlikus *Mann-Whitney* testus paaiškėjo, kad jaunimas palankiau vertina pasirašymą peticijose, per pastaruosius 12 mėnesių (vidutinis rangas 1053,53), nei likusi visuomenės dalis (1051,69). Tačiau stebėtinai reiškinys nėra statistiškai reikšmingas, nes $p=0,90 > 0,05$. Darbas partijoje ar kitame judėjime parodo didesnę įsitraukimą į visuomenę, nes jis reikalauja daugiau pastangų ir laiko. Atlikus *Mann-Whitney* testą pastebėta, kad jaunimas palankiau vertina darbą partijoje ir judėjimuose (vidutinis rangas 1074,72), nei asmenys vyresni nei 29 metai (1046,23). Pagal gautus duomenis pastebim, kad p reikšmė lygi $0,009 < 0,05$ todėl galime teigti, kad jaunimas statistiškai reikšmingiau vertina darbą judėjimuose nei asmenys vyresni nei 29 metai. Tuo tarpu tam tikrų produktų boikotavimo panašumų galima išvelgti abejuose grupėse. Atlikus *Mann-Whitney* testą paaiškėjo, kad jaunimas palankiau vertina produktų boikotavimą (vidutinis rangas 1053,23) nei asmenys vyresni nei 29 metai (1049,23), tačiau stebėtinai reiškinys nėra statistiškai reikšmingas, nes gauta p reikšmė yra $0,60 > 0,05$.

Apibendrinus galima teigti, kad žemas socialinis įsitraukimas į visuomenines veiklas yra būdingas tiek jaunimui, tiek ir likusiai visuomenės daliai. Statistiškai reiškingai nėra skirtumo tarp peticijų pasirašmo ar boikataavimo tam tikrų produktų. Visgi jaunimas palankiau vertina įsitraukimą ir darbą partijoje ir tam tikruose judėjimuose. Tai gali mums rodyti, kad visuomenė yra linkus keistis ir matomas nežymus pagerėjimas įsitraukime į visuomeninius judėjimus.

Išvados

1. Lietuvoje jaunimo gerovė yra teisiškai užtikrinta, ją saugo jaunimo politikos įstatymas ir kiti teisiniai dokumentai. Lietuvos vyraujantis konservatyvusis gerovės modelis jaunimui užtikrina socialinę apsaugą, teisę į nemokamą mokslą. Tačiau nepaisant šių teisinių priemonių jaunimo subjektyvi asmeninė ir socialinė gerovė yra vidutiniška. Lietuvos jaunimas susiduria su problemomis įsidarbinant, nėra užtikrinta jaunimo psichologinė gerovė taip pat yra jaučiamas socialinio teisingumo stygius aukštojo mokslo prieinamume.
2. Europos socialinio tyrimo duomenų analizė leidžia teigti, kad Lietuvos jaunimo bendras pasitenkinimas yra vidutiniškas. Bendras pasitenkinimo gyvenimu vidurkis iš dešimties balų skalės buvo septyni, tai rodo, kad jaunimas yra iš dalies patenkintas savo gyvenimu. Ypač nepatenkinti savo gyvenimu buvo tik 0,71 proc. jaunimo. Pagal gautus duomenis, galima teigti, kad Lietuvos jaunimas yra patenkinti savo gyvenimu, ir tuo pačiu jie jaučiasi laimingi. Dešimtbalėje skalėje laimės jausmas buvo įvertintas truputi daugiau nei šeši balai.
3. Jaunimo subjektyvei asmeninei ir socialinei gerovei yra svarbi individo psichologinė būseną. Ji užtikrina stabilų tobulėjimą brandžios asmenybės link. Gerą psichologinę būklę arba kitaip tariant gerovę lemia socialiniai, biologiniai ir psichologiniai veiksniai. Asmenys gera psichologine sveikata lengviau įsilieja į visuomenės gyvenimą ir kuria bendruomenės pasižymintį gerą psichinę sveikata. Remiantis tyrimo metu gautais rezultatais pastebėta, kad jaunimas susiduria su nepasitikėjimu kitais asmenimis. Vyrauja nuomonė, kad priekus pagalbos ar paramos ne visada galima tikėtis jos sulaukti. Lietuvos jaunimo nuomone kaimynystėje gyvenantys žmonės nėra linkę padėti; šešių balų skalėje vidurkis buvo 3,35. Tai leidžia manyti, kad pagalba ar parama yra suteikiama, tačiau ne visados ir Lietuvos jaunimas nėra užtikrintas ar atitinkamu momentu jis sulauks pagalbos.
4. Išanalizavus keturis skirtingus teiginius apie jaunimo teigiamą emocinę būklę galima teigti, kad didžiąją laiko dalį jaučiasi laimingi, kupini energijos, motyvuoti. Beveik 61 proc. respondentų teigė, kad didžiąją laiko dalį jaučiasi laimingi ir net 17 proc. teigė, kad džiaugiasi savo gyvenimo visą arba beveik visą laiką. 5,5 proc. jaunuolių teigia, kad jie nesijautė ramūs ar saugūs per praėjusią savaitę. Todėl galima teigti, kad Lietuvos jaunimas pasižymi aukštu teigiamu afektu.
5. Jaunimas savo ateitį vertina optimistiškai ir net labai gerai, jaunimas yra kupinas vilčių dėl jų laukiančios ateities. Tuo tarpu pasaulio ateities vertinimas nėra toks palankus, jaunimas nėra tikras dėl pasaulio ateities ir dvejoja dėl to. Pesimistiškiausiai jaunimas žiūrį Lietuvos

visuomenės ateities prognozes. Beveik pusę apklaustų Lietuvos jaunuolių niūriai žvelgė į Lietuvos ateitį ir teigė, kad gyvenimas Lietuvoje blogėja, o ne gerėja. Lyginant jaunimo mintis apie tolimesnę asmeninę, Lietuvos ar pasaulio ateitį pastebima tendencija, kad jaunimas yra labiau linkęs į optimizmą nei likusi visuomenės dalis.

6. Socialinis pasitikėjimas yra viena iš svarbiausių socialinės gerovės sudedamųjų dalių, jis leidžia saugiai jaustis bet kokioje situacijoje, padeda išvengti nereikalingo streso. Lietuvos socialinis pasitikėjimas jaunimo tarpe yra vidutinis. Jaunimo nuomone reikia visada atsirinkti asmenis, kuriais būtų galima pasitikėti, nes pastarieji yra linkę pasinaudoti kitais ir ne visais atvejais būna sąžiningi. Lyginant socialinį pasitikėjimą jaunimo tarpe su likusia populiacija pastebėta, kad jaunimo socialinis pasitikėjimas yra nežymiai mažesnis nei likusios visuomenės. Tai leidžia manyti, kad socialinis pasitikėjimas nėra įgyjamas per patirtis, likusi visuomenės dalis turi didesnę gyvenimišką patirtį, tačiau pasitikėjimas jų tarpe yra didesnis nei jaunuolių.
7. Socialinis aktyvumas ir įsitraukimas tarp Lietuvos jaunimo yra žemas. Jaunuoliai nėra linkę savęs realizuoti savanoriškoje veikloje ar išreikšti savo nuomonę pasirašant įvairias peticijas ar tiesiog dalyvaujant socialinėse akcijose. 5,5 proc. jaunuolių per pastaruosius 12 mėn. pasirašė peticiją ir tik 1,6 proc. respondentų boikotavo tam tikrus produktus. Tai parodo žemą įsitraukimą į visuomenę per socialines veiklas ir tai gali tapti kliuviniu siekiant gerinti socialinę gerovę Lietuvoje.

Rekomendacijos

Atlikus Lietuvos jaunimo subjektyvios asmeninės ir socialinės gerovės tyrimą paaiškėjo silpnosios vietos, kuriose gerovė reiškiasi prastai. Pagrindinės sritys, kurias Lietuvos jaunimas įvertino žemai buvo socialinis pasitikėjimas, socialinis optimizmas ir įsitraukimas į visuomeninius veiklas. Dėl šių priežasčių darbo autorės nuomone reikia stiprinti Lietuvos jaunimo įsitraukimą į visuomenės veiklas. Didesnis įsitraukimas skatintų didesnį socialinį pasitikėjimą ir optimizmą, skatintų bendruomeniškumą.

- **Jaunimo politikos pagrindų įstatymus** kaip ir Lietuvoje vyraujantis konservatyvusis gerovės valstybės modelis užtikrina tik tam tikrą ir būtiniausių paramą jaunimui. Jaunimo pagrindų įstatymas autorės nuomone turėtų skirti didesnį dėmesį neformaliajam jaunimo ugdymui, stiprinti šeimos institucijos vaidmenį, išskeldami šeimą vieną iš pagrindinių vertybių ir siekiamybių jaunuolių gyvenime.
- **Nevyriausybiniams organizacijoms.** Jaunimo pagrindų įstatyme yra skiriamas dėmesys neformaliajam jaunuolių ugdymui, dažniausiai viena iš pagrindinių institucijų, kurios organizuoja ir įgyvendina yra nevyriausybines organizacijas. Tyrimo rezultatai atkleidė, kad jaunuoliai save priskiria prie skirtingų socialinių sluoksnių, dėl šios priežasties autorės rekomendacija būtų organizuoti nevyriausybinių organizacijų veiklą pagal jaunimo manomą socialinę padėtį padėtį. Kiekvienas socialinis sluoksnis susiduria su skirtingomis problemomis ir nors yra manoma, kad pirmiausiai reikia padėti sunkiau gyvenantiems jaunuoliams mažinant socialinę atskirtį, tačiau kalbant apie subjektyvią asmeninę ir socialinę gerovę yra svarbu spręsti ir vienodai vertinti visų jaunuolių problemas, neskirstant pagal jų finansines galimybes. Tai padėtų geriau suprasti jaunuolių problemas ir padėti augti, kaip brandžiomis asmenybėmis.
- **Jaunimo darbo biržai ir galimiems darbdaviams** jaunimo įsitraukimas į darbo rinką išlieka problematiškas, aukštasis mokslas negarantuoja įsidarbinimo po studijų baigimo arba įsidarbinti pavyksta, tačiau ne pagal įgytą specialybę. Atsižvelgiant į tai autorė rekomenduoja didesnį darbdavių įsitraukimą į aukštojo mokslo studijų koordinavimo sritį siekiant išgryninti, kurios specialybės yra reikalingos, o kurios neatnešą tiesioginės naudos nei jaunimui, nei galimam darbdaviui. Taip po gi jaunimo įsidarbinimo galimybes dažnai stabdo per dideli reikalavimai darbo patirties atžvilgiu. Siekiant padidinti dirbančio jaunimo gretas reikėtų ieškoti kompromisą, tarp patyrusio specialisto ir jaunuolio, mažesnio atlyginimo atžvilgiu. Jaunimo darbo birža savo atžvilgiu turėtų skirti didesnį dėmesį jaunimo karjeros

planavimo srityje. Rengti specialius mokymus ar individualias konsultacijas mokykloje ir skatinti pasirinkti savo būsimą karjerą atsakingai.

- *Artimiesiems* – Jaunimui yra be galo svarbus artimųjų palaikymas, šiuo svarbu gyvenimo laikotarpiu, kuomet yra pereinama ir tampama visapusišku visuomenės nariu. Asmenys, kurie yra artimiausi jaunimo tarpe turi skirti pakankamai laiko jaunuoliams, skatinti jų pasitikėjimą savimi, ugdyti vertybes, suteikti pagalbą ar paramą, kuomet jos reikia, pagarbiai elgtis ir išklaudyti jaunuolius. Kaip buvo aptarta anksčiau subjektyvios asmeninės ir socialinei gerovei socialiniai ryšiai yra viena ir pagrindinių dedamųjų norint užtikrinti gerovę.

Bendra rekomendacija siekiant pagerinti jaunuolių gerovę Lietuvoje reikėtų skirti didesnę dėmesį šeimai ir pačiai šeimos institucijai. Šeimoje formuojasi pirmieji socialiniai įgūdžiai ir vertybės, kuriuos lydi jaunuolį jo tolimesnį gyvenimą, kaip pilnaverčiui visuomenės nariui. Todėl sustiprinus šeimą, kaip vieną iš pagrindinių subjektyvios asmeninės ir socialinės gerovės šaltinių būtų galima tikėtis jaunimo, kuris labiau pasitikėtų kitais asmenimis, Lietuvos ir pasaulio prognozės būtų teigiamos, tikima, kad ateitis būtų geresnė nei dabartis. Taip pat sustiprėtų įsitraukimas į visuomenės gyvenimą, jaunimas taptų pilietiškesnis.

Naudota literatūra

1. Aidukaite, J. Bogdavona, N. ir Guogis, A. (2012). *Gerovės valstybės kūrimas Lietuvoje: mitas ar tikrovė?*, Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras, Sociologijos institutas ISBN 978-609-95257-6-1
2. Bagdanavičius, J. Stankevičius, P. Lukoševičius, L. (1999). *Ekonomikos terminų ir sąvokų žodynas*. Vilniaus pedagoginis universitetas, ekonomikos katedra, Vilnius. ISBN: 9986-869-47-1.
3. Barr, N. (2000). *The Welfare State as Piggy Bank: Information, Risk, Uncertainty, and the Role of the State*. London: London School of Economics.
4. Brissette, I. Scheier, M. F. Carver, C. S. (2002). *The Role of Optimism in Social Network Development, Coping, and Psychological Adjustment During a Life Transition* Journal of Personality and Social Psychology Copyright 2002 by the American Psychological Association, Inc. 2002, Vol. 82, No. 1, 102–111 0022-3514/02/\$5.00 DOI: 10.1037//0022-3514.82.1.102. [žiūrėta: 2017-05-03].
5. Bradshaw, J. (2013). *International Society for Child Indicators Seoul Korea*. Subjective well-being and social policy, University of York. [žiūrėta: 2017-01-02]. Prieiga per internetą: <http://www.york.ac.uk/inst/spru/presentations/JRBSSeoul2013.pdf>
6. Bulotaitė, L., Pociūtė, B., Bliumas, R., & Dovydaitienė, M. (2012). *Socialinių mokslų studentų psichologinės gerovės, patiriamo streso ir subjektyvaus sveikatos vertinimo sąsajos*. *Visuomenės sveikata*, 3(58), 85-92. [žiūrėta: 2017-05-23]. Prieiga per internetą: [http://www.hi.lt/uploads/pdf/visuomenes%20sveikata/2012.3\(58\)/VS%202012_3\(58\)_Bulotaite.pdf](http://www.hi.lt/uploads/pdf/visuomenes%20sveikata/2012.3(58)/VS%202012_3(58)_Bulotaite.pdf)
7. Čekavavičius, V. (2011). *Projektas „Lietuvos HSM duomenų archyvo LiDA plėtra“ SFMIS Nr. VP1-3.1-ŠMM-02-V-02-001 seminario „Inferencinė statistika socialiniuose moksluose“ medžiaga*. [žiūrėta:2017-03-05]. Prieiga per internetą: http://www.lidata.eu/files/mokymai/inferencine_2011/InferStatSocMokAtask1.pdf
8. Česnuitytė, V., Okunevičiūtė Neverauskienė, L. (2012). *Socialinė politika: integracija į darbo rinką*. Vilnius: Eugrimas.
9. Definition of “*well-being*” from the Cambridge Advanced Learner’s Dictionary & Thesaurus Cambridge University Press [žiūrėta: 2017-02-01]. Prieiga per internetą: <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/well-being?a=british>
10. Definition of “*welfare*” from the Cambridge Advanced Learner’s Dictionary & Thesaurus © Cambridge University Press. [žiūrėta: 2017-02-01]. Prieiga per internetą: <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/welfare?a=british>
11. Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E., & Smith, H. L. (1999). *Subjective well-being: Three decades of progress*. *Psychological Bulletin*, 125(2), 276-302. [žiūrėta: 2016-12-29]. Prieiga per internetą: <http://cinik.free.fr/chlo/doc%20dans%20biblio,%20non%20imprim%C3%A9s/subjective%20well%20being.pdf>

12. Diener, E. (2005). *Guidelines for National Indicators of Subjective Well-Being and Ill-Being* University of Illinois [žiūrėta: 2017-02-01]. Prieiga per internetą:
https://internal.psychology.illinois.edu/~ediener/Documents/Guidelines_for_National_Indicators.pdf
13. Dumbliauskienė, M. Jarmalavičienė, S. (2012). *Gyvenimo kokybės kompleksinio vertinimo metodologinės problemos*, Vilniaus universitetas. Geografijos metraštis 45, 2012 ISSN 1822-6701. [žiūrėta: 2016-12-05]. Prieiga per internetą:
http://www.gamtostyrimai.lt/uploads/publications/docs/11715_c8835ce73c12b6b9d5be280c2d4de0ed.pdf
14. Durkhem, E. (1930). *Savižudybė: sociologinis etiudas* Vilnius, Pradai: 2002 ISBN 9986-943-79-5
15. Europos Bendrijų Komisija (2009). *ES jaunimo strategija. Investicijos ir galimybių suteikimas Atnaujintas atvirasis koordinavimo metodas, taikomas sprendžiant jaunimo problemas ir suteikiant jiems daugiau galimybių* Briuselis, 2009.4.27 KOM(2009) 200 galutinis. [žiūrėta:2017-02-02]. Prieiga per internetą:
[http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2009\)0200_/com_com\(2009\)0200_lt.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2009)0200_/com_com(2009)0200_lt.pdf)
16. ESS6, (2013). *Pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2leidimas*. [žiūrėta: 2016-10-12]. Prieiga per internetą:
http://www.lidata.eu/index_search_results_download.php?pid=LiDA%3Aquant.LiDA_ESS_0275
17. Finansistas, (n.d). *BVP (Bendrasis vidaus produktas)*. [žiūrėta: 2016-12-05]. Prieiga per internetą:
<http://www.finansistas.net/bvp.html>
18. Gataūlinas, A. (2012). *Subjektyviosios gerovės sąvokos struktūros taikymo empiriniuose tyrimuose rezultatuose*. Filosofija. Sociologija. 2012. T. 23. Nr. 4, p. 246–255, Lietuvos mokslų akademija. [žiūrėta: 2016-11-25] Prieiga per internetą: <http://maleidykla.lt/publ/0235-7186/2012/4/246-255.pdf>
19. Gudas, A. (n.d) *Mintys apie laimę*. [žiūrėta: 2016-12-01]. Prieiga per internetą: <http://gudas.lt/mintys-apie-laime/>
20. Guogis, A., (n.d). *Atkurtos Lietuvos socialinės apsaugos bruožai: neišvengiami ar primesti?* [žiūrėta 2016-11-24]. Prieiga per internetą: <http://www.mokslasirtechnika.lt/mokslo-naujienos/atkurtos-lietuvos-socialin-s-apsaugos-bruožai-neisvengiami-ar-primesti.html>
21. Guogis A. (2000) *Socialinės politikos modeliai* – Vilnius: Eugrimas, – ISBN 9986-752- 76-0
22. Guogis A. ir Urvikis M. (2011). *Socialinė gerovė, naujoji viešoji vadyba ir naujasis viešasis valdymas: šiuolaikiniai išūkių*. Mykolo Romerio universitetas. [žiūrėta: 2017-02-01]. Prieiga per internetą:
https://www.researchgate.net/profile/Arvydas_Guogis/publication/262057319_Socialine_gerove_Naujoji_viesoji_vadyba_ir_Naujasis_viesasis_valdymas_siuolaikiniai_issukiai/links/0a85e5368949a18ceb000000.pdf
23. *Happy planet index* [žiūrėta: 2016-12-05]. Prieiga per internetą: <http://happyplanetindex.org/countries/lithuania>
24. Jankauskas, J. P, Jatulienė, N. ir Žilinskienė, R. (2011). *Studentų gyvenimo kokybė universiteto aplinkoje*, Vilniaus universitetas, Lietuvos sporto mokslo tarybos Lietuvos olimpinės akademijos Lietuvos kūno kultūros akademijos Vilniaus pedagoginio universiteto žurnalas. ISSN 1392-140. [žiūrėta: 2016-12-05]. Prieiga per internetą:
http://sportinfo.lt/dokumentai/periodiniai_leidiniai/sp_mokslas/SM_2011_3.pdf#page=37

25. Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės Apsaugos ir Darbo Ministerija (2010). *Jaunimo politika*, Vilnius. [žiūrėta: 2016-11-26] Prieiga per internetą:
http://www.jrd.lt/uploads/dokumentai/jrd/jaunimo_politika/Jaunimo%20re...a%20Lietuvoje.pdf
26. Kaliatkaitė, J. ir Bulotaitė, L. (2014). *Gerovės samprata sveikatos moksluose ir psichologijoje: tyrimai, problemos ir galimybės*. Visuomenės sveikata, Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto Bendrosios psichologijos katedra. [žiūrėta: 2016-11-22] Prieiga per internetą:
[http://www.hi.lt/uploads/pdf/visuomenes%20sveikata/2014.1\(64\)/VS%202014%201\(64\)%20LIT%20A%20Geroves%20samprata.pdf](http://www.hi.lt/uploads/pdf/visuomenes%20sveikata/2014.1(64)/VS%202014%201(64)%20LIT%20A%20Geroves%20samprata.pdf)
27. Krutulienė, S. (2012). *Gyvenimo kokybė: sąvokos apibrėžimas ir santykis su gero gyvenimo terminais*. Kultūra ir visuomenė, socialinių tyrimų žurnalas 2012 3 (2). ISSN 2029-4573. [žiūrėta: 2017-04-11]. Prieiga per internetą:
http://eltalpykla.vdu.lt:8080/xmlui/bitstream/handle/1/31913/ISSN2335-8777_2012_N_3_2.PG_117-130.pdf?sequence=1
28. Lazutka, R. Šliužaitė, D. (2012). *Socialinis teisingumas ir socialinių-ekonominių grupių reprezentavimas skirtingo prestižo studijų programose Lietuvoje*. Aukštasis mokslas: kokybė ir prieinamumas ISSN 1392-5016. Acta paedagogica vilmensia 2012 28 [žiūrėta: 2016-11-28]. Prieiga per internetą:
<http://www.zurnalai.vu.lt/files/journals/157/articles/2941/public/9-22.pdf>
29. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas (2003). *Dėl asmenų iki aštuoniolikos metų įdarbinimo, sveikatos patikrinimo ir jų galimybių dirbti konkretų darbą nustatymo tvarkos, darbo laiko, jiems draudžiamų dirbti darbų, sveikatai kenksmingų, pavojingų veiksnių sąrašo patvirtinimo*. 2003 m. sausio 29 d. Nr. 138. Vilnius. [Žiūrėta: 2017-03-6]. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.A57CA999DD08>
30. Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymas Žin., 2003, Nr. 119-5406 [žiūrėta: 2016 – 11-28] Prieiga per internetą: <http://www.radviliskis.lt/files/jaunimas-01-lr-jaunimo-politikos-pagrindu-istatymas.pdf>
31. Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992). Nr. 220 (1992-11-10) [žiūrėta: 2017-02-02]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>
32. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija (2013). *Švietimo problemos analizė, Jaunimo psichinė sveikata ir savižudybės*. 2013, balandis Nr. 2 (88) ISSN 1822-4156 [žiūrėta: 2016-12-10]. Prieiga per internetą: <http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2012/12/Jaunimo-psichin%C4%97-sveikata-ir-savi%C5%BEudyb%C4%97s.pdf>
33. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas (2010). *Dėl nacionalinės jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programos patvirtinimo*, (Žin., 2009, Nr. 33-1268). [žiūrėta: 2017-02-02]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.387971>
34. Lietuvos statistikos departamentas (2013). *Lietuvos jaunimo statistinis portretas*, Vilnius [žiūrėta:2016-11-28] Prieiga per Internetą: https://osp.stat.gov.lt/documents/10180/259432/Lietuvos_jaunimo_statistinis_portretas.pdf

35. Lietuvos Statistikos Departamentas *Socialinės apsaugos išmokos, palyginti su bendruoju vidaus produktu* [žiūrėta: 2017 m. sausio 31 d.]. Prieiga per internetą: <http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?portletFormName=visualization&hash=0d8f65aa-95a8-4ca1-8fd6-24aa41d83140>
36. Lietuvos statistikos departamentas *Skurdo rizikos lygis*. [žiūrėta: 2017-04-11]. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize1>
37. Marx, K. (1988). *The Communist Manifesto*, Prefaces by Marx and Engles annotated text, Frederic Bender. New York: W.W Norton.
38. Merkys, G. Brazienė ir R Kondrotaitė, G. (2008). *Subjektyvi gyvenimo kokybė kaip socialinis indikatorius: viešojo sektoriaus kontekstas*. ISSN 1648-2603 viešoji politika ir administravimas Nr. 23. [žiūrėta: 2016-12-05]. Prieiga per internetą: https://www.mruni.eu/upload/iblock/fa3/3_g.merkys%20ir%20kt..pdf
39. Mikutavičienė, I., & Brazienė, R. (2013). *Lietuvos jaunimo perėjimas iš švietimo sistemos į darbo rinką: švietimo, darbo ir užimtumo politikos aspektas*. *Viešoji politika ir administravimas*, (12 (1)), 108-119. [žiūrėta: 2016-12-29]. Prieiga per internetą: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/10593/323-515-1-SM.pdf?sequence=1>
40. Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras (2013). *Lietuvos studijų būklės apžvalga*, Vilnius. [žiūrėta: 2016-11-28]. Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/691_405fd570b74e696ece7f277c7d12aea7.pdf
41. Pauliukaitė, Ž. (2014). *Aukštojo mokslo prieinamumas Lietuvoje auga, tačiau ne visiems pakankamai* [žiūrėta: 2016-11-28]. Prieiga per Internetą: <http://mosta.lt/lt/component/content/article/8-naujienos/143-aukstojo-mokslo-prieinamumas-lietuvoje-auga-taciau-ne-visiems-pakankamai>
42. Peterson, C. (2000). *The future of optimism American Psychologist* 55(1):44-55. [Žiūrėta: 2017-05-03]. Prieiga per internetą: http://www.newriver.edu/images/stories/library/Stennett_Psychology_Articles/Future_of_Optimism.pdf
43. Praninskienė, V. (2012). *Postkomunistinė erdvė Lietuvoje: socialinės gerovės politika* (rankraštis). Magistro baigiamasis darbas. Vytauto Didžiojo universitetas, Politikos mokslų ir diplomatijos fakultetas, Regionistikos katedra. [žiūrėta: 2016-11-19]. Prieiga per internetą: <http://elaba.lvb.lt>
44. Revkin, A. C (2005). *A New Measure of Well-Being From a Happy Little Kingdom* [žiūrėta: 2016-12-06]. Prieiga per internetą: <http://www.nytimes.com/2005/10/04/science/a-new-measure-of-wellbeingfrom-a-happy-little-kingdom.html>
45. Ryan, R. M ir Deci, E. L. (2001). *On happiness and human potentials: A Review of Research on Hedonic and Eudaimonic Well-Being* *Annu. Rev. Psychol.* 52:141–66 [žiūrėta: 2016-11-25]. Prieiga per internetą: <http://condor.depaul.edu/hstein/NYAR.pdf>
46. Ruževičius, J. (2013). *Apie gyvenimo kokybę* [žiūrėta: 2016-12-01]. Prieiga per internetą: <http://www.kvalitetas.lt/index.php?id=716>
47. Seneka, L. A. (1997). *Apie sielos ramybę*, Vilnius: Vyturys, ISBN 5-7900-0760-0

48. Servetkienė, V. (2013). *Gyvenimo kokybės daugiadimensis vertinimas, identifikuojant kritines sritis*. Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, Vilnius. ISBN 978-9955-19-593-1 [žiūrėta: 2016-12-04]. Prieiga per internetą: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2013~D_20131115_113802-40756/DS.005.0.01.ETD
49. Siniavskaitė E. ir Andriušaitytė D. (2015). *Lietuvos jaunimo migracinių nuostatų tyrimas*. VGTU leidykla „Technika“. ISSN 2029-2341. [žiūrėta: 2017-05-23]. Prieiga per internetą: <http://www.mla.vgtu.lt/index.php/mla/article/viewFile/749/pdf>
50. Smalskys, V. (2005). *Gerovės valstybės“ir socialinės viešosios politikos krypčių teoriniai aspektai*. Viešoji politika ir administravimas. Vilnius: Lietuvos Teisės Universiteto leidybos centras. Nr.11 [žiūrėta 2016-11-24]. Prieiga per internetą: https://www.mruni.eu/upload/iblock/ceb/9_v.smalskys.pdf
51. Survilaitė, S (2011). *Intelektinio kapitalo įtakos įmonės pridėtinės vertės didinimui vertinimas* (rankraštis). Magistro baigiamasis darbas. Mykolo Romerio Universitetas. [žiūrėta: 2016-12-08]. Prieiga per Internetą: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2012~D_20120124_142150-44968/DS.005.0.01.ETD
52. Lietuvos statistikos departamentas, *Skurdo rizikos rodikliai*. [žiūrėta: 2016-12-05]. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/informaciniai-pranesimai?articleId=3684738>
53. Šileika, A. ir Paškevičiūtė, J. (2013). *Lietuvos tapsmo gerovės valstybe prieštaros*, Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. 2013. 1 (29). 8–19. [žiūrėta 2016-11-25]. Prieiga per internetą: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2013~ISSN_1648-9098.N_1_29.PG_8-19/DS.002.0.01.ARTIC
54. Šilinskas, G. ir Žukauskienė, R. (2004). *Subjektyvios gerovės išgyvenimas ir su juo susiję veiksniai vyrų imtyje*. ISSN 1392–0359. PSICHOLOGIJA 2004 30. [žiūrėta: 2016-11-23]. Prieiga per internetą: <http://rzukausk.home.mruni.eu/wp-content/uploads/Silinskas-Zukauskiene-2004.pdf>
55. Skučienė, D. (2012). *Lietuvos pensininkų subjektyvioji gerovė tarp Europos šalių*. Lietuvos socialinių tyrimų Centras [žiūrėta: 2016-11-01]. Prieiga per internetą: http://www.gerontologija.lt/files/edit_files/File/pdf/2012/nr_3/2012_154_164.pdf
56. Telešienė, A. (2015). *Asmeninė ir socialinė subjektyvi gerovė Lietuvoje* Filosofija Sociologija 2015 T.26 Nr. 4 ISSN 0235-7186 Lietuvos mokslų akademija
57. Telešienė, A. (2014). Seminaras - diskusija „Europos socialinis tyrimas Lietuvoje: *Subjektyvi Lietuvos gyventojų gerovė*. Kauno technologijos universitetas 2014 04 11. [žiūrėta: 2016-11-20] Prieiga per internetą: http://www.lidata.eu/files/seminarai/2014-04-11/4_Subjektyvi_socialine_gerove.pdf
58. Timuss, R. (1979). *Welfare States: Construction, Deconstruction, Reconstruct I. What is social policy?* [žiūrėta: 2016-11-25]. Prieiga per internetą: http://www.econ.boun.edu.tr/content/2015/summer/EC-48B01/Lecture%20Note-4_Titmuss_1974-06-30-2015.pdf
59. Valstybinė audito ataskaita (2016). *Jaunimo politikos strateginis planavimas ir priemonių įgyvendinimas socialinės apsaugos ir darbo srityje* 2016 rugsėjo 12d. Nr. VA-P-10-4-11.

60. Valstybinės jaunimo reikalų tarybos nuostatai (Žin., 1996, Nr. 65-1537). [žiūrėta: 2017-02-02]. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.FE340B68FC16>
61. Vainienė, R. (2008). *Ekonomikos terminų žodynas*. [žiūrėta: 2016-12-01]. Prieiga per internetą: <http://zodynas.vz.lt/Gerove>

Priedai

1 Priedas. Asmenų vyresnių nei 29 metai pasitenkinimas gyvenimu.

B20|Pasitenkinimas dabartiniu gyvenimu apskritai

N	1662
Neatsakė	18
Vidurkis	5,57

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

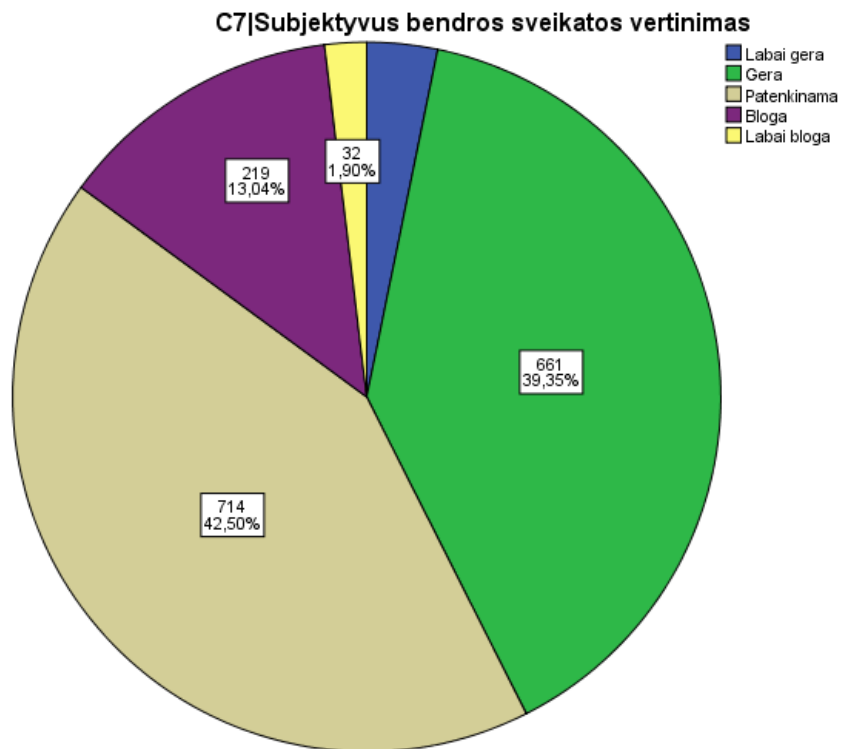
2 Priedas. Asmenų vyresnių nei 29 metai laimingumas

C1|Ar yra laimingas

N	1626
Neatsakė	54
Vidurkis	6,11

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

3 Priedas. Asmenų vyresnių nei 29 metai subjektyvus savo sveikatos vertinimas

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

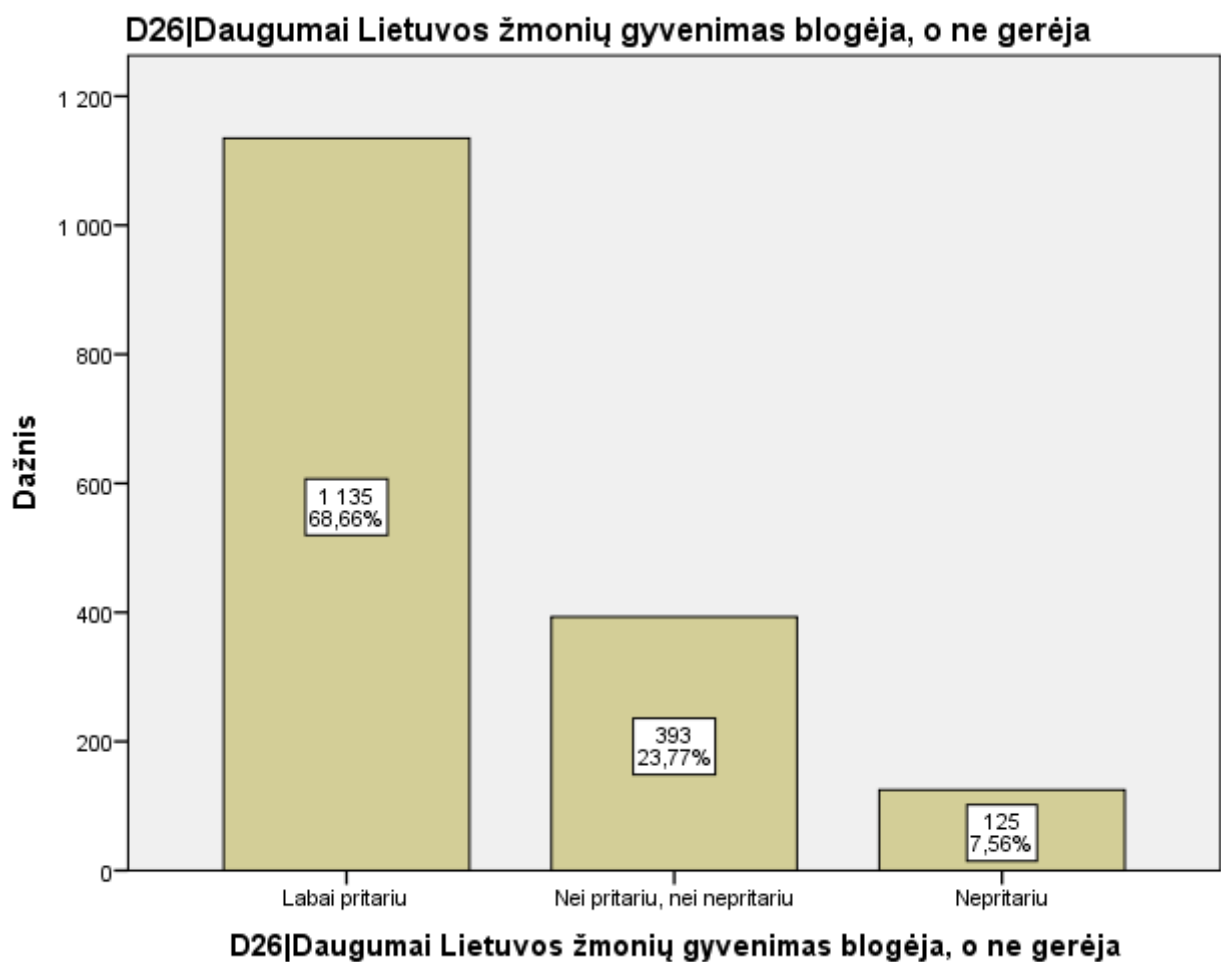
4 Priedas. Asmenų vyresnių nei 29 metai subjektyvi asmeninė nuomonė apie savo ateitį.

D2|| savo ateitį visuomet žvelgia optimistiškai

	Dažnis	Procentai	Santikinis dažnis	Sukauptasis dažnis
Labai pritariu	861	51,2	51,9	51,9
Nei pritariu, nei nepritariu	511	30,4	30,8	82,7
Nepritariu	288	17,1	17,3	100,0
Total	1660	98,8	100,0	
Neatsakė	20	1,2		
Viso:	1680	100,0		

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).

5 Priedas. Likusios visuomenės dalies nuomonė apie daugumos Lietuvos žmonių gyvenimą

Šaltinis: Sudaryta autorės naudojantis Europos socialinio tyrimo (angl. European social survey, 2013) 6 bangos duomenys (ESS6, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2013 m. gegužė - rugpjūtis, 2 leidimas).